

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 42

FÖRSTA KAMMAREN

1964

16 december

Debatter m. m.

Onsdagen den 16 december

	Sid.
Riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.	3
Anföranden i anledning av riksdagsarbetets avslutning och talman- nens avgång	105

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 16 december

Bankoutskottets utlåtande nr 48, ang. riktlinjer för en aktiv loka- liseringspolitik m. m.	3
— memorial nr 49, ang. instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott	105
Statsutskottets memorial nr 210, ang. tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65	105

Onsdagen den 16 december

Kammaren sammanträdde kl. 10.00.

Justerades protokollet för den 10 innevarande månad.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 399, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65, såvitt propositionen avser jordbruksärenden, jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 405, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 6 kap. strafflagen; och

nr 406, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av delgivningssyftet efter förstatligandet av polisväsendet m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 16 oktober 1964 dagtecknad proposition, nr 185, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna de riktlin-

jer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m., som föredragande departementschefen förordat.

På grundval av betänkanden av kommittén för näringslivets lokalisering hade i propositionen framlagts förslag till riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik. Denna borde enligt förslaget syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet, att landets tillgångar av kapital och arbetskraft bleve fullt utnyttjade och fördelades så, att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjades.

För att i särskilda fall kunna påverka den näringsgeografiska utvecklingen hade det ansetts erforderligt, att statligt ekonomiskt stöd kunde lämnas till näringslivet i de orter eller områden, där man önskade påverka omvandlingstakten. De lokaliseringspolitiska stödåtgärderna hade föreslagits i första hand skola inriktas på det område, där investeringsfonderna nu kunde tagas i anspråk i lokaliseringssyfte. Detta område skulle omfatta de fyra nordligaste länen samt Hälsingland, norra delen av Kopparbergs län, nordvästra Värmland, Dalsland och norra Bohuslän. I särskilda fall förutsattes stöd också kunna lämnas i övriga delar av landet.

I förslaget hade understrukits nödvändigheten av att stödåtgärderna försöksvis skulle prövas under en begränsad tid för att lösa omställningsproblemen framför allt i de angivna länen och länsdelarna. Denna period hade föreslagits till fem år.

Den upplysnings- och rådgivningsverksamhet som bedrevs av arbetsmarknadsmyndigheterna i samverkan med Sveriges industriförbund borde enligt propositionen intensifieras och förstärkas.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

För att inom det angivna stödområdet stimulera till etablering och utbyggnad av företag i orter och områden, som från samhällsekonomisk synpunkt framstode som lämpliga lokaliseringorter, skulle enligt förslaget ekonomiskt stöd i form av statliga bidrag och lån kunna lämnas. Stöd i dessa former skulle kunna utgå vid ny-, om- och tillbyggnad av industrianläggning och turistanläggning. Vidare hade föreslagits, att lån skulle kunna lämnas vid anskaffning av maskiner m. m. Medelsramen för det statliga lokaliseringspolitiska stödet under den ifrågasvarande femårsperioden hade föreslagits till 800 miljoner kronor. Av detta belopp beräknades 300 miljoner kronor till investeringsbidrag och 500 miljoner kronor för direkt långivning från en för ändamålet inrättad statlig utlåningsfond. Medel hade ansetts böra ställas till förfogande från och med budgetåret 1965/66.

Propositionen innehöll vidare förslag om flyttningsbidrag för att i särskilda fall underlätta rekrytering av kvalificerad arbetskraft i samband med nyetablering eller utvidgning av företag. Fråga om förhöjda utbildningsbidrag vid industrilokalisering förutsattes skola upptagas till behandling i samband med prövningen av arbetsmarknadsutredningens kommande förslag.

Vissa särskilda åtgärder för att främja en gynnsam produktionsutveckling i de nordliga länen behandlades i propositionen. Härvid avvisades förslag till åtgärder, som skulle medföra direkta driftsubventioner.

I glesbygderna i Norrlands inland och nordvästra Svealand förutsattes andra åtgärder än lokaliseringspolitiska kunna bli erforderliga för att lösa serviceproblemen.

Kommunala subventioner, som syftade till att påverka enskilda företags lokalisering, hade avvisats.

Lagstiftning om tillståndstvång i syfte att hindra från samhällssynpunkt

olämplig lokalisering av företag hade icke ansetts påkallad.

I propositionen hade även behandlats en utredning rörande befolkningsutveckling och näringsliv i Jämtlands län.

På det regionala planet hade utrednings- och planeringsverksamhet föreslagits bli de dominerande uppgifterna. Detta arbete borde ledas och samordnas av länsstyrelsen. För handläggning av hithörande frågor hade föreslagits till länsstyrelsen skola knytas ett rådgivande organ, benämnt planeringsråd, med tre av Kungl. Maj:t och fyra av landstinget utsedda ledamöter.

Som centralt lokaliseringsorgan hade arbetsmarknadsstyrelsen föreslagits. Styrelsens huvuduppgifter i denna egenskap skulle bli rådgivnings- och upplysningsverksamhet samt handläggning av ärenden rörande stödåtgärder i lokaliseringspolitiskt syfte. Ansökningar om bidrag och lån intill visst belopp till företagslokalisering inom det angivna stödområdet skulle avgöras av styrelsen, medan frågor om ekonomiskt stöd i övrigt skulle prövas av Kungl. Maj:t. För samordning i Kungl. Maj:ts kansli av lokaliseringspolitiska frågor skulle inrättas ett särskilt organ, benämnt lokaliseringsberedningen. I beredningen skulle ingå företrädare för berörda departement och myndigheter samt näringslivets organisationer. För handläggningen av ärenden rörande särskilda lokaliseringsåtgärder samt för planeringsverksamhet borde enligt förslaget inrikesdepartementets organisation förstärkas.

Frågor om anslag och personalorganisation för lokaliseringsverksamheten avsåges skola upptagas till behandling i 1965 års statsverksproposition.

Till utskottet hade även hänvisats ett stort antal i anledning av propositionen väckta motioner, vilka nedan redovisas grupperade med hänsyn till deras huvudsakliga innebörd.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

I vissa motioner hade behandlats det i propositionen framlagda förslaget i sin helhet. Dessa motioner voro följande, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 870, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1079, av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen måtte

I. godkänna vad i motionerna anförts som riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik och därvid uttala, att målsättningen borde vara att skapa och upprätthålla ett nät av livskraftiga tätorter över hela landet;

II. beträffande det statliga företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte

a) medgiva, att ifrågakarande stöd finge inriktas på de sysselsättningssvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder, som skulle gälla för norra stödområdet;

b) uttala,

1) att samtliga kommunblockscentra och till karaktär och funktion motsvarande tätorter i de nämnda stödområdena borde kunna komma i fråga för det direkta företagsstödet,

2) att planeringsrådets vid länsstyrelsen bedömning av vilka orter eller områden, som skulle komma i fråga för det statliga företagsstödet, borde tillmätas avgörande vikt;

c) anhålla hos Kungl. Maj:t, att förslag till företagsstöd för det första verksamhetsåret under femårsperioden måtte framläggas enligt följande:

1) investeringsbidrag till ett belopp av 100 miljoner kronor,

2) låneanslag till ett belopp av 100 miljoner kronor,

3) statliga kreditgarantier intill ett belopp av 50 miljoner kronor;

III. medgiva, att investeringsfonderna finge användas i lokaliseringspolitiskt syfte tills vidare enligt nu gällande grunder;

IV. beträffande lokaliseringsorganisationen besluta,

1) att i lokaliseringsberedningen skulle ingå representanter även för de politiska partierna samt att beredningens arbete skulle redovisas för riksdagen,

2) att samtliga sju ledamöter av planeringsrådet vid länsstyrelsen skulle utses av landstinget;

V. hos Kungl. Maj:t anhålla

1) om undersökning beträffande vilken typ av näringslivslokalisering som från såväl sociala som ekonomiska synpunkter kunde bedömas vara den lämpligaste för vårt land,

2) om skyndsamt utredning av

a) frågan om den lämpligaste utformningen av ett skattepolitiskt lokaliseringsinstrument,

b) frågan om möjligheterna att skapa en tillfredsställande serviceutrustning i områden, som icke helt förmådde bära en sådan på grundvalen av det egna näringslivet;

dels de likalydande motionerna I: 876, av herrar *Lager* och *Adolfsson*, samt II: 1080, av herr *Hermansson m. fl.*, vari anhållits,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om snabb utredning för att komplettera de i propositionen föreslagna åtgärderna med förslag till utbyggnad, nyanläggning och samordning av statlig verksamhet på det sätt som angivits i motionerna,

att riksdagen måtte besluta att utöver i propositionen föreslagna belopp såsom förslagsanslag för utbyggnad av statlig industriell verksamhet från och med budgetåret 1965/66 för vart och ett av de fem närmaste budgetåren anvisa i genomsnitt 160 miljoner kronor,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att ett särskilt departement — industridepartement — måtte inrättas för handläggning av bland annat den statliga lokaliseringspolitiken, samt

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

att riksdagen vid behandling av propositionen i övrigt måtte taga hänsyn till de synpunkter, som framförts i motionerna;

dels de likalydande motionerna I: 878, av herr *Lundström m. fl.*, och II: 1089, av herr *Ohlin m. fl.*, vari föreslagits,

I. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle giva till känna,

1) att lokaliseringens målsättning borde vara att främja ett snabbt framåtskridande i vårt lands olika delar men också att öka den enskildes valfrihet beträffande arbets- och bostadsort,

2) att företagens egen bedömning beträffande lokaliseringsort borde tillmätas stor betydelse, vilket ökade utsikterna till ett i längden gynnsamt resultat av lokaliseringens politik,

3) att konkurrensförhållandena mellan olika företag inom stödområdet och mellan företag inom detta område och företag utanför områdets gränser måste beaktas,

4) att lagstiftningsåtgärder, som gäve samhället möjligheter att tvångslokalisera företag, icke skulle ifrågakomma,

5) att utöver de av departementschefen föreslagna stödåtgärderna en kreditgarantiram på 50 miljoner kronor per år borde anvisas och att dessutom borde medgivas en snabbare avskrivning av industribyggnader under de första fem åren enligt i motionerna angivna riktlinjer,

6) att gemensamma zontaxor för buss och tåg om möjligt borde genomföras samt att staten borde medverka till att flyget bleve mer tillgängligt i Norrlands inland,

7) att ett särskilt servicestöd borde utgå till vissa skogsarter i Norrlands inland,

8) att länens lokaliseringsråd borde bestå av åtta personer, varav fyra skulle väljas av landstinget och fyra av länsstyrelsen,

9) att detta lokaliseringsråd borde givas stort inflytande när det gällde att fastställa de geografiska riktlinjerna för företagslokalisering med samhällets stöd,

10) att en central lokaliseringsdelegation borde inrättas i anslutning till arbetsmarknadsstyrelsen för att i stället för denna handlägga lokaliseringsärenden,

11) att ärenden rörande stödåtgärder i norra stödområdet borde avgöras i inrikesdepartementet endast om investeringarna överstege 5 miljoner kronor, samt

12) att investeringsbidraget borde fastställas till 35 % av investeringskostnaden;

II. att riksdagen i övrigt skulle beakta vad i motionerna anförts angående lokaliseringens politikens utformning, medel och organisation;

dels ock de likalydande motionerna I: 889, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 1078, av herr *Heckscher m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle

A. besluta, att, med avvisande av Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en statlig fond för lokaliseringens ändamål, statliga kreditgarantier intill ett belopp av 100 miljoner kronor per år under en femårsperiod från och med budgetåret 1965/66 skulle ställas till förfogande i lokaliseringens politiskt syfte;

B. besluta,

1) att antalet ledamöter i de av Kungl. Maj:t föreslagna planeringsråden vid länsstyrelserna skulle fastställas till nio, varav fem skulle utses av landstinget och fyra av Kungl. Maj:t, och

2) att en särskild lokaliseringsdelegation skulle utses vid arbetsmarknadsstyrelsen i enlighet med vad som föreslagits av kommittén för näringslivets lokalisering;

C. i skrivelse till Kungl. Maj:t

1) hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning och framlägga

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

förslag om åtgärder syftande till en effektiv översiktlig samhällsplanering, varvid bland annat byggnadslagstiftningen borde göras till föremål för översyn;

2) hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder, som borde vidtagas för att befolkningen i landets glesbygder skulle på ett rättvist sätt få del av det stigande väståndet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service;

3) uttala, att dels frågan om en utjämning av drivmedelskostnaderna mellan olika delar av landet genom differentiering av den särskilda bensinskatten, dels ock frågan om fördelningen av kommunalskatten mellan produktions- och huvudkontorskommuner borde upp- tagas till övervägande i samband med en kommande reformering av företagsbeskattningen;

D. i övrigt beakta vad i motionerna anförts.

I vissa motioner hade huvudsakligen behandlats den geografiska avgränsningen av de i propositionen föreslagna lokaliseringpolitiska stödåtgärder- na. Dessa motioner voro följande, näm- ligen

dels de likalydande motionerna I: 869, av herr *Möller m. fl.*, och II: 1075, av herr *Ekström* i *Iggesund m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta hänföra hela Gävleborgs län till det norra stödområdet;

dels de likalydande motionerna I: 871, av herr *Eric Carlsson m. fl.*, och II: 1097, av herr *Östrand m. fl.*;

dels de likalydande motionerna I: 875, av herrar *Jonasson* och *Källqvist*, samt II: 1091, av herrar *Ståhl* och *Tåg- mark*;

dels de likalydande motionerna I: 877, av herr *Nils Theodor Larsson*, och II: 1076, av herr *Börjesson* i *Glömminge m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måt- te besluta,

att de lokaliseringsstödande åtgärder, som avsåges utgå till norra stödområdet, även skulle utgå till och tillämpas för sydöstra Götaland, varvid särskilt bor- de beaktas möjligheterna till lokalise- ring av företag till Öland och Gotland,

att lån och bidrag skulle utgå för an- läggande av turistanläggningar i de ovan nämnda områdena, samt

att hos Kungl. Maj:t begära skyndsam prövning och förslag beträffande ett statligt ekonomiskt stöd till fraktkost- nadslinndring för gods, som transporte- rades mellan Öland och fastlandet, att utgå intill dess att fast förbindelse eta- blerades;

dels de likalydande motionerna I: 882, av herrar *Manne Olsson* och *Erik Jansson*, samt II: 1088, av herrar *Ny- ström* och *Trana*, vari föreslagits, att riksdagen skulle beträffande det statliga lokaliseringsstödet målsättning och ut- formning uttala, att sådant stöd borde kunna lämnas till orter, som av sam- hällsekonomiska och allmänpolitiska skäl behöfde hjälp till en positiv ut- veckling;

dels de likalydande motionerna I: 883, av fröken *Ranmark*, och II: 1077, av herr *Eskel m. fl.*;

dels ock motionen I: 886, av herr *Svanström*.

I vissa motioner hade föreslagits i andra hänseenden särskilda avvikelser från de i propositionen föreslagna rikt- linjerna. De motioner, som huvudsakli- gen hade denna innebörd, voro följande, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 872, av herr *Per Jacobsson*, och II: 1095, av herr *Westberg*;

dels de likalydande motionerna I: 873, av herrar *Per Jacobsson* och *Nils- Eric Gustafsson*, samt II: 1087, av herr *Nilsson* i *Tvärålund m. fl.*;

dels ock de likalydande motionerna I: 881, av herr *Hjalmar Nilsson m. fl.*, och II: 1092, av herr *Svanberg m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta,

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

a) att det statliga lokaliseringstödet skulle omfatta högst 2/3 av det sammanlagda kapitalbehovet för investeringar i byggnader och maskiner samt nödvändigt rörelsekapital, Kungl. Maj:t eller, efter medgivande av Kungl. Maj:t, det centrala lokaliseringsorganet dock obetaget att i särskilda fall medgiva högre belopp,

b) att beträffande prövningen av ifrågakommande lokaliseringsprojekt och beträffande statens risktagande uttala vad i motionerna angivits,

c) att anstånd med amortering av statliga lån i lokaliseringssyfte finge medges under högst fem år,

d) att det statliga kreditstöd, som genom kommerskollegium och företagareföreningarna lämnades till hantverk och småindustri, skulle kunna beviljas utöver det statliga lokaliseringstödet.

I vissa motioner hade huvudsakligen behandlats speciella Norrlands-frågor. Dessa motioner voro följande, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 885, av fröken *Stenberg m. fl.*, och II: 1086, av herr *Nilsson* i Tvärålund, vari hemställdts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning och framlägga förslag om att

A. till samhällsvetenskapliga och näringsgeografiska grenarna vid Umeå universitet anknyta forskare med inriktning på den framtida utvecklingen samt lokaliseringsproblematiken,

B. i övrigt beakta vad i motionerna anförts;

dels de likalydande motionerna I: 887, av herrar *Widén* och *Nils-Eric Gustafsson*, samt II: 1083, av herr *Larsson* i Norderön *m. fl.*, vari anhållits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära skyndsamt prövning av förslag beträffande en rimlig differentiering av lokaliseringstödet med hänsyn till de lokala förutsättningarna i de avsedda delarna av Norrlands inland i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels de likalydande motionerna I: 888, av herrar *Wikner* och *Erik Olsson*, samt II: 1085, av herr *Nilsson* i Östersund *m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att de synpunkter som i motionerna framförts med avseende på Jämtlands län måtte beaktas vid den fortsatta handläggningen av berörda frågor inom skilda departement;

dels ock motionen II: 1084, av herr *Larsson* i Hedenäset *m. fl.*

I återstående motioner hade väckts andra förslag, vilka i huvudsak gingo utöver vad som föreslagits i propositionen, eller understrukit mera allmänt synpunkter, som ansågos böra beaktas vid ärendets behandling. Dessa motioner voro följande, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 874, av herr *Paul Jansson m. fl.*, och II: 1082, av fru *Hörnlund m. fl.*, vari hemställdts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om ytterligare utredning, syftande till en utvidgad lokaliseringpolitik;

dels de likalydande motionerna I: 879, av fröken *Mattson m. fl.*, och II: 1081, av fru *Holmberg m. fl.*, vari föreslagits, att riksdagen vid behandlingen av propositionen skulle beakta de i motionerna framförda synpunkterna och understryka vikten av att planeringen av lokaliseringpolitiken måtte inriktas så, att även den kvinnliga arbetskraften kunde tillvaratas;

dels motionen I: 880, av herr *Ferdinand Nilsson*, vari anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala,

att i anslutning till principen om lika lön för lika arbete den för lokaliseringen skadliga ortsgredningen av den statliga lönesättningen borde snarast avvecklas och genom effektiva lokaliseringspolitiska åtgärder den i bristande lokalisering bottnande överhettning av arbetsmarknaden, som toge sig uttryck i s. k. marknadsmässiga höglöner, löne-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

glidning o. s. v. i storstadsregioner eller annorstädes dämpas,

att av för lokaliseringpolitiska ändamål avsedda resurser medel borde kunna disponeras ej blott för åtgärder inom avfolkningsområden utan även i särskilda fall för lindring av svårigheter i övergångsskeden vid stark expansion inom inflyttningkommuner,

att behovet av s. k. kollektiva trafikmedel borde i samband med lokaliseringpolitisk planering vederbörligen beaktas i första hand i glesbygder med stora avstånd men även beträffande de stora tätortsbebyggelserna med omnejd,

att av fonderade automobilskattemedel väsentligt ökade resurser borde i lokaliseringssyfte disponeras för utbyggnad och upprustning av enskilda vägar liksom för det kommunala vägväsendet i expanderande tätorter,

att likaledes av fonderade automobilskattemedel ökade anslag borde lämnas för inhämtande av eftersläpning av bidrag för vatten och avlopp liksom för reningsverk m. m., ävensom

att de i propositionen avsedda lokaliseringråden inom länen borde utrustas med klart angiven kompetens att inverka på användning av de medel, som ställdes till förfogande för aktiv lokalisering och upprustning av länens närings- och kulturliv i enlighet med inbörden av begreppet länsdemokrati;

dels de likalydande motionerna I: 884, av herr *Risberg m. fl.*, samt II:1096, av herrar *Östlund* och *Nordgren*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta uttala, att — med uteslutande sikte på lokaliseringpolitiska ändamål i de i propositionen angivna stödområdena — i skattelagstiftningen borde intagas regler om dels fria avskrivningar å maskiner och inventarier och dels en initialavskrivning å industrifastigheter å 30 procent;

dels motionen II: 1090, av herr *Ståhl*;

dels motionen II: 1093, av herr *Westberg*;

dels ock motionen II:1094, av herr *Westberg*.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A. att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition och de i ämnet väckta motionerna måtte godkänna riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. i enlighet med vad utskottet i utlåtandet angivit;

B. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 869 och II: 1075,
- 2) I: 871 och II: 1097,
- 3) I: 872 och II: 1095,
- 4) I: 875 och II: 1091,
- 5) I: 879 och II: 1081,
- 6) I: 882 och II: 1088,
- 7) I: 883 och II: 1077,
- 8) I: 888 och II: 1085,

måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført och hemställt;

C. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 870 och II: 1079,
- 2) I: 873 och II: 1087,
- 3) I: 878 och II: 1089,
- 4) I: 881 och II: 1092,
- 5) I: 885 och II: 1086,
- 6) I: 889 och II: 1078,
- 7) II: 1090,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anført och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att följande motioner, nämligen

- 1) I: 874 och II: 1082,
- 2) I: 876 och II: 1080,
- 3) I: 877 och II: 1076,
- 4) I: 880,
- 5) I: 884 och II: 1096,
- 6) I: 886,
- 7) I: 887 och II: 1083,
- 8) II: 1084,
- 9) II: 1093,
- 10) II: 1094,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Reservationer hade avgivits, utom av andra,

1) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, som i reservationen angivits;

2) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort erhålla den lydelse, reservationen visade;

3) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade;

4) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del lyda så, som i reservationen angivits;

5) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Stefanson*, *Berglund*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den i reservationen föreslagna lydelsen;

6) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i denna reservation angiven lydelse;

7) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Stefanson*, *Åkerlund*, *Risberg*, *Berglund*, *Regnéll*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits;

8) av herrar *Åkerlund*, *Risberg* och *Regnéll*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del erhålla den lydelse, reservationen visade;

9) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Stefanson*, *Berglund*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, reservationen visade;

10)

a) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att

utskottets yttrande bort i viss angiven del lyda så, som denna reservation visade;

b) av herrar *Stefanson*, *Berglund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den avfattning, som i reservationen angivits;

11) av herr *Nils Theodor Larsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i angiven del erhålla i reservationen föreslagen lydelse;

12) av herrar *Stefanson*, *Berglund* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort lyda så, som i denna reservation angivits;

13) av herr *Nils Theodor Larsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i reservationen angiven avfattning;

14) av herr *Nils Theodor Larsson* och herr *Hansson* i Önnarp, vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort hava den lydelse, denna reservation visade;

15) av herrar *Nils Theodor Larsson*, *Stefanson*, *Åkerlund*, *Risberg*, *Berglund*, *Regnéll*, *Hansson* i Önnarp och *Larsson* i Umeå, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i angiven del bort lyda så, som i reservationen föreslagits, dels att, under förutsättning härav, i utskottets hemställda motionerna I: 884 och II: 1096 bort upptagas bland de under B förtecknade motionerna samt motionen II: 1084 bland de under C förtecknade motionerna;

16) av herrar *Åkerlund*, *Risberg* och *Regnéll*, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i viss del bort hava den avfattning, denna reservation visade, dels att, under förutsättning härav, motionen II: 1093 bort i utskottets hemställda upptagas bland de under B förtecknade motionerna; samt

17) av herrar *Stefanson*, *Åkerlund*, *Risberg*, *Berglund*, *Regnéll* och *Larsson* i Umeå, vilka ansett att utskottets yttrande bort i viss del erhålla i denna reservation angiven lydelse.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herrar *Stefanson*, *Berglund* och *Larsson* i Umeå.

Herr **LARSSON, NILS THEODOR**,
(cp):

Herr talman! 1964 års riksdag lider mot sitt slut, och vi har i kammaren endast ett ärende av betydelse kvar att behandla, nämligen Kungl. Maj:ts proposition nr 185 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik.

Centerpartiet har under en rad av år krävt en aktiv lokaliseringspolitik, en politik som skulle ge stimulans till ökad företagsamhet och till ökad sysselsättning i just de delar av landet där det råder brist på arbetstillfällen. Vi har inom vårt parti med verkligt bekymmer sett på strukturomvandlingen inom näringslivet under de senare årtiondena. Denna har inneburit en folkvandring inte endast från glesbygd till tätort utan också från vissa områden och delar av vårt land till andra delar.

Det är främst storstockholmsregionen med angränsande län runt Mälaren samt göteborgsregionen och malmöregionen som dragit till sig alltmer av näringsliv och befolkning. Folket har flyttat från Norrland, från nordvästra Svealand och från östra Götaland, och utvecklingen har lett till och leder till en starkt koncentrerad bebyggelse i stortätorterna, en centralisering i allt högre grad av näringslivet till dessa områden och till en motsvarande långtgående befolkningsuttunning i avfolkningsområdena.

Bilden är inte främmande för någon av oss. Tyvärr är vi emellertid inte längre eniga om vad denna utveckling skall föranleda för reaktioner, för åtgärder från samhällets sida. Nej, tyvärr är vi inte längre eniga. Tidigare har det dock rått en ganska god överensstämmelse i uppfattningen inom olika läger om vad som borde och kunde göras från samhällets sida inför strukturomvandlingen.

I lokaliseringpropositionen 1952 lik-

som i propositionen 1956 i samband med förlängningen av byggnadstillståndslagen underströk dåvarande departementschefen att exempelvis Storstockholms tillväxt innebar allvarliga problem, att den starka tillströmningen av arbetskraft till storstäderna hade medfört och skulle komma att skapa ännu allvarligare problem, om ingenting gjordes för att påverka utvecklingen. Det framhölls som angeläget att vidta åtgärder för att hejda den ytterligare tillväxten av främst de största tätorterna.

Jag erinrar mig också personligen ett statsutskottsbesök i Göteborg mot slutet av 1950-talet, varvid dåvarande stadsfullmäktigeordföranden i Göteborg, Jungen, i ett tal till statsutskottet uttalade: »Vi vill inte att Göteborg skall bli större; det blir för dyrt för oss.»

Hitintills har lokaliseringsverksamheten varit i god överensstämmelse med riktlinjerna från 1952 och 1956, och detsamma har i huvudsak gällt kreditstödet till hantverk och småindustri. Detta senare stöd har spelat en betydande roll i sammanhanget under gångna år.

I föl infördes investeringsstöd till industrilokaler som uppföres som statskommunala beredskapsarbeten. Detta stöd har i huvudsaklig del varit inriktat på s. k. B- och C-orter och andra mindre orter. År 1959 begärde riksdagen utredning om näringslivets lokalisering, och bakom denna riksdagens utredningsbeställning låg samma grundsyn på problemställningarna som hade präglat hela 1950-talets eniga uppfattning om orsaker och åtgärder.

I bankoutskottets yttrande över de då föreliggande motionerna framhölls att syftet borde vara att få till stånd en lämplig differentiering av näringslivet och en spridning av företagsverksamheten. Direktiven från regeringen till kommittén för näringslivets lokalisering var också av samma innehåll. Utflyttningen från landsbygden och storstädernas tillväxt ansågs självfallet vara det domine-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

rande problemet. Det hette vidare i direktiven att i många regioner fanns ett starkt behov av ett mera differentierat näringsliv, dels för att området skulle bli mindre konjunkturkänsligt, dels för att såväl kvinnor som män skulle kunna få arbete och dels för att ungdomen skulle kunna få vidgade möjligheter i sitt yrkesval.

Ja, herr talman, så lät det ännu vid 1960-talets ingång. Men medan kommittén för näringslivets lokalisering arbetade hände det något. Vad hände? Jo, regeringen kom att ändra uppfattning rörande lokaliseringens målsättning, och härvidlag har vi inom centerpartiet — vi beklagar det — inte kunnat följa regeringen.

Huvuddragen av regeringens nya politik är — jag understryker det — att passivt eller aktivt godta den pågående forcerade strukturovandlingen och att i nära anslutning därtill också godta produkten, ett starkt centraliserat näringsliv och ett starkt centraliserat samhälle. Den nu framlagda propositionen avser endast att bromsa i viss mån taktet i koncentrationen till storstadsområdena och övriga expansiva områden i landet. Kommittén för näringslivets lokalisering hade avrått från en stark koncentration av befolkningen till storstäderna, men i inrikesdepartementets promemoria av den 12 augusti i år kunde utläsas den motsatta uppfattningen, nämligen att de lokaliseringens åtgärderna främst borde inriktas på de större tätortsbildningarna, som uppfyller förutsättningarna för en industriell lokalisering.

Under tiden från promemorian fram till den försenade propositionsskrivningen hann emellertid herr statsrådet tydligen få vissa erfarenheter, som föranledde ett försiktigare och mildare skrivsätt i propositionen. Men spåren förråder och skrämmer. Det är tydligt och klart att departementschefen avser att begränsa lokaliseringens åtgärderna till relativt stora, redan förut väl utvecklade orter och till färre orter och att syf-

tet ingalunda är att söka stoppa eller begränsa befolkningsomflyttningen mellan regionerna. Koncentrationen till storstadsområdena och landets övriga expansiva områden skall endast förlångsammas, eftersom uppenbara risker förefinns — det ser man — för att den starka eftersläpning i utbyggnaden av bostäder, kommunikationer och samhällseliga serviceanordningar som redan är för handen skall ytterligare förvärras.

Man skulle vilja ställa frågan: Vad kostar dessa väldiga omflyttningar och omställningar samhället i dess helhet? Kan det anses fastlagt och bevisat, när allt lägges till allt, att kalkylen för människorna och samhället blir positiv? Är det bevisat och belagt att våra produktionskostnader ens blir lägre genom denna omställning? Vad säger oss i det sammanhanget att enligt kommittén för näringslivets lokalisering den industriella ny- och omlokaliseringen under åren 1946—1961 skedde till relativt små tätorter eller med drygt 40 procent av antalet anläggningar och med en tredjedel av antalet anställda till orter med mindre än 5 000 invånare? Det säger något om de mindre tätorternas möjligheter som lokaliseringorter. I samma riktning talar det förhållandet, att trots allt den starkaste folkmängdsökningen i tätorter av olika storlek under åren 1950—1960 förefanns i tätorter med 2 000—20 000 invånare.

Det bör företagsekonomiskt finnas goda lokaliseringsbetingelser också i de relativt små tätorterna. Där finns det ofta också delvis outnyttjade samhällseliga serviceanordningar. Det måste ställa sig billigare för samhället att lokalisera till de mindre orterna än till storstadsregioner med deras enorma kostnader för den samhällseliga utbyggnad som följer som ett brev på posten efter lokalisering av näringslivet till stororterna.

Lokalisering till de större tätorterna nödvändiggör ofta mycket betydande samhällsinvesteringar på kommunernas

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

område. Vi ser hur det är att bygga ut storstockholmsregionen, vilka enorma kostnader det drar med sig. Arbetskraftens rörlighet och frånvarofrekvens är också högre i storstadsregionerna, och det blir därmed högre kostnader för näringslivet. Det har visat sig t. ex. hos L. M. Ericsson. Några av oss i riksdagen hörde där för några år sedan cheferna redogöra för sin syn på problemen. De sade att företaget flyttar ut sina avdelningar från Storstockholm undan för undan, därför att det ställer sig billigare att göra det.

Kommittén för näringslivets lokalisering framhöll att ett av huvudsyftena med en aktiv lokaliseringsspolitik var att skapa en harmonisk samhällsmiljö. I departementschefens målsättning har detta syfte fått en obetydlig roll. Vi tillmäter det en stor betydelse. Enligt centerpartiets mening är det angeläget att göra en riktig avvägning mellan kravet på ekonomisk effektivitet och kravet på en harmonisk samhällsmiljö.

Enligt kommittén bör det också vara ett huvudsyfte att näringslivet så lokaliseras, att rikets försvar underlättas. Vi vill i all korthet från vår sida understryka, att en ytterligare centralisering av näringslivet till stora tätorter försvårar snarare än underlättar försvaret.

Propositionens huvudinriktning på ett starkt koncentrerat och centraliserat näringsliv i samhället saknar enligt vår mening bärande motivering, och vi kan, herr talman, för vår del inte acceptera denna målsättning. Vi i centerpartiet håller fast vid 1950-talets målsättning. Vi anser denna allttjämt bäst svara mot behov och önskemål från större delen av befolkningen inom större delen av landet. Enligt vår mening bör målsättningen för en aktiv lokaliseringsspolitik i stället vara att skapa och upprätthålla ett nät av livskraftiga tätorter över hela landet, och härvid bör kommunblockcentra kunna godtagas som lokaliseringssorter.

Vad beträffar lokaliseringsspolitikens förhållande till arbetsmarknadspolitiken

har vi uppmärksammat, att departementschefen fäster väsentligt större vikt vid rörlighetsstimulerande åtgärder än vid lokaliseringsspolitiken, något som väl överensstämmer med propositionens inriktning i övrigt. Vi, som syftar till ett så långt möjligt decentraliserat näringsliv, baserat på ett nät av livskraftiga tätorter över hela landet, hävdar att i första hand skall en aktiv lokaliseringsspolitik sättas in i de sysselsättningsvaga områdena. Först om detta bedömes ekonomiskt omöjligt för en ort, bör, som vi ser saken, rörlighetsstimulerande åtgärder sättas in och då främst gälla flyttningar inom regionen.

Herr talman! Från centerpartiets sida beklagar vi att vi inte kan ansluta oss till den lokaliseringsspolitiska målsättning, som är regeringens och centerpartiets nya linje. Jag anser mig därmed ha motiverat mitt yrkande om bifall till reservationen nr 1.

Jag anser mig knappast behöva ytterligare kommentera innehållet i reservationerna 2, 3 och 4, till vilka jag också yrkar bifall.

I reservation nr 5 behandlas problem rörande de områden i östra Götaland, som under en följd av år har haft betydande sysselsättningssvårigheter. Vi har i reservationen uttalat, att det statliga ekonomiska stöd i lokaliseringssyfte, som nu står inför beslut, bör inriktas på de sysselsättningsvaga områdena i östra Götaland enligt samma grunder, som skall gälla för det norra stödområdet. Förhållandena i detta avseende i östra Götaland är kända och omvittnade och kommer sannolikt att belysas av andra talare under debatten, varför jag nu inte skall ägna mera tid häråt i förhoppning att kammaren i tacksamhet häröver skall komma att ge sitt stöd åt reservationen nr 5.

Vad beträffar gränserna för det norra stödområdet tillstyrkes departementschefens förslag, men man bör observera utvecklingen i gränsområdena till detta stödområde, något som vi också har uttalat i reservationen nr 5.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Till reservationerna 6 och 7 skall jag också be att få yrka bifall.

I reservationen nr 9 föreslås att stödåtgärderna kompletteras med ett kreditgarantisystem. Det föreslås att statliga kreditgarantier skall medges inom en ram av 50 miljoner kronor. Jag yrkar, herr talman, bifall till denna reservation.

Reservationen nr 10 a gäller medelsramen för det föreslagna investeringsbidraget. Från centerpartiets sida anser vi det föreslagna beloppet, 60 miljoner kronor, vara för litet. Vi föreslår i stället en ram av 100 miljoner kronor. Jag yrkar bifall härtill.

I reservationen nr 11 föreslås att stöd till turistanläggningar skall kunna utgå, förutom i norra stödområdet även i sydöstra Götaland.

I reservationen nr 13 framhålles, att i avvaktan på det planerade brobygget över Kalmarsund bör ekonomiskt stöd kunna lämnas för att nedsätta kostnaderna för godstransporter mellan öland och fastlandet, vilket skulle verksamt bidra till näringslivets utveckling på öland. Det föreslås att riksdagen hos regeringen skall begära skyndsam prövning och förslag beträffande ett sådant statligt stöd. Jag yrkar bifall till reservation nr 13.

I reservationen nr 14 förklarar vi, att vi inte kan biträda propositionens förslag att investeringsfondernas användning i lokaliseringpolitiskt syfte skall upphöra. Vi anser att denna användning av fonderna inte minst för Norrlands del har haft stor betydelse. I avvaktan på resultatet av en utredning rörande möjligheterna att bereda skattelättnader i lokaliseringsfrämjande syften bör enligt vår mening ingen ändring ske beträffande investeringsfonderna.

I reservation nr 15 uttalas att en beskattningsreform i lokaliseringpolitiskt syfte är angelägen. Vi anser det önskvärt att Kungl. Maj:t gör utredning här om. Av denna anledning borde i utskottets hemställda motionerna I: 884 och II: 1096 upptas bland de under B. för-

tecknade motionerna samt motionen II: 1084 bland de under C. förtecknade motionerna. Jag yrkar, herr talman, bifall därtill.

Herr talman! Jag har enligt min egen uppfattning inte hållit något långt anförande i detta stora ärende. Jag har inskränkt mig till att visa var skiljelinjen går i uppfattningarna om lokaliseringpolitiken och hur den går mellan den nya regeringspolitiken i detta avseende och den linje som centerpartiet håller fast vid och som vi alla var eniga om under 1950-talets utveckling.

Jag inskränker mig till detta. Här skulle det finnas möjligheter — om man ville ägna tid däråt — att under någon timme fortsätta med redovisningen av synpunkter på detta stora ämne. Jag avstår från detta, herr talman, väl vetande att denna debatt i dag i kamrarna ändå kommer att bli mycket lång, men jag har med detta velat motivera, herr talman, varför jag ber att få yrka bifall till de av mig berörda reservationerna.

I detta anförande instämde herrar *Eric Carlsson* (cp), *Thorsten Larsson* (cp), *Svanström* (cp), *Jonasson* (cp), *Axel Kristiansson* (cp) och *Harald Petersson* (cp).

Herr **STEFANSON** (fp):

Herr talman! Frågan om näringslivets lokalisering har ju under en lång följd av år varit en av vårt lands stora inrikespolitiska frågor. I riksdagen har lokaliseringsdebatten förts med tilltagande intensitet och knutits an till skilda riksdagsfrågor, som rört landsbygdens problem och den näringsgeografiska struktururomvandlingen i vårt land.

Det är ju också enligt min mening fullt förstäeligt, att frågan om åtgärder för att få en geografiskt mera jämn spridning av företagsamheten omfattats med sådant stort intresse, framför allt då från representanter för de landsdelar, vilkas befolkningsunderlag på grund av utflyttning sviktat, varigenom upp-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

rätthållandet av en god kommunal och enskild service äventyrats, eller som drabbats av en arbetslöshet långt utöver det normala för landet i övrigt. Det måste vara bittert att se hur den bygd, man fötts och levat i, så sakteliga avfolkas, hur skolorna stängs på grund av elevbrist, hur den ungdom, som fått sin skolning och utbildning genom kommunens försorg, inte kan beredas arbete utan ger sig av från bygden och hur affärer och enskilda serviceföretag flyttar bort på grund av ett alltför litet kundunderlag. Framför allt är det förståeligt, att många medlemmar av denna kammare, vilka i egenskap av kommunalpolitiker varit verksamma i sådana avfolkningsbygder, känner ett djupt engagemang i denna fråga.

Alla de som under de senaste åren varit aktiva i den lokaliseringpolitiska debatten har väl med intresse och spänning väntat på detta tillfälle, när Kungl. Maj:ts proposition om lokaliseringpolitikens utformning skulle föreligga på riksdagens bord — efter den utredning som kommittén för näringslivets lokalisering verkställt och efter den mycket intensiva debatt som kommitténs betänkande angående aktiv lokaliseringspolitik föranlett.

Jag vill, herr talman, uttrycka en varm förhoppning om att den försöksverksamhet, som påbörjas på grund av dagens riksdagsbeslut, skall visa att såväl metodik som organisation skall vara effektiv och ändamålsenlig för att verksamt bidra till en företagslokalisering som skapar nya arbetstillfällen i ifrågasvarande områden, ger människan större valmöjligheter till arbete och bostadsplats och därigenom motverkar en ytterligare utglesning av befolkningen.

Det är väl ingen som tror att utflyttningsströmmarna från våra glesbygdsområden helt skall kunna bringas att upphöra genom de föreslagna åtgärderna. Jord- och skogsbrukets rationalisering och de beräknade höga födelsesiffrorna för vissa områden i Norrland kommer att ge ett arbetskraftsöverskott,

som inte kommer att kunna absorberas av inlokaliserade företag. Arbetsmarknadsstyrelsens rörlighetsfrämjande politik kommer därför att ha sin givna uppgift även i framtiden, men det bör vara möjligt att genom en aktiv lokaliseringpolitik i mycket större utsträckning än hittills bereda sysselsättning åt människorna där de har sin hemvist och där många av dem bäst trivs. Departementschefen framhåller även i propositionen, att det råder ett intimt sakligt samband mellan rörelsestimulerande medel inom arbetsmarknadspolitiken och åtgärder i lokaliseringshänseende. De kan båda användas alternativt och komplettera varandra.

Folkpartiets representanter i bankoutsrottet har velat understryka dessa synpunkter i ett särskilt yttrande och instämmer i uppfattningen att lokaliseringspolitiken står i nära samband med arbetsmarknadspolitiken. Så länge det i vårt land å ena sidan finns områden med starkt expanderande näringsliv, vars arbetskraftsbehov inte kan tillgodoses av den lokala arbetsmarknaden, och å andra sidan områden med friställd arbetskraft orsakat av strukturförändringar i näringslivet, måste — såväl av nationalekonomiska skäl som av rent mänskliga — rörlighetsfrämjande medel sättas in för att utnyttja våra arbetskraftsresurser och bereda den enskilde arbete. Å andra sidan bör det i större utsträckning än hittills vara möjligt att tillvarata våra arbetskraftsresurser genom att stimulera utbyggnad och nyetablering av företag i utflyttnings- och arbetslöshetsområden. Vi hoppas och tror att det även skall vara möjligt att genom en aktiv lokaliseringspolitik åstadkomma en expansiv utveckling i vissa områden, där i annat fall de nu pågående utflyttningsrörelserna skulle fortsätta i accelererande takt. Det finns ju inom stora områden ett betydande arbetskraftsöverskott, som inte har kunnat aktiveras genom arbetsmarknadsstyrelsens rörlighetsstimulerande medel. Arbetslösheten inom dessa områden

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

är stor, trots att beredskapsarbetena haft mycket stor omfattning i förhållande till landet i övrigt. Det råder dessutom en stor undersysselsättning särskilt bland kvinnor men även bland män i dessa områden. Denna undersysselsättning redovisas inte i vår arbetsmarknadsstatistik. I det särskilda yttrande som är bifogat bankoutskottets utlåtande ger folkpartiets representanter i utskottet en mera positiv nyans åt lokaliseringsspolitikens möjligheter i detta avseende, anser vi.

En fråga som hör nära samman med den lokaliseringsspolitiska målsättningen är stödåtgärdernas inverkan på konkurrensförhållandena mellan företag som erhåller stöd och sådana som byggt upp sin verksamhet genom enbart egna insatser. Det må vara företag inom ett stödområde eller företag som ligger på var sin sida om gränsen till ett sådant. Det kan även vara fråga om stödåtgärdernas konkurrens effekt för hela branscher inom landet. Vi inom folkpartiet menar, att lokaliseringsspolitiken inte får skada redan befintliga företag genom att försvåra deras avsättningsmöjligheter. Marknadssituationen inom ifrågavarande område och ifrågavarande branscher måste studeras noga, innan man medverkar till att nya företag etableras med statliga medel. I denna fråga har folkpartiet vunnit gehör för sin partimotion, vilket jag noterar med tillfredsställelse. Jag har emellertid, herr talman, velat understryka denna för näringslivet mycket viktiga angelägenhet.

Får jag sedan, herr talman, säga några ord beträffande avgränsningen av stödområdet. I propositionen avvisas de kriterier som kommittén för näringslivets lokalisering uppställt för utval av de områden som skulle komma i åtnjutande av lokaliseringsspolitiskt stöd. I stället föreslås en geografisk avgränsning, som innebär att de fyra nordligaste länen samt Hälsingland, norra delen av Kopparbergs län, nordvästra Värmland, Dalsland och norra Bohuslän bil-

dar det s. k. norra stödområdet, inom vilket lokaliseringsspolitiskt stöd skall kunna förekomma. Området sammanfaller temporärt med det, för vilket medgivande lämnats att använda investeringsfonder i lokaliseringsspolitiskt syfte. Motivet för detta stödområde anges mycket allmänt med att strukturomvandlingen med åtföljande omställningsproblem gör sig gällande inom detsamma. Framför allt är detta en följd av den omfattande rationaliseringen inom jord- och skogsbruksnäringen. Området utmärkes dessutom av en stark utflyttning och arbetslöshet.

Det är givet att avsaknaden av fastare normer eller kriterier för angivandet av stödområdet många gånger kan skapa berättigad undran varför gränsen dragits just där departementschefen dragit den. Särskilt blir detta fallet när gränstrakterna utanför stödområdet har samma svårigheter som man har innanför gränsen. I de fall då gränsen skär rakt över ett län, kan avgränsningen dessutom föranleda betydande problem för länsstyrelsen och det föreslagna planeringsorganet när det gäller att föreslå riktlinjer för stödåtgärdernas fördelning inom länet. Det är naturligt att kommuner utanför stödområdets gränser kan anse sig missgynnade. Detta återspeglas också i många av de motioner som lämnats in i ärendet.

Från första och andra kammarens dalabänkar föreligger en motion, vari framhålls att avfolkningstendenserna gör sig gällande även utanför det område i norra och nordvästra Dalarna som ingår i det norra stödområdet. Det framhålls att den gynnsamma befolkningsutveckling, som Kopparbergs län hade under hela 1950-talet, nu har förbytts i utflyttningsrörelser, som även starkt berör kommuner i de södra delarna av länet. Nettoförlusten av utflyttningen, som 1960 utgjorde endast 300 personer — det var det året som strömmen vände i länet — uppgår för de första tio månaderna detta år till cirka 4 150 personer. Denna förlust beror i stor ut-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

sträckning på avflyttning även från de södra delarna av länet. Bruttoavflyttningen inom de södra delarna uppgick i föl till 1 500 personer — det var den största avflyttningen hittills — men beräknas hittills i år till 4 250 personer. För år 1964 torde 80 procent av avflyttningen inom länet falla på länsdelar utanför stödområdet, och det är naturligtvis mycket alarmerande siffror.

Orsakerna till avflyttningen torde i första hand utgöras av ensidighet i näringslivet inom många orter. Det är gruv-, järn- och stålindustrierna samt skogs- och jordbruket som dominerar inom dessa områden. Inom dessa näringar har betydande rationaliseringar medfört att behovet av arbetskraft avtagit.

Vi har från kopparbergsbänken inte föreslagit att stödområdet skulle utsträckas att gälla hela länet, men vi har inför denna ogynnsamma utveckling yrkat på att den i propositionen föreslagna möjligheten att stöd i särskilda fall skall kunna lämnas för orter utanför stödområdet skall tillämpas på ett generöst sätt för Kopparbergs vidkommande. Utskottets skrivning beträffande denna avgränsningsfråga anser jag i viss utsträckning tillgodose detta önskemål. Utskottet finner det naturligt, att man särskilt söker följa utvecklingstendenserna i de områden som gränsar till norra stödområdet och uttrycker meningen, att Kungl. Maj:t under försöksperioden skall äga att företaga mindre förändringar av gränserna, om det befines påkallat.

Jag har, herr talman, inget yrkande i denna fråga.

Den avgränsning av det norra stödområdet som görs i propositionen medför att vissa områden i östra Götaland med svårigheter av samma art och storleksordning som inom det norra stödområdet ställs utanför lokaliseringpolitiskt stöd. Det gäller t. ex. vissa regioner inom Kalmar län, speciellt Öland. Under en följd av år har dessa områden i östra Götaland haft betydande

de sysselsättningssvårigheter, och prognoserna visar på en ytterligare minskning av folkmängden. Det finns därför starka motiv för att här sätta in samma stödåtgärder som i det norra stödområdet. I reservation 5 av herr Nils Theodor Larsson m. fl. har föreslagits inrättande av ett östra stödområde och att det ges i uppdrag åt det centrala lokaliseringsorganet att efter samråd med de regionala instanserna fastställa gränserna för detsamma.

Jag ber att få instämma i det yrkande som herr Nils Theodor Larsson ställt på denna punkt.

Departementschefen framhåller beträffande ortsvalet inom stödområdet att en lämplig framgångslinje vid den fortsatta lokaliseringsplaneringen bör vara, att välja orter för stödet bland kommunblockscentra. Han anför att det dessutom inte bör vara uteslutet att lämna stöd även åt andra orter med goda utvecklingsmöjligheter. Vi vill från folkpartiets sida starkt understryka detta. I Norrland är ju kommunblocken geografiskt mycket stora, och ofta inrymmer de flera tätorter som är av stor betydelse för befolkningen. Lokaliseringpolitiken bör sträva efter att förlägga mindre eller medelstora industrier till sådana orter. Vi vill även understryka, att företagens egen bedömning beträffande val av lokaliseringsort bör tillmätas stor betydelse. Det bör enligt vår mening föreligga starka skäl för att ett företag som vill etablera sig eller bygga ut sin rörelse utanför de större tätorterna skall nekas lokaliseringpolitiskt stöd.

I vissa områden i Norrlands inland föranleder rationaliseringen av jordbruket och skogsbruket en avflyttning, som medför stora svårigheter att upprätthålla en rimlig samhällelig och enskild service, vilket i sin tur ytterligare påskyndar avflyttning. Tillvaratagandet och omvårdnaden av våra naturtillgångar inom skogen kräver emellertid, även efter en stark rationaliseringsprocess inom skogsbruket, att det finns männi-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

skor kvar inom dessa områden. Då måste man även kunna erbjuda dem en kommunal och enskild service, som så långt som möjligt är likvärdig med den som erbjudes övriga medborgare i detta land. Kommittén för näringslivets lokalisering har framhållit, att det i dessa skogsområden finns ett antal tätorter som är värda att satsa på för att bibehålla och bygga ut dem som stödorter för den materiella och kulturella service som behövs för människornas trivsel.

De i propositionen föreslagna stödåtgärderna bör enligt folkpartiets mening sättas in på dessa orter och förbättra deras möjligheter. I likhet med kommittén har emellertid folkpartiet i en partimotion föreslagit, att ett särskilt servicestöd bör utgå till vissa skogsorter i Norrlands inland. Detta yrkande har även tagits upp i reservation 7 av herr Nils Theodor Larsson m. fl. Reservanterna tillstyrker att en särskild utredning kommer till stånd rörande stödet till dessa områden, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Beträffande de ekonomiska stödåtgärdernas utformning har departementschefen i fråga om långivningen valt en annan metod än kommittén för näringslivets lokalisering. Kommittén föreslog ett system bestående av såväl kreditgarantier som direktlån ur en statlig lånefond. Även om vi från folkpartiets sida anser, att kommitténs samspel mellan kreditgarantier och lån har stora förtjänster, har vi dock anslutit oss till departementschefens förslag om en lånefond.

Beträffande stödområdets omfattning har departementschefen föreslagit en väsentlig utökning i jämförelse med kommitténs förslag, men stödets totala storlek föreslås till samma belopp, nämligen 800 miljoner kronor. Vi anser att utökningen av stödområdet motiverar en utökning även av stödbeloppets totalsumma, och vi har av den anledningen i vår partimotion föreslagit, att utlåningen ges en något större omfattning

genom en kreditgarantiram på 250 miljoner kronor för en femårsperiod, d. v. s. 50 miljoner kronor per år.

I utskottet har vi enat oss med centerpartiet om en reservation med yrkande om en kreditgarantiram på 50 miljoner kronor för det första året och med möjligheter till ny prövning av beloppets storlek, sedan erfarenheter vunnits över det första årets verksamhet.

Jag yrkar bifall till reservation 9 av herr Nils Theodor Larsson m. fl, som tar upp detta spörsmål.

Beträffande stödets omfattning har folkpartiets ledamöter i utskottet i reservation 10 även ansett, att medelsramen för investeringsbidragen under det första budgetåret av försöksperioden borde beräknas till ett 15 miljoner kronor högre belopp än det i propositionen föreslagna. Vi föreslår således 75 miljoner i stället för propositionens 60. Vi menar att behovet av lokaliseringpolitiskt stöd utanför det norra stödområdet, t. ex. i det av oss och centerpartiet föreslagna östra stödområdet, motiverar en sådan ökning, men vi anser även att investeringsbidraget, om det används på rätt sätt, d. v. s. med beaktande av konkurrenssynpunkterna, såsom starthjälp eller för utbyggnad av livskraftiga företag, är en stödmetod som ger god lokaliseringseffekt. Vi vet även att arbetsmarknadsstyrelsen under innevarande budgetår redan förbrukat 50 miljoner kronor för uppförande av verkstadslokaler som statskommunala beredskapsarbeten. Det är argument för vårt förslag om en ökning av medelsramen och jag ber få yrka bifall härtill.

Vi anser att det ännu inte finns något säkert underlag för bedömning av det totala medelsbehovet för lokaliseringstödet i framtiden. Vi menar att detta behov kan bedömas med större exakthet först sedan försöksverksamheten varit i gång någon tid. Skulle det då visa sig att en välplanerad lokaliseringspolitik, som ger gott resultat, kräver större belopp, får väl medelsanvisningen anpassas därefter, varvid man naturligtvis

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

även måste ta hänsyn till statsfinansiella och konjunkturpolitiska avvägningar.

I fråga om metoderna har i folkpartiets partimotion även föreslagits en åtgärd på företagsbeskattnings område, som enligt vår åsikt skulle utgöra ett effektivt lokaliseringpolitiskt medel. Jag avser förslaget om rätt till en snabbare avskrivning av byggnader under de första åren. Folkpartiet har vid flera tillfällen motionerat om att den möjligheten skulle införas rent generellt för hela landet, och i väntan på en sådan reform bör, anser vi, de lokaliseringpolitiska medlen under försöksperioden utökas med denna avskrivningsrätt. Det är naturligtvis sant att ett nystartat företag i stödområdet inte visar ett sådant vinstresultat under de första åren, att dessa avskrivningsmöjligheter kan utnyttjas, men det gäller även att stimulera redan existerande företag att satsa på dessa områden och bygga ut sin verksamhet eller förmå välkonsoliderade företag i Syd- och Mellansverige att förlägga filialer och dotterföretag i stödområdena. Här tror jag att denna skattereform utgör ett verksamt medel.

Jag yrkar bifall till reservation nr 15 av herr Nils Theodor Larsson m. fl., som önskar en utredning i denna fråga.

Låt mig till sist, herr talman, när det gäller de lokaliseringpolitiska medlen yrka bifall till reservation nr 12, avgiven av utskottets folkpartiledamöter, som tar upp partimotionens hemställen angående gemensamma zontaxor för buss och tåg.

Beträffande lokaliseringverksamhetens organisation instämmer jag i huvudsak i Kungl. Maj:ts förslag. Det innebär att jag instämmer i att arbetsmarknadsstyrelsen skall vara det centrala lokaliseringsorganet och att en lokaliseringsberedning på departementsnivå tillsättes. Jag håller emellertid i motsats till departementschefen och utskottet på den Näslandska kommitténs förslag om inrättande av en lokaliseringsdelegation inom arbetsmarknads-

styrelsen. Jag anser det vara värdefullt att det centrala lokaliseringsorganet vid beredning av stödärenden har möjlighet att utnyttja den sakkunskap och erfarenhet i tekniska och finansiella frågor som finns inom näringsliv, bankväsende och kommuner. Lokaliseringsdelegationen bör ha en sådan sammansättning, att denna sakkunskap fångas upp och kommer lokaliseringpolitiken till godo.

I herr Stefansons yttrande instämde herrar *Nyman* (fp), *Åkesson* (fp), *Harry Carlsson* (fp), *Billman* (fp), *Källqvist* (fp), *Eric Gustaf Peterson* (fp) och *Skärman* (fp), fru *Hamrin-Thorell* (fp) samt herr *Axel Johannes Andersson* (fp).

Herr **RISBERG** (h):

Herr talman! När det gäller lokaliseringpolitiken så synes vi alla i stort sett vara överens om att något måste göras för att lösa de problem som uppstår i de delar av landet där sysselsättningen ligger på en genomsnittligt låg nivå. Frågan är av både allmänmännisklig och ekonomisk natur. Medan vi sålunda har sysselsättningsproblem i vissa delar av landet, har vi som bekant arbetskraftsbrist i andra delar, vilket gör att produktionsapparaten i många fall icke fullt kan utnyttjas. Kungl. Maj:ts proposition nr 185 anger bl. a. som lokaliseringpolitisk målsättning att landets tillgångar på kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelade på sådant sätt, att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas. I denna målsättning instämmer högerpartiet.

I strävan att uppnå målsättningen måste man emellertid finna vägar, som ej hindrar den fria marknadshushållningen eller snedvrider konkurrensförhållandena. Det allmännas åtgärder får inte innebära en fastlåsning av det ekonomiska livet eller en tvångsdirigering av produktionskrafterna. Detsamma gäller att man icke vidtar åtgärder som verkar fördyrande på den slutliga pro-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

dukten eller att man med stödåtgärder på en ort »slår ihjäl» välskötta företag på en annan ort. Företagsekonomiska synpunkter måste alltid ligga till grund för bedömandena.

Folkflyttningen till tätorterna har där medfört bostadsbrist och en eftersläpning i fråga om de växande samhällenas service, medan det för glesbygdens befolkning i allt högre grad uppstår svårigheter att erhålla en rimlig andel av samhällets sociala och kulturella service. Tillsammans med centerpartiet och folkpartiet har högerpartiet avlämnat en reservation nr 7, där vi begär utredning rörande de norrländska glesbygdproblemen.

Då vi ansluter oss till propositionens förslag om stödområdets gränser och investeringsbidragens storlek, är det i förvisningen om att det här gäller en försöksverksamhet under fem år, under vilken man skall vinna erfarenhet. I fråga om stödområdet har vi i vår partimotion hävdat, att gränserna måste vara flexibla. Utskottet har i denna fråga föreslagit, att Kungl. Maj:t skall äga rätt att företaga erforderliga justeringar av stödområdets gränser.

När det sålunda varit fråga om dessa två väsentliga ting har vi varit överens med utskottsmajoriteten, men vi kan däremot icke biträda förslaget om inrättande av en statlig lånefond. I reservation nr 8 har vi reserverat oss för att statliga kreditgarantier i stället skall ställas till förfogande.

Enligt vår uppfattning finns det emellertid även andra möjligheter till lokaliseringpolitiskt stöd än bidrag och kreditgarantier, respektive direkta lån. Ett verksamt medel att stödja det nuvarande näringslivet och väcka intresse för inflyttning till stödområdet är enligt vår uppfattning bl. a. att beskattningsreglerna ändras så att en snabbare initialavskrivning av industrifastigheter tillåtes. Tillsammans med övriga borgerliga partier har högerpartiet lämnat en reservation nr 15, i vilken en utredning begäres.

Personligen är jag av den uppfattningen att avskrivningsfrågorna har den största betydelsen för företagen genom att dessa med avskrivningarnas hjälp får tillfälle att sanera sin ekonomiska ställning och bygga upp det egna kapitalet. I motion nr 884 i denna kammar har jag föreslagit, att företag inom stödområdet — förutom den just redovisade initialavskrivningen på industrifastigheter — efter ansökan skulle få rätt till fri avskrivning å maskiner och inventarier.

Av andra stödåtgärder har högerpartiet i reservation nr 16 redovisat möjligheten till utjämning av drivmedelspriserna. Vi begär att frågan upptages till övervägande i samband med en kommande beskattningsreform.

Kommunikationerna, och då inte minst tillgången på goda vägförbindelser, påverkar i hög grad lokaliseringen och näringslivets utvecklingsmöjligheter. Jag vill som avskräckande exempel peka på den eftersläpning som kan redovisas i fråga om vägbyggandet i Bohuslän, där den slingrande och smala västkustvägen upphöjts till värdighet av Europaväg och som sådan förutsättes kunna utan vidare mottaga en trafikintensitet utan like. Goda flygförbindelser är och blir i framtiden en alltmer betydelsefull ingrediens i lokaliseringsproblemet och förutsätter flygfält med modern utrustning och utbildad personal.

Jag har i det föregående berört några få av de problem, som vi inom högerpartiet ansett vara viktiga i samband med lokaliseringens målsättning och medel, och tillåter mig härefter att i korthet beröra organisationen.

Utskottet har tillstyrkt att det vid länsstyrelserna inrättas planeringsråd, bestående av nio ledamöter med samma antal suppleanter, varav fyra ledamöter skall utses av Kungl. Maj:t och fem av landstinget. Utskottet har alltså stannat vid ett något högre antal än departementschefen och har gjort detta i strävan att få en fullständigare re-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

presentation för arbetsmarknadens och näringslivets organisationer samt för att få med representanter för olika delar av länet. I fråga om arbetsmarknadsstyrelsen har i motioner begärts inrättandet av en lokaliseringsdelegation inom arbetsmarknadsstyrelsen för att lokaliseringsverksamheten i denna instans skulle kunna tillgodogöra sig den sakkunskap som representanter för företagen, arbetstagare, kommuner, kreditväsendet och kommerskollegium besitter. I reservation nr 17 har högerpartiet tillsammans med folkpartiet tillstyrkt inrättandet av en central lokaliseringsdelegation, som skall handha ärenden rörande bidrag, lån och kreditgarantier.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till de vid bankoutskottets utlåtande nr 48 gjorda reservationerna, nr 7, 8, 15, 16 och 17.

I detta yttrande instämde herrar *Gustaf Henry Hansson* (h), *Ottosson* (h), *Hübinette* (h) och fru *Rosvall* (h).

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Jag delar helt och fullt de synpunkter som här framförts av herr Nils Theodor Larsson, då han säger att frågan är stor. Vi är fullständigt ense om att det är en mycket stor och principiellt viktig fråga som kammaren i dag har att ta ställning till. Det hade under sådana förhållanden varit önskvärt, att jag som talesman för utskottet hade kunnat för kammaren redovisa en samförståndslösning i denna, som vi tydligen alla är överens om, stora och viktiga fråga. Som framgått av de anföranden som redan hållits här av tre ledamöter i utskottet finns det inte möjlighet att lösa frågan efter den linjen.

Visserligen är fjorton av utskottets ledamöter eniga i många grundläggande frågor beträffande lokaliseringspolitiken, däribland målsättningen. De två återstående ledamöterna — det är kanske onödigt att påpeka att det är cen-

terpartiets representanter i bankoutskottet — har för det mesta gått sin egen väg.

När det gäller de medel, som samhället skall skjuta till för att förverkliga den lokaliseringspolitiska målsättningen, har också folkpartiet i sista upploppet i utskottet hoppat ifrån sin ståndpunkt. I den frågan har folkpartiet lagt sig ungefär mitt emellan utskottets majoritet och centerpartiet. Jag skulle kanske kunna uttrycka det så, att folkpartiets representanter inom utskottet har haft en mycket svår strid att utkämpa mellan sin egen mening, om vad som är klok politik, och partiledningens uppfattning om vilka offer som måste göras på mittensamverkans altare. Jag tror tyvärr att båda sidor är otillfredsställda med det resultat som har uppnåtts.

Ser man de borgerliga partierna tillsammans har de två gemensamma reservationer. Den ena gäller en utredning om stöd till skogsarter och glesbygder. Vi har på goda grunder tyckt att man bör vinna vissa erfarenheter av det föreslagna stödet, innan man sätter i gång en ny offentlig utredning. Den andra gemensamma borgerliga reservationen avser ett förslag att få till stånd en utredning om skattelättnader i lokaliseringspolitiskt syfte. Vi har från vårt håll ansett att man inte bör blanda ihop skatter och lokaliseringspolitiskt stöd.

I fortsättningen av mitt inlägg kommer jag huvudsakligast att redovisa hur utskottsmajoriteten har sett på de viktigaste frågorna inom lokaliseringspolitiken. Då avser jag givetvis främst målsättningen men också stödets geografiska utsträckning och den medelsram som föreslagits. Jag utgår därvid från att de övriga frågorna, som självfallet också har mycket stor betydelse, kommer att behandlas i debatten senare under dagen.

Som en bakgrund finns det anledning att erinra om att vi har haft en mycket snabb expansionstakt i vår ekonomi under 1960-talets första hälft. Nationalpro-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

dukten har i genomsnitt växt med drygt 4,5 procent årligen. För den återstående delen av 1960-talet är utsikterna tyvärr inte lika gynnsamma. Ekonomerna betraktar det som en mycket optimistisk målsättning, om den samlade produkten kommer att växa med 4 procent per år. En väsentlig anledning till denna förändrade bild är beräkningarna över tillgången på arbetskraft: under den första hälften av decenniet har ökningen av arbetsinsatser varit exceptionellt gynnsam, men under åren framöver kommer arbetskraften, omräknad i årsarbetare, att bli praktiskt taget oförändrad. Antalet män i arbetsför ålder kommer att minska något, medan antalet kvinnor i sådan ålder kommer att fortsätta att stiga, dock relativt långsamt. En målsättning är också att minska arbetstiden till 40 timmar per vecka, och skulle detta mål uppnås under åren 1965—1970, betyder det en minskning av den totala tillgängliga arbetstiden med 0,6 procent per år. Under de gångna åren har tillgången på arbetskraft ökat ungefär så mycket.

Vi får säkerligen räkna med att den privata konsumtionen kommer att fortsätta att öka i ungefär samma takt som hittills, eller med cirka 4 procent per år. Det finns en klar politisk majoritet för fortsatt snabb expansion av utbildning, sjuk- och hälsovård och annan offentlig konsumtion. Utgiftsexpansionen på de områdena måste sättas väsentligt högre än för den privata konsumtionen. För att möjliggöra en sådan expansion även på längre sikt måste sparandet och investeringarna fortsätta att stiga. Vidare måste åtgärderna för ökad rörlighet hos arbetskraften och för inre och yttre rationalisering intensifieras, liksom också insatserna för forskning och tekniskt utvecklingsarbete måste öka.

Jag har gärna velat göra denna utblick för att påminna om att utgångspunkten för samhällets ekonomiska politik är att vid uppnående av full sysselsättning möjliggöra en fortsatt snabb

ökning av framstegstakten. I vid mening är också lokaliseringpolitiken en del av den ekonomiska politiken.

Vad jag nu sagt formulerades av den Nöslundska kommittén på följande sätt: »Syftet med lokaliseringpolitiken är att främja en sådan lokalisering av näringslivet, att landets tillgångar av produktionsfaktorer blir utnyttjade och fördelade på olika områden på sådant sätt, att nationalinkomsten blir så stor som möjligt och att arbetskraften beredes full sysselsättning.» Med en likartad formulering återfinns denna målsättning såväl i propositionen som i utskottets utlåtande.

Ett annat viktigt led i den lokaliseringpolitiska målsättningen är att man vill åstadkomma en rättvis fördelning av det stigande välståndet. Här menar jag bl. a. att det skall skapas en tillfredsställande och likartad social och kulturell standard i olika delar av landet. Lokaliseringpolitiken skall också utformas så att den värnar de enskilda människornas trygghet och mildrar de anpassningssvårigheter som uppstår till följd av den genomgripande strukturomvandlingen i vårt samhälle.

Därmed kommer jag över till en mycket central frågeställning, som utskottet har formulerat på följande sätt: »Hur skall statsmakterna handla inför den pågående strukturomvandlingen?» Å ena sidan står det fullt klart att omflyttningen av arbetskraft från stagnerade eller tillbakagående näringsgrenar till expansiva är den kanske viktigaste förutsättningen för ett snabbt ekonomiskt framåtskridande. Å andra sidan står det också klart, att denna omvandling av vårt näringsliv medför påtagliga omställningssvårigheter för många människor. Vi bör mildra dessa övergångssvårigheter. Med lokaliseringspolitikens hjälp kan vi dämpa omflyttningstakten, och vi kan bromsa omflyttningen, men vi kan och vi skall inte stoppa denna omfördelning; det vill jag mycket kraftigt understryka. Det ligger en väsentlig skillnad i detta.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

I sin partimotion anklagar centern regeringen för att införa en lokaliseringpolitik som strider mot den som utvecklats under de två senaste decennierna. Samma anklagelse upprepas i centerns reservation. Utskottets majoritet, sammansatt av tre partier, har helt anslutit sig till propositionen på denna punkt. När centern menar att denna ståndpunkt innebär en avvikelse från den målsättning som hittills legat till grund för lokaliseringpolitiken, vill jag erinra om att redan 1947 års lokaliseringstudning framhöll som en allmän riktning, att lokaliseringpolitiken ej får innebära att man förhindrar de befolkningsrörelser mellan landsdelar, län eller större områden, som betyder en anpassning av näringslivets lokalisering efter ändrade betingelser i syfte att nå större ekonomisk effektivitet och som skapar förutsättningar för en högre levnadsstandard för hela befolkningen. Detta uttalande var av så central betydelse att det ingick i direktiven för den Näslundska utredningen. Denna utredning kunde också enhälligt göra följande deklaration: »Vilka åtgärder som än vidtages för att stimulera näringslivets utveckling, torde det vara ofrånkomligt att en betydande del av glesbygden och även de mindre tätorterna successivt kommer att avfolkas.»

Jag vill här efter gå över till frågan var det lokaliseringpolitiska stödet skall sättas in. Denna frågeställning rymmer två led som vi för att inte skapa oreda i debatten bör skilja åt.

Det första ledet av frågeställningen avser frågan om vilka regioner eller delar av landet som skall bli berättigade till stöd. Det andra ledet avser frågan om i vilka orter inom dessa regioner som lokalisering bör komma till stånd. Kommittén skilde som bekant på »utvecklingsområden» och »allmänna stödområden». I de förra områdena skulle »särskilda stödåtgärder» sättas in, och i de senare skulle »allmänna stödåtgärder» av mera begränsad natur komma till användning. Till grund för

denna uppdelning ställde kommittén upp en rad kriterier för de orter där ekonomiskt stöd skulle kunna utgå. Som bekant utsattes dessa kriterier för en omild kritik av många remissinstanser. Utskottet delar departementschefens uppfattning att man måste söka sig fram längs andra vägar.

Utgångspunkten för utskottets resonemang när det gäller att ta ställning till en regional avgränsning av det lokaliseringpolitiska stödet har varit att de resurser som kan anslås för ändamålet — och som alltid kommer att vara knappa jämfört med de stora behov som finns — måste sättas in i de områden där behovet är störst. Utskottet har därför tillstyrkt förslaget att stöd i första hand skall utgå till investeringar i företag inom det norra stödområdet. Vid sidan härav skall ändock stöd i särskilda fall kunna utgå även i övriga delar av landet. Beträffande den närmare motiveringen för utskottsmajoritetens ståndpunkt ber jag att få hänvisa till utlåtandet.

Jag vill i detta sammanhang bara nämna några uppgifter om det norra stödområdet, vilka inte återfinns i utlåtandet. Vad först folkmängden beträffar uppgick den år 1953 till 19,1 procent av rikets hela folkmängd. År 1958 hade denna andel sjunkit till 18,5 procent och år 1963 till 17,5 procent. Detta var alltså befolkningsandelen i det norra stödområdet. Om man studerar den antalsmässiga nedgången, visar det sig att befolkningen i det norra stödområdet under den senaste femårsperioden minskade med närmare 8 000 personer årligen. Under år 1963, alltså under detta enda år, utgjorde minskningen inom området 9 173 personer. Utanför norra stödområdet minskade folkmängden endast i Stockholms stad och Kalmar län. I det sistnämnda länet utgjorde minskningen 171 personer. Situationen är alltså en helt annan i norra Sverige än i södra Sverige.

Mot utskottsmajoritetens ställningstagande har centerpartiet och folkpartiet

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

reserverat sig för en utsträckning av stödområdet till att även avse östra Götaland. Reservanterna gör inget försök att närmare precisera vilket område de avser utan talar bara om östra Götaland. För att ytterligare belysa att det föreligger en markant skillnad vill jag lämna följande uppgift. En jämförelse beträffande folkmängdsutvecklingen mellan å ena sidan det norra stödområdet och å andra sidan Sydsveriges svagt utvecklade län — Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads och Skaraborgs län — visar att folkmängden i det norra stödområdet under femårsperioden 1958—1963 minskade med 40 000 personer eller 2,9 procent. I de södra områdena uppgick minskningen under samma tid till 164 personer eller 0,1 promille.

Utskottet har även haft att ta ställning till en rad motioner rörande en avgränsning av det norra stödområdet. Krav har därvid väckts om att gränsen skulle utsträckas på ett stort antal håll. Utskottet fasthåller vid den gräns som föreslås i propositionen men föreslår den uppmjukningen att Kungl. Maj:t under försöksperioden skall få göra erforderliga mindre justeringar av gränserna i den mån sådana justeringar visar sig påkallade, alltså göra en uppmjukning av bestämmelserna.

När det gäller den andra frågan — i vilka orter inom det norra stödområdet som stödet skall sättas in — har departementschefen understrukit att stödåtgärderna måste inriktas på orter där det ur samhällelig synvinkel är mest angeläget att utvecklingen främjas. Det bör vara orter som kan bedömas ha goda förutsättningar att bära upp en industriell verksamhet och fungera som centra för samhällelig service. Utskottet har fäst mycket stor vikt vid det sistnämnda uttrycket. Människorna i dagens samhälle har rätt att kräva utbildning för sina barn även i högre skolor och har rätt att få utnyttja en fullgod sjukhusservice, bara för att peka på ett par av de mest centrala samhälleliga

serviceuppgifterna. Syftet måste alltså vara att få till stånd orter, som har befolkningsunderlag för att ensamma eller tillsammans inom en nära region ge förutsättningar för denna service.

I propositionen undviks medvetet att uppställa några bestämda krav på storlek och karaktär hos de orter där stödåtgärder skall sättas in. Utskottet har anslutit sig till förslaget att en lämplig handlingslinje vore att välja stödet bland orter för kommunblockcentra. Samtliga kommunblockcentra skall dock inte automatiskt kunna påräkna stöd. Mot detta ställningstagande är det bara centern som har vänt sig. Målsättningen bör enligt centerns mening vara att skapa och upprätthålla ett nät av livskraftiga tätorter. Någon precisering av detta centerns vaga uttalande vill reservanterna inte göra eller, för att citera reservationen, »några mera generella regler för en sådan tätortsbedömning torde inte böra preciseras». Så kan det uttryckas. Det kanske också kan formuleras på ett annat sätt som centerpartiet har gjort i utskottet, nämligen att man visserligen föreslår ett nät, men man säger inte hur stora maskor det skall vara i nätet. Ett uttalande som görs är dock att varje kommunblockscentrum bör kunna godtagas som lokaliseringsort.

Det finns skäl att i detta sammanhang några ögonblick uppehålla mig vid denna fråga. Vad först tätorterna beträffar — utskottet upplyser om att med tätort menas ingenting annat än en ort med minst 200 invånare — finns i norra stödområdet 539 tätorter. Nu skall väl inte alla dessa ingå i nätet. I reservationen står det att lokaliseringpolitisk inriktning bör ske på relativt få tätorter. Som exemplifiering nämns tätorter på mellan 2 000 och 20 000 invånare. Det kan erinras om att de 71 kommunblockscentra av landets totala antal cirka 300 som finns i det norra stödområdet är av mycket skiftande slag. Där finns stora städer såsom Sundsvall, som är en tätort med 60 000

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

invånare, men även Luleå, Skellefteå, Umeå, Örnsköldsvik och Östersund, som alla har omkring 30 000 invånare. Svenstavik och Tanumshede har bara något över 400 invånare var. Av de 71 kommunblockscentra har 7 orter inte ens 1 000 invånare, och 25 har mindre än 2 000 invånare. Det finns skäl att ha dessa uppgifter i minnet när man diskuterar dessa problem.

Om själva medelsramen kan jag vid nuvarande tidpunkt fatta mig mycket kort. Kommittén föreslår en medelsram på 800 miljoner kronor under en femårsperiod. När propositionen upptar samma ram är att märka att ramen har fått ett annat innehåll. Kommittén lade tyngdpunkten på kreditgarantierna. 60 procent av hela medelsramen bestod av garantier. Den av utskottet accepterade ramen består av statliga bidrag på 300 miljoner kronor och direkta statliga lån på 500 miljoner kronor. Centerpartiet och folkpartiet har som vanligt inte kunnat låta bli att även i detta fall komma med överbud. Centern vill ha en ram som är drygt 50 procent större eller 1 250 miljoner kronor. Troligen skall den bli ännu större. Centerpartiet nämner försiktigtvis ett belopp bara för det första året. Folkpartiet kom till en högre nivå och gav upp vid 225 miljoner kronor per år eller 1 125 miljoner kronor under hela perioden. Därutöver kan man väl hänvisa till utskottsutlåtandet sidan 48, andra stycket, där det, som jag skulle vilja uttrycka det, finns en brasklapp i folkpartiets reservation.

Det finns som jag redan har sagt mycket mer att kommentera både i propositionen och i utskottsutlåtandet. Jag och sambandet med samhällsplaneringen, stödets närmare utformning, investeringsfondernas användning eller den lokaliseringpolitiska organisationen. Det skulle föra för långt att i denna redogörelse för utskottets ställningstaganden när det gäller de viktigaste frågorna fördjupa sig i alla dessa detaljer. Jag är säker på att de kommer att belysas senare under debatten.

Jag ber därför, herr talman, med det anförda att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt herr Ståhles räknesätt, när han kommer till att folkpartiet har givit ett överbud på 1 125 miljoner kronor. Var det under en femårsperiod eller var det ett årligt överbud?

Jag vill tala om för herr Ståhle vad folkpartiet har föreslagit och jag tar då upp de yrkanden som går längre än propositionen. Vi har i en partimotion föreslagit en industrigarantiram med 250 miljoner kronor, fördelat på fem år, alltså med 50 miljoner kronor per år. I utskottet har vi i en reservation anslutit oss till ett yrkande på 50 miljoner under det första året i stället för under en femårsperiod. Dessutom har vi i en reservation yrkat på 15 miljoner kronor mera än departementschefen när det gäller investeringsbidrag, vilket tillsammans gör 65 miljoner kronor mera per år än vad som står i propositionen. Jag kan inte förstå hur herr Ståhle kunnat komma fram till sin uppfattning.

Tyvärr var jag ett ögonblick borta från kammaren, när herr Ståhle talade om ett avhopp som folkpartiets representanter i utskottet skulle ha gjort, men om jag uppfattat saken rätt skulle herr Ståhle ha påstått att alla utom centerpartiledamöterna i början av utskottsbehandlingen var överens om medlens storlek. Det var vi ju inte alls. Från vårt håll meddelade vi redan från början att vi höll på folkpartiets förslag om en industrigarantiram på 50 miljoner kronor under första året. När centerpartiet anmälde reservation beträffande en utökning av medelsramen för investeringsbidragen, meddelade vi även att vi övervägde att i detta avseende följa centerpartiet, och vi framhöll att vi ville på den punkten underhandla om en gemensam skrivning. Det

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

blev nu inte en gemensam skrivning, ty vi kunde inte gå med på de 100 miljonerna. Vi stannade vid 75 miljoner, och det berodde på, som jag sade i mitt förra anförande, att vi bör ha en fastare bedömningsgrund för behovet av medel innan vi ytterligare höjer ramen. Några andra skäl för vårt ställningstagande föreligger inte från vår sida.

Herr STÅHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! Som ett svar på herr Stefansons fråga angående utökning av folkpartiets förmenta stöd vill jag säga att reservationen innebär att bidragen skulle vara 75 miljoner kronor per år, lånefonden 100 miljoner och lånegarantien 50 miljoner. Det gör tillhoppa 225 miljoner kronor, och om man sedan multiplicerar detta belopp med 5 för hela perioden, kommer man fram till den siffra jag har nämnt. Folkpartiet talar om någonting som skall tillämpas första året, men jag har tagit mig friheten att förutsätta att man inte är så optimistisk att man avser att bara behöva ge ett initialstöd, utan detta måste väl följas upp, om det skall vara någon mening med det. Jag nämnde kanske detta litet för flyktigt i mitt förra anförande. Med 225 miljoner per år blir det sammanlagt 1 125 miljoner kronor i förhållande till propositionens 800 miljoner under en femårsperiod.

Vad sedan gäller att jag använt uttrycket avhopp, så avsåg jag frågan om det södra stödområdet. I utskottet hade vi ju från början ganska klart för oss — även folkpartiet var med på den linjen — att man skulle begränsa sig till norra stödområdet. Sedan kunde folkpartiledamöterna tydligen inte sitta stilla i utskottet när centerpartisterna gick in för en reservation till förmån för det södra stödområdet. Vi diskuterade ju mycket ingående de risker som var förbundna med att bryta sönder linjerna och sprida ut medlen över för stora områden. Därför stannade utskot-

tets majoritet för den indelning som gjorts i propositionen, där det ju bedöms vara lämpligast att begränsa åtgärderna till det norra stödområdet.

Det är att märka att hela denna fråga gäller en försöksperiod, och vi har inte räknat med att man kan servera ett fullkomligt klart förslag redan från början, utan man måste under tidens lopp skaffa sig erfarenheter som man sedan skall kunna bygga vidare på. Det är därför utskottet vill gå in för denna begränsning.

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ståhles tidigare anförande beträffande folkpartiets överbud kunde nog fattas så att själva överbudet var 1 125 miljoner. Jag förstår nu att i varje fall jag uppfattade herr Ståhle felaktigt. I sitt senare anförande var herr Ståhle litet för vänlig, när han sade att överbudet är 225 miljoner. I verkligheten är det 325 miljoner, och tillsammans med propositionens 800 miljoner kommer man upp till 1 125 miljoner.

När herr Ståhle talade om folkpartiets s. k. avhopp, så vill jag säga att påståendet i herr Ståhles första anförande inte gällde det östra stödområdet utan medelsramen. Herr Ståhle sade att vi därvidlag anslutit oss till utskottets majoritet men sedan kommit med reservationer, och det var det jag anmärkte mot. Vi meddelade redan på ett tidigt stadium i utskottsarbetet vilken ståndpunkt vi hade i dessa frågor. När det gäller det östra stödområdet ber jag att få påpeka att en motivering för att vi ville ha ökad ram för investeringsbidragen just är en utökning med detta stödområde.

Herr ÅKERLUND (h):

Herr talman! Herr Risberg har i sitt anförande redogjort för de allmänna riktlinjer för lokaliseringpolitiken som anförts i vår partimotion liksom ock-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

så för målsättningar och betingelser för politiken. Jag behöver därför för min del inte upprepa vad som i det hänseendet sagts utan kan begränsa mig till att på några punkter komplettera herr Risbergs synpunkter. Herr Risberg har också motiverat våra reservationer. Jag vet att andra högertalare kommer att i sin tur ta upp och motivera vissa av de reservationer som vi framfört. Jag skall därför koncentrera mig till att presentera den reservation nr 8 som fogats till utskottsutlåtandet och som behandlar sättet att finansiera de stödlån på 100 miljoner kronor per år, varom partierna i utskottet enats.

Departementschefen föreslog här inrättande av en särskild lånefond med motivering att bl. a. kreditstödet borde kunna fungera oberoende av allmänna konjunkturer och förhållandena på kapitalmarknaden. Vid en högkonjunktur kan en stark kreditåtstramning framtvings, medan de lokaliseringssmotiverade stödåtgärderna tar sikte på områden, i vilka sysselsättningssituationen även då är otillfredsställande, säger departementschefen. Direkta statliga lån skulle ge lokaliseringsorganen större möjligheter att sätta in stödet där det bäst behövs.

De synpunkter som herr statsrådet anfört på kredit- och kapitalmarknadernas sätt att fungera och på önskemålen att kringgå detta problem finner jag i och för sig bärande. När statsrådet emellertid går ett steg längre och säger att statliga lån är ett mera verksam lokaliseringsspolitiskt medel än kreditgarantier, vill jag inte hålla med honom. I högerpartiets motion sägs här om att man genom en riktig utformning av garantisystemet kan nå samma effekt i lokaliseringsarbetet som genom en lånefond. Ja, det kan man enligt min mening göra.

Utskottsmajoriteten vänder sig mot kreditgarantierna på samma grunder som departementschefen och känner principiella betänkligheter att »fast-

ställa en prioritering av dessa kreditgarantier». Jag förmodar att utskottet menar kreditgaranterade lokaliseringsslån. Kreditgarantien är ju en borgen som i och för sig kan ge förtur, d. v. s. prioritet, åt vilket lån som helst, exportlån, varvslån eller lokaliseringsslån, för att ta några exempel. Men eftersom det aldrig varit tal om att ge förtur åt en viss statens borgen framför annan statens borgen — hur det nu skulle gå till — kan utskottets principiella betänkligheter lugnt lämnas åt sidan. Utskottet slår in öppna dörrar. För att som det förefaller stärka sin argumentation säger sig utskottet inte vara berett »att förorda en sådan lokaliseringsspolitiskt betingad reglering av kreditmarknaden».

Herr talman! Man riktigt känner utskottets indignation över blotta tanken. Om det bara inte hade varit så att detta uttalande kommer från ett bankoutskott som nu på tjugotredje året i sträck framtvingat och upprätthållit samt fortfarande upprätthåller en genomreglerad kreditmarknad! Det är verkligen ogenerat sagt. Utskottet räknar tydligen med att om det bara är tillräckligt ogenerat, skall ingen människa märka vad utskottet självt håller på med. Ty vad utskottet är i färd med att göra är ingenting annat än att sätta en ny planta i den vildvuxna flora av låneorgan som ingår i vår kreditmarknad, splittrar och reglerar den till såväl priser som kvantiteter, och det just av lokaliseringsspolitiska skäl.

Jag vill göra gällande att det inte finns något reglerande moment i kreditgarantier på prissidan, om man inte vill påstå att den förstärkta borgen framtvingar lägre ränta, vilket svårigen kan hävdas. På mängdsidan finns ingen annan reglering än den att totalbeloppet för kreditgarantien är maximerat. Det är just det som är styrkan med kreditgarantier att de *inte* ingriper reglerande i kreditmarknaden. Det har utskottet inte upptäckt. Utskottets argumentering faller platt till marken.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

Så lätt går det inte att förvända ögonen på alla människor.

Utskottet tillstyrker nu en lånefond enligt departementschefens förslag. Fonden skall ge favörsränta. Men hur skall fonden i sin tur finansieras? Det är en fråga som inte berörs av utskotts-majoriteten och med mycket lätt hand tangeras av departementschefen.

Såvitt jag kan se finns det bara tre sätt på vilka fonden kan finansieras. Det första är att fonden kommer upp på kapitalbudgeten. Skall budgeten totalbalanseras, betyder det att vi får finansiera fonden med skattemedel. Därmed berikas staten och görs skattebetalarna fattigare. Det motsätter vi oss i högerpartiet principiellt. Om vi inte totalbalanserar budgeten, måste staten låna dessa 100 miljoner kronor per år. För det andra kan fonden finansieras genom att staten lånar i den egentliga öppna marknaden. Men i den obligationskö som riksbanken ordnar tilltvingar sig staten regelmässigt förtur. Staten ger alltså sig själv den prioritet för lokaliseringssändamål i en kreditreglerad marknad som utskottet fördömer.

Om för det tredje staten inte kan få låna i den egentliga öppna marknaden har den möjlighet att vända sig till AP-fonderna, en möjlighet som också brukar utnyttjas i andra sammanhang. AP-fonderna blir då i sista hand kreditgivare åt lokaliseringen, och det är väl inget större fel med det. Det är bara det felet med hela lånefundsarrangemanget att det är en onödig och krånglig omväg. Hela denna sak skulle kunna ordnas på ett tämligen enkelt och smidigt sätt med anlitande av det redan befintliga bankväsendet.

Problemet för departementschefen har varit att säkra lånemedel för lokaliseringssändamål i kreditrestriktionstider, och en lösning på detta problem finns antydd i högerreservationen. Vi tycker att det är onödigt att göra saken krångligare än som är nödvändigt, och när bankerna förklarar sig föredra kre-

ditgarantier framför lånefond och de flesta remissinstanserna är av samma mening har vi påyrkat dessa för att säkra den ifrågasatta lånesumman om 100 miljoner kronor per år. Vi pekar på att man skulle kunna ge det statsgaranterade lånet en särställning vid beräkningen av bankernas likviditetskvoter. Rent tekniskt skulle detta kunna gå, men då däri inryms ett moment av kreditexpansion, är jag inte så förtjust i det i nuvarande läge. Jag har dock velat redovisa det. En annan och enligt min mening bättre metod är att öppna möjlighet för refinansiering i AP-fonderna.

Då man har grundad anledning tro att det finns ganska mycket lokala pengar i provinsbanker, kassor m. m. vilka rimligen bör tas i anspråk i första hand för lokaliseringssändamål, anser jag att en rebelåning aldrig behöver bli av större omfattning. Temporära och lokala anspänningar kan dock uppträda, och i sådana fall skulle refinansieringsmöjligheten vara till god nytta.

Med vårt här föreslagna kreditgarantisystem, som är en fråga om en mängd andra synpunkter bättre linje än lånefondens, kommer varenda krona intill 100 miljoner kronor per år att kunna ställas till de kreditgaranterade lånens förfogande.

Jag vill alltså yrka bifall till den med nr 8 betecknade reservationen.

I detta sammanhang vill jag med några ord beröra uttalandena om panter för de statliga stödlånen. Departementschefen säger att fullgod säkerhet skall ställas för lån och att alla kreditkällor, således även privata, bör utnyttjas. Utskottet skriver åtskilligt försiktigare och säger att kraven på säkerheter inte bör ställas för högt. Statliga bidrag och lån får uppgå till 66 procent av verkliga kostnaden. Får man först belåna mot botteninteckningar till normalt 50 procent av anskaffningskostnaden i bank och sedan begära bidrag och lån ovanpå, kommer vi upp i 116 procent av kostnaden, teoretiskt sett. Det kan ju

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

inte vara meningen. Tar å andra sidan de statliga lånen primärinteckningarna i anspråk, går det inte att vända sig till kreditmarknaden, i varje fall inte till bankerna, för toppkrediterna. Finansbolagen kan naturligtvis bispringa, men det blir nog ändå rätt höga räntor. Lokaliseringsorganen får det ganska besvärligt när det gäller att kombinera stödlånen och de privata lånen, och roligt blir det knappast för företagen att ligga i händerna på dessa organ. Det blir nog krångligt. Kreditgarantisystemet ger inte upphov till sådant krångel, eftersom det i allmänhet endast blir en finanssär.

Det må kanske förlåtas mig att jag kommer med några mycket allmänt hållna reflexioner till hela den frågeställning vi här behandlar. Jag vill gärna säga ett berömande ord till lokaliseringsspolitiska kommittén såväl som till departementschefen, både för den oförskräckthet varmed de närmar sig det jättelika problemet om befolkningsomflyttningen och det försiktiga men samtidigt praktiska handlag varmed de försökt finna utvägar. Om de lyckas får framtiden utvisa.

Om jag vågar komma med några ord av bedömning, värdering och kritik, så är de framsprungna ur ett behov av att se på detta försök och dessa förslag med litet perspektiv, att söka ställa sig litet på avstånd. Jag vill uppriktigt säga att jag varit spänt nyfiken på att se hur ett parti som vill framställa sig självt som ett löntagarnas parti med en allmänt kritisk inställning mot privat, enskild företagsamhet, alltså ett socialistiskt parti, skulle bete sig inför de problem som det här är fråga om. Eftersom partiet sitter i regeringsställning, kan det inte frita sig från att genom sin egen ekonomiska politik ha bidragit till att framkalla den utveckling i fråga om strukturomvandling och folkförflyttning som nu är aktuell. Att låta staten själv starta företag i stället för dem som nu försvinner skulle ju vara att ge sig själv underbetyg. Staten kan inte gär-

na ge sig till att sysselsätta exempelvis arbetare i skog eller småbrukare vilka tekniken och utvecklingen gjort överflödiga, och den kan inte heller driva företag i allmänhet med förlust där vinstgivande förutsättningar saknas. Den bästa karakteristik jag kan ge på vad som avses med dessa försök finner jag vara att den socialdemokratiska staten söker *köpa* företagsamhet.

Statsrådet säger på ett ställe att arbetskraft finns, att det gäller att flytta kapital och att det är detta staten vill göra. Om tillräckligt vinstgivande förutsättningar vore för handen, är det ingen fara för att kapital inte skulle flyta till via de privata kanalerna. Så har det varit tidigare i Norrland, när tusenlapparna växte på lingonriset — för att tala med Lubbe Nordström — och så är det i dag i tätorterna. Med bidragen och de billiga krediterna vill staten nu bättra på vinstutsikterna eller kanske rättare sagt sänka kraven på vinster. De insatser som det här är fråga om är emellertid små. Vi kan först konstatera att de kommunala beredskapsarbeten som tidigare fått användas och fram till nu får användas för investeringar i industribyggnader kommer att försvinna, när detta lokaliseringsspolitiska program förs ut.

För det andra upphör investeringsfondernas användning inom detta norra stödområde. Statsrådet sade i sitt anförande i remissdebatten i denna fråga att investeringsfonderna i stort nu är tagna i anspråk och att det inte finns mycket pengar kvar — om jag förstått honom rätt — i det norra stödområdet.

För det tredje vill jag säga att det lokaliseringsspolitiska inslaget i hantverks- och småindustrilånen kommer att upphöra. Vi får alltså alla dessa tre saker ersatta av det lokaliseringsspolitiska programmet. Nettoinsatsen kan ju följaktligen inte bli överväldigande.

En allmänt kritisk inställning har jag på en enligt min mening mycket väsentlig punkt. Det är en brist i detta arbete att här icke skett en hopkoppling

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

av glesbygdsp Problemen med tätortsproblematiken. Statsrådet redovisar alldeles riktigt att remissinstanserna allmänt funnit att detta är en brist, och statsrådet förklarar också att det är avsikten att ta upp denna problematik om tätorterna i — om jag förstått honom rätt — något slags utredning. Vi vet att flera detaljundersökningar i detta sammanhang är på gång, särskilt inom Stockholmsområdet. Vid en sådan kommande utredning vore det enligt min mening angeläget att även denna glesbygdsp Problematik komme med i bilden och att man droge nytta såväl av det arbete som är gjort av lokaliseringpolitiska kommittén som av de erfarenheter av lokaliseringpolitiken vi kan komma att göra under den närmast framför oss liggande tiden. Kvar står emellertid det förhållandet att det är en halv utredning som har presenterats och att det följaktligen nu är fråga om en halv handling.

Högerpartiet har i sin partimotion betonat angelägenheten av att samhällsplaneringen i dess helhet får en översyn och att bl. a. därvid byggnadslagstiftningen tas upp till behandling. Jag är angelägen att påpeka att med samhällsplaneringen förstår vi planeringen för samhället och samhällets verksamhet, medan självfallet grundläggande för frågan om vårt folks försörjning måste vara hur ett enskilt näringsliv fungerar inom en marknadshushållning som är styrd i huvudsak med generella medel och där vinstmotivets nödvändighet erkänns och godtas. Jag är glad över att kunna konstatera att inom utskottet inga röster höjdes för att man icke skulle stå kvar på denna grund, men jag vill också här göra en allmän anmärkning, och det är den, att i kombination med glesbygdsp Problemet och tätortsproblemet lider det svenska näringslivet och hela vår utveckling genomgående av den inflationspolitik som förs.

Jag har försökt att vid ett annat tillfälle, nämligen den 27 maj i år under den ekonomiska debatten, peka på att man här vid denna omflyttning borde

dämpa expansionen inom tätortsområdena för att få bort det inflationistiska momentet och det sug till omflyttning från glesbygd till tätorter som följer av det rikliga penningflödet inom tätortsområdet.

Herr Ståhle fällde ett yttrande, som jag inte kan underlåta att vända mig mot. Herr Ståhle gör gällande att vi inom utskottet har varit överens om att vi inte kan och bör stoppa omflyttningen. Ordet »stoppa» är, herr talman, kanske inte det lämpliga i sammanhanget. Det var dock ett klart besked från herr Ståhles sida. Jag vill tillägga att detta besked i första hand får stå för den meningsriktiga räkning, som herr Ståhle företräder. Vi har inte mig veterligt gjort uttalanden av detta slag inom utskottet. Vi vet inte någonting om framtiden, i varje fall inte så mycket som herr Ståhle, att vi kan hävda att vi inte kan eller bör stoppa omflyttningen. På denna punkt vill jag alltså helt enkelt inte uttala mig.

Jag har en anmärkning att rikta mot den expansiva politik som förs och som herr Ståhle nu prisar. Herr Ståhle pekar på att produktionstillväxten under den första delen av 1960-talet har varit stor, 4,5 procent, och att vi kanske inte får samma tillväxt i fortsättningen utan att den kommer att stanna vid 4 procent för resten av 1960-talet. Herr talman! Detta resonemang om tillväxt, som kanske inte bör dras upp här i denna kammare, är, om jag får uttrycka mig så, en teori, som amerikanerna kallar growth, tillväxt, och som blev utomordentligt populär i samband med regimskiftet i Förenta staterna år 1960, då president Eisenhowers administration ersattes av president Kennedys. Det var då man framförde tanken på en tillväxt under 1960-talet av 5 procent under en tioårsperiod, d. v. s. med 50 procent under 10 år. Detta är ingenting annat än en filosofi som det må stå var och en fritt att ha och hävda. Jag har för egen del aldrig varit frälst av de tankegångar som där har förts fram,

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

och de kan enligt mitt förmenande inte vara en så väsentlig målsättning att en mängd andra målsättningar skall skjutas åt sidan för denna strävan att till varje pris åstadkomma en viss procentuell stegring av något så oklart som en nationalinkomst. Tillåt mig, herr talman, att även på yrkets vägnar säga att detta ingalunda är någonting så klart och entydigt att man behöver falla för det.

Vi bör emellertid upphöra med att så våldsamt gynna koncentrationen till tätortsområdena genom kapitaldirigering. Här pågår en målmedveten dirigering av kapitalet på alla tänkbara vägar till tätortsområdena. Jag antar att regeringens representanter har ganska stora bekymmer när det gäller de krav som föres fram från representanter för den stad där vi i dag befinner oss om att få förtur i olika sammanhang i kapitalfrågor.

Jag skall tillåta mig att säga ett par ord om centerpartiets linje i lokaliseringsfrågan. Centerpartiet företräder här en ytterlighetsståndpunkt. Det är inte ovanligt att våra ståndpunkter betecknas som extrema, när vi inte är eniga med övriga partier. När centerpartiet nu befinner sig på en ytterlighetsståndpunkt, kan det kanske vara en tankeställare för dess representanter att begrunda innebörden av ordet extrem. Det kan kanske mana till försiktighet med att sätta stämpel på sina medmänniskor i olika sammanhang.

Jag vill inte karakterisera centerpartilinjen som extrem. I själva verket är denna linje enligt min mening ett ganska renodlat alternativ med tydlig profil. Den förtjänar att nogga begrundas, ty det finns i centerpartimotionen många intressanta synpunkter att beakta. För egen del vill jag inte bryta staven över dem som tänker annorlunda.

Jag vill emellertid framhålla att centerpartiets bud i denna fråga är ett överbud med statens och skattebetalarnas medel, som vi inte velat biträda. Centerpartiets bidragsyrkande är 70

procent högre än vårt och socialdemokraternas. Centerpartiet vill dessutom ha kreditgarantier motsvarande ett belopp som med 50 miljoner kronor överstiger vår kreditgarantiram under första året. Även folkpartiet har gjort överbud, vilka vi inte kan biträda.

Jag skall sluta mitt anförande med att än en gång betona karaktären av försöksverksamhet hos de förslag som nu föreligger. Det är angeläget att försöksverksamhetens resultat och utveckling följes noga under femårsperioden och vid uppträdande behov revideras. Riktlinjer av det slag som här presenteras är ju, varom alla är överens, inte ett bindande program för en hel femårsperiod. I ett dynamiskt skede sådant som vi nu befinner oss i kan det inte vara realistiskt att binda sig.

Jag vill med det anförda, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan om godkännande av de allmänna riktlinjerna för lokaliseringspolitiken med de reservationer, till vilka jag knutit mitt namn.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Åkerlund har i sitt anförande tagit upp det problem vi i dag diskuterar på ett något annorlunda sätt, givit det en principiell touche, vilket jag inte har något att erinra mot, tvärtom. Jag tror att det är utomordentligt viktigt att se denna fråga i ett längre perspektiv och att också se den i sitt utvecklingssammanhang. Men först vill jag bara göra en liten reflexion till det uttalande som herr Åkerlund fällde, då han sade att han med mycket spännt intresse har emotsett vad socialdemokratien skulle ta för ställning i denna fråga, och kommit fram till att vårt parti söker köpa företagsamhet.

Detta problem är väl inte nytt. Vårt parti har haft anledning att fundera över näringspolitiken i allmänhet långt tidigare. Jag vill bara helt kort erinra om, att i 1928 års remissdebatt sade den dåvarande partiledaren för det so-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

cialdemokratiska partiet bl. a. — jag återger det här ganska fritt — att »arbetet är det väsentliga, det som är källan till vår rikedom och kultur». Formerna för ägandet är inte det väsentliga, men han tillade också att »lika viktig är emellertid fördelningen utav de värden som vi gemensamt är med om att skapa». I den mån man har kunnat utveckla instrumenten för en rättvisare och rimligare fördelning över skatte- och socialpolitiken, så har själva formerna för näringslivet inte spelat samma avgörande roll. Vi har fått ett blandsamhälle, där privat företagsamhet spelar den dominerande rollen men i vilket också den statliga företagsamheten på vissa områden är av utomordentlig betydelse. De kommunala engagemangen har också vuxit i vikt och betydelse, inte minst med hänsyn till deras roll som basinvesteringar och basorganisationer för näringslivet i dess vidareutveckling.

Den fråga som vi diskuterar bör, som jag tidigare sade, ses i ett kanske något vidare perspektiv, därför att lokaliseringspolitikerna på längre sikt innefattar två väsentliga frågeställningar som har nära samband med varandra. Den ena gäller det ekonomiska framåtskridandets allmänna villkor, och den andra frågan vår framtida näringsgeografiska struktur samt, nära detta problem, vår bebyggelsestruktur.

Industrialiseringen har i grunden omskapat det svenska samhället. Den omvandlingen har ju inte bara berört vårt land. Industrialismen dominerar västerlandet, och dess betydelse växer oavslutligt i den övriga världen. Produktionen blir mera högeffektiv, och förutsättningarna att gå än längre ökar oavbrutet. En riktig kanalisering av resurserna, och vi kan utrota massfattigdomen i världen, säger nobelpristagaren Martin Luther King. Ja, det är inte otroligt. Ekonomien styrs inte av osynliga händer, utan den påverkas av människornas viljeinriktning.

När industrialismen bröt det gamla

bondesamhällets fördämningar blev dess lopp oemotståndligt och krossade mycket i sin väg. Men industrialismen var inget fientligt mot mänskligheten, den var för denna. Den öppnade oändade möjligheter till ett rikt ekonomiskt, socialt och kulturellt liv. Det ankom och det ankommer på människorna att anpassa organisationen för mänskligt samhällsliv under beaktande av förutsättningarna.

Vi vet i dag hur starkt ett näringsliv i omvandling påverkar samhällets omvandling och industrisamhällets tillväxt. Till dessa har människorna flyttat och flyttar för att finna en mer lönsam utkomst. I människornas närhet byggs också samhällets service upp. Vi gör anspråk på att ha skolor för barnen på rimligt avstånd från hemmen liksom sjukvård, socialvård, fritidsanordningar o. s. v. Kommunikationerna förbättras och avståndsfaktorn minskar i betydelse. Kvar står emellertid ett mycket påtagligt växelspel mellan näringsliv och samhällsservice, vilka utövar ett tryck på människornas flyttningsrörelser in mot industriexpansiva regioner av större och mindre omfattning. Denna process har inte bara kastat om relationerna mellan näringsgrenarna, utan den har också på ett avgörande sätt påverkat hela vårt lands utveckling. Industriens framväxande, kommunikationernas utveckling och den pågående standardhöjningen är tre av de element som starkast medverkar till urbaniseringen av det svenska samhället.

Låt mig ge några statistiska data, som jag tycker är utomordentligt talande: År 1880 var cirka 80 procent av befolkningen sysselsatta inom jordbruket och dess binärningar. 50 år senare är siffran 50 procent, och efter ytterligare 35 år, d. v. s. i nuet, är 12 procent av befolkningen sysselsatta inom jordbruket och dess binärningar. Vi beräknar att motsvarande siffra om tio år, d. v. s. år 1975, kommer att vara 8 procent. Vid samma tidpunkt räknar man med att vi

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

har fått den väldiga omfördelning av sysselsättningen, att ungefär 50 procent — det är arbetsmarknadsstyrelsens prognos — kommer att vara sysselsatta i serviceyrkena, ungefär 33 procent inom industrien, 8 procent inom jordbruket och mellan 8 och 9 procent i byggnadsverksamhet.

Det är några statistiska data, som mycket kortfattat ger en revolutionerande utvecklingsbild. Vi har accepterat denna utveckling, därför att den inneburit en stark välståndshöjning för hela vårt folk. Vi har också därför godtagit de väldiga strukturförändringar som gått fram över landet det senaste decenniet. Vi har följt människoströmmen från en glesbygd, där hundratusentals har dragit från ett tidigare arbetskrävande jordbruk och skogsbruk till tätortsbildningarnas nya näringar och miljöer. Av samma skäl har vi också intagit en positiv hållning till de förändringar som i ett dynamiskt samhälle går fram inom industrien. Dessa förändringar har under efterkrigstiden berört textilindustri, skogsindustri samt andra områden i vårt produktiva liv, där skogsbruket och massaindustrien är inne i en väldig förändring, och där vi kan se fram emot nya förändringar inom andra näringsgrenar.

Vi står mitt uppe i denna omvandling, där kravet på näringslivets ständiga anpassning till förändrade förutsättningar ytterligare markeras av utvecklingen mot en friare världshandel. Detta betyder med all säkerhet en hårdnande konkurrens och att förskjutningarna mellan branscherna kommer att gå ännu snabbare än hittills mot en naturlig urvalsprocess, där de mest lönsamma har de största möjligheterna att hävda sig.

En aktiv näringspolitik i detta utvecklingsskede innebär att vi söker mobilisera den ekonomiska politikens alla resurser för att underlätta anpassningen och främja fortsatt ekonomisk expansion. Vi vet att nästan alla sidor av den ekonomiska politiken påverkar

takten och omfattningen av den ekonomiska tillväxten, det gäller finanspolitiken, handelspolitiken, utbildningspolitiken o. s. v. Men en av de centrala frågorna i detta sammanhang är i vad mån det är möjligt att med olika politiska medel främja rörligheten hos näringslivet. Vi bör rikta samhällets krafter på att i samverkan med företrädare för vårt näringsliv påverka produktionsart och omfattning, branschmässigt och geografiskt, inom ramen för en aktiv näringspolitik med en längre gående samhällsplanering eller planushållning än vad vi hittills varit sysselsatta med.

Arbetsmarknadspolitiken står i centrum för samhällets insats. Betydelsen av en ytterligare aktivisering av våra resurser på detta område har knappast någon gång framstått klarare än nu. Vi vet att den naturliga tillväxten i våra tillgångar på arbetskraft praktiskt taget kommer att avstanna under det närmaste decenniet. I detta läge har vi huvudsakligen två vägar att lita till för att säkra framstegen i vår ekonomi. Den ena representeras av den s. k. teknikfaktorn, som innebär en ökad insats av nya kunskaper och ny mänsklig skicklighet. Den andra innebär att vi så effektivt som möjligt tillvaratar de arbetskraftsresurser som vi ändå förfogar över. Inte minst arbetskraftens rörlighet, branschmässigt lika väl som geografiskt, framstår nu som en oundgänglig förutsättning för vår industris konkurrenskraft. De framåtgående näringarna och branscherna måste få sina behov av arbetskraft tillgodosedda, och detta måste till stor del ske genom en fortsatt utjämning av de stora regionala skillnader som föreligger och som kommer att föreligga när det gäller våra arbetskraftstillgångar.

Jag tror att det är viktigt att göra klart för sig att en rörlighet av detta slag kommer att vara nödvändig, oavsett omfattningen av de lokaliseringspolitiska insatser som nu kommer att genomföras. Jag har i de tidigare de-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

batterna kring lokaliseringpolitiken och i de anföranden som nu har hållits inte kunnat förmärka annat än att vi i detta stycke är ganska överens om att man inte kan kasta rörlighetspolitiken över bord utan att den bör balanseras bättre med en aktiv lokaliseringpolitik. Detta är ju vad diskussionen närmast gäller.

Jag vill gärna också hänvisa till en debatt som vi hade i medkammaren i går kväll om problemen kring sysselsättningsläget i skogslänen. Det ger en särskild belysning åt det förhållandet att strukturomvandlingen i den norra delen av landet nu går utomordentligt snabbt.

Sedan 1958 har antalet regelmässigt sysselsatta i skogen under månaderna februari och mars nedgått från 12 000 till 6 000 man. Antalet brukningsenheter i jordbruket har på några år minskat från 18 000 till 12 000 enheter. Sysselsättningen fortsätter att sjunka inom den rationaliserade gruvindustrin, och parallellt med denna negativa utveckling ökar den arbetsföra befolkningen med ungefär 2 000 personer om året.

Samtidiga arbetsmarknadspolitiska insatser av stor omfattning och lokaliseringpolitiska åtgärder måste här sätas in för att lösa problemet. Det är en illusion att tro att rörlighetsfrämjande insatser skulle kunna avvaras i detta läge. Utskottet, liksom tidigare lokaliseringstudien, har också tillbakavisat det doktrinära betraktelsesätt i vilket man talar om de lokaliseringpolitiska åtgärdernas absoluta prioritet framför arbetsmarknadspolitiken. Arbetsmarknadspolitiken är inte något som kan ställas upp mot lokaliseringpolitiken. Jag skulle vilja uttrycka det så, att lokaliseringpolitiken blir ett medel i en arbetsmarknadspolitik, där rörlighetsstimulerande åtgärder får balanseras mot lokaliseringpolitiska insatser, som ingår såsom ett led i en mera aktiv samlad näringspolitik.

I en politik av detta slag måste ock-

så diskussioner om vår framtida bebyggelse- och näringsgeografiska struktur få en framträdande plats. En av lokaliseringspolitikens viktigaste uppgifter blir därför att försöka finna en bebyggelsestruktur som är väl anpassad såväl till näringslivets förutsättningar som till möjligheterna att till rimliga kostnader möta befolkningens krav på samhällelig och kommersiell service.

Vi har i propositionen accepterat denna principiella syn på ett långsiktigt näringspolitiskt handlande, och med denna utgångspunkt kan propositionens riktlinjer på detta område anges i tre ord: forskning, samhällsplanering och organisatoriska insatser. Våra kunskaper om de lokaliseringpolitiska förutsättningarna är fortfarande i hög grad begränsade. Vi vet fortfarande alltför litet om storstadsregionernas speciella problematik liksom om människornas värderingar i miljöfrågor över huvud taget. Det är därför min förhoppning att det förslag om en utökad forsknings- och utredningsverksamhet som propositionen innehåller skall vinna allmän anslutning.

Herr Åkerlund beklagade att vi inte hade detta klart redan nu, och vi kan vara överens om att det hade varit önskvärt. Det hastar med åtgärder för att åstadkomma bättre balans i befolkningsutvecklingen i vissa delar av landet. Därför får vi fatta beslut om åtgärder i detta syfte nu och samtidigt se till att vi kan igångsätta ett forsknings- och utredningsarbete för att ta itu med en del av de problem som återstår att penetrera och vinna ökad klarhet omkring.

Med hjälp av denna forskning och de kunskaper vi redan har bör vi tilldela samhälls- och bebyggelseplaneringen en central roll i det fortsatta arbetet. Det är på detta plan samhällets främsta uppgift måste ligga när det gäller lokaliseringspolitikens utformning på längre sikt.

I annat sammanhang har regeringen givit uttryck för denna vår mening när

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

vi säger att det för att näringslivet och samhället i övrigt skall kunna fungera effektivt krävs en väl utbyggd basorganisation av kommunikationer, energiförsörjning samt vatten och avlopp, liksom en väl utvecklad service i form av sjukvård, undervisning, omskolning och arbetsförmedling.

Genom samhällets planeringsapparat i kommunerna, i länen och den centrala förvaltningen samordnas arbetet inom basområdena med bebyggelseplaneringen och med föreliggande planer på utbyggnad inom näringslivet. Genom att den samhällseliga basorganisationen utgör en förutsättning för all övrig ekonomisk aktivitet måste planeringen inom de offentliga sektorerna i allmänhet ligga före i tiden och vara mer långsiktig än planeringen inom näringslivet.

Denna strävan till en totalbedömning av samhällets resurser och näringslivets intentioner har i hög grad satt sin prägel på det förslag som vi framlägger i propositionen. Lokaliseringspolitik blir på detta sätt ett led i en aktiv näringspolitik på längre sikt som innebär att samhällets kraft inriktas på att i samverkan med företrädare för vårt näringsliv påverka produktionen i en för samhällsekonomin gynnsam riktning.

Politiken måste vara ett instrument för försöken att anpassa samhällets organisation. Genom politiska beslut kan vi lägga hinder i vägen för en utveckling mot ökade tillgångar och ett rikare liv, men vi kan också underlätta denna utveckling. Är det då möjligt att i några korta satser ge uttryck åt målsättningen för vår viljeinriktning?

Jag vill gärna säga, herr talman, att jag känner den största tillfredsställelse över att vi tycks kunna bli i stort sett överens kring målsättningen för en aktiv samhällselig näringspolitik — jag bortser från nyanser i skrivningarna. I fråga om den centrala uppgiften, att befrämja vårt lands produktion, bryter sig inte meningarna.

Det uppfattas kanske av en och an-

nan som banala, självskrivna meningar när det i fråga om målsättningen slås fast att lokaliseringspolitikens syfte skall vara att främja en sådan lokalisering av näringslivet, att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelas så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas, men lika viktigt är uttalandet att samhället genom en aktiv näringspolitik skall söka styra utvecklingen i sådana banor att det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt och att människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service.

När jag har lyssnat till de tidigare inläggen här har jag inte riktigt kunnat förstå vad det är som herr Theodor Larsson menar att centerpartiet har svårt att ställa sig bakom i fråga om målsättningen. Är det inte så att man här har velat diskutera någonting som går längre och ligger utanför den här bestämda målsättningen? Det vi handkas med är de tillgångar vi har i form av naturrikedomar och arbetskraft. Vi kan självfallet vara överens om att vi bör nyttja de tillgångarna i en så lönsam produktion som möjligt. Är det då inte lika viktigt att — som vi har skrivit i propositionen — välståndet fördelas rättvist, så att människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service? Jag kan inte tänka mig att det är något i detta som kan vara irriterande för centerpartiet. Vi är beredda att sätta in alla krafter för att dessa huvudsyften skall nås. Detta måste beaktas i samhällsplaneringen, och hela vår samhällsorganisation måste byggas upp med hänsyn till det.

Självklart kan man säga att detta i och för sig inte är något nytt och att samhällets medvetna strävanden redan tidigare har satts in mot mål som legat i denna riktning. Jordbrukspolitik är ett exempel härpå. Den jordbrukspolitik som vi bedrivit under efterkrigstiden har ju präglats av en anpassning

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

med hänsyn till de tekniska resurserna. Det har varit fråga om en rationalisering och en effektivisering. I viss omfattning har denna politik också krävt sammanläggningar av mindre jordbruksenheter till större och bärkraftigare sådana. Vi kan naturligtvis även peka på arbetsmarknadspolitiken, där man under ett 15-tal år nu med stegrad aktivitet ständigt prövat nya metoder i syfte att underlätta situationen för näringslivet och de enskilda människorna. Vad vi nu ämnar göra kan sägas vara att konfirmera en del av vad vi redan prövat, vidga det och rymma in det under medvetet planlagda mål.

I propositionens organisatoriska förslag har vi också sökt fullfölja denna syn på sambandet mellan samhällsplanering och lokaliseringspolitik. Kommunindelningsreformen har gett ökade möjligheter till gemensamma bedömningar. Framför allt får vi genom de nu föreslagna planeringsråden starkt ökade resurser till regionala överväganden av de lokaliseringspolitiska förutsättningarna och möjligheter att åstadkomma samordnade insatser på längre sikt från samhällets och näringslivets sida. På riksplånet får vi en motsvarande möjlighet till en vidare överblick genom lokaliseringsberedningens tillkomst.

Herr talman! Man kan naturligtvis säga att utvecklingsbilden i vårt land är splittrad. Vi har visserligen en befolkningsomflyttning i hela landet från jordbruks- och skogsbygderna in mot industri- och serviceorterna. Avståndsfaktorn är dock inte densamma i Syd- och Mellansverige som i den norra landsändan. Framför allt har nya sysselsättningsmöjligheter funnits tillgängliga på ofta rimligt avstånd i Syd- och Mellansverige. I norr har det däremot varit annorlunda. Tiotusentals människor har måst flytta från de norra delarna av vårt land för att söka sin utkomst i andra delar av landet. I och för sig är ju en omflyttning av människor inte något nytt och inget orimligt. Men

den utvecklingen har också en annan sida, som vi icke kan bortse från. Bristen på en nödvändig befolkningsbalans hotar stora delar av det norrländska området. Underlaget för samhällsorganisationen sviktar. Vi får ett läge där viktiga servicefunktioner blir ur samhällsekonomisk synpunkt ytterst ofördelaktiga.

Härtill skall läggas de rent humanitära värden som står på spel. Människor som är uppfödda i och vanda vid en viss miljö har inte alltid så lätt att bryta sig ut ur denna för att anpassa sig i en samhällsbildning med ett kanske mycket annorlunda mönster än vad de från början varit vana vid. Vi kan inte bortse även från detta utomordentligt viktiga problem. Vi måste därför söka efter vägar att åstadkomma en bättre balans i befolkningsläget. Arbetsmarknadspolitiken måste ges ytterligare möjligheter. De rörelsestimulerande medlen måste, som jag tidigare sagt, balanseras mot de lokaliseringspolitiska åtgärder med vilka vi tror att det skall vara möjligt att här spela.

Här har vi, herr talman, vissa erfarenheter. Att såsom lokaliseringstuderingen föreslagit använda investeringsbidrag tror jag är mycket viktigt, och det kan ge utomordentligt goda resultat. Den politiken har, som vi alla är medvetna om, redan prövats genom arbetsmarknadsstyrelsens åtgärder att medge bidrag till statskommunala beredskapsarbeten för att bygga industrilokaler. Jag behöver bara erinra härom. Under något över ett och ett halvt års verksamhet har man kunnat lokalisera nära 200 företag som kommer att ge sysselsättning åt ungefär 8 000 människor i ny industriell verksamhet. Det är också att hälsa med tillfredsställelse att man i industrikretsar har ökad förståelse för en lokalisering även till de norrländska områdena. Det har offentligt meddelats att det pågår förhandlingar mellan det stora företaget Hägglund & Söner i Örnsköldsvik, arbetsmarknadsstyrelsen och kommerskolle-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

gium. Tanken är där tydligen att man skall bygga ut en industrienhets i Mellansel, tre mil från Örnsköldsvik. Företaget bedömer detta såsom riktigt ur allmän företagsekonomisk synpunkt. Om dessa förhandlingar, såsom vi hoppas, går i lås kan ungefär 500 arbetare och tjänstemän beredas sysselsättning i denna nya verksamhet.

Det betyder också, vilket jag hade tillfälle att nämna i går kväll när vi diskuterade norrlandsproblemen, att ungefär 700 framför allt i skogsarbete tidigare sysselsatta arbetare kan tas in för omskolning och utbildning för de nya uppgifter som väntar dem i direkt industriell verksamhet.

Jag vill även nämna att det pågår en diskussion mellan arbetsmarknadsstyrelsen och ASEA. Den diskussionen är ännu inte avslutad, men det har ju sippat ut så mycket om saken att jag anser mig kunna nämna det här. Det har varit möjligt att få till stånd överläggningar, vid vilka ASEA preliminärt förklarat sig berett att bygga en låt vara mindre företagshuset i Sollefteå.

Allt detta visar att det finns ett intresse i företagarkretsar för en lokalisering norröver. Man har på företagarkåll förståelse för att en dylik lokalisering inte bara är förenad med nackdelar utan att bl. a. tillgången på stationär arbetskraft är av utomordentligt värde. Vi hoppas att det skall bli en rad av andra företag, där man möter samma förståelse. Jag har tidigare nämnt det intresse som finns hos L M Ericsson, och det intresset har ju också omtalats i denna debatt. Jag tror att vi med investeringsbidrag och efter hand lånemöjligheter kan ta bort en del av den merkostnadseffekt som man anser att en lokalisering ibland kan medföra, utan att detta behöver betyda att vi på orimligt sätt snedvrider konkurrensläget. Med ett lönetekniskt språk skulle jag vilja säga, att vi försöker nollställa läget i den norra landsdelen med det i Mellansverige och i södra Sverige. Jag tror att det blir

svårt att helt nollställa läget, men det finns också positiva faktorer, som är av mycket stor betydelse. Till dem hör just arbetskraftens stabilitet; det blir ingen omsättning av arbetskraft på samma sätt som vi fått uppleva när det gäller framför allt storstadsregionerna. Detta är en mycket stor fördel, som man efter hand upptäcker och som självfallet också stimulerar till lokalisering.

Jag har med dessa exempel velat peka på två ting, som har berörts i debatten. Jag börjar med frågan om lokaliseringsorterna.

Centerpartiet talar om att vi skall ha »ett nät av tätortsbildningar», till vilka lokaliseringen skall knyta an. Vi har ingenting att erinra mot det — ingenting hindrar en sådan anordning — men vi har anledning observera att det är företagets och företagarnas lokaliseringsoönskemål som vi har att följa upp och att försöka påverka med de stimulansmedel som ställs till förfogande. Vi kan emellertid inte bortse från de erfarenheter vi har av lokaliseringar under hela efterkrigstiden och kanske även tidigare, då lokaliseringen tagit sikte på de bärkraftiga tätortsbildningarna, de orter som har industriella förutsättningar. Jag har även i dagens debatt hört centerpartister med upprörda stämmor läsa uttalandet i propositionen om »orter med industriella förutsättningar» eller »bärkraftiga orter». Det förefaller som om man haft något av skräck i rösten när man läst detta.

Men, ärade kammarledamöter, hur skall vi kunna lokalisera företag till orter som icke har industriella förutsättningar? Med vilka medel skall vi göra det? Ingen har påkallat att vi tvångsvis skall lokalisera företag. Vi har att ta hänsyn till företagen och människorna sådana som de är. Att man vill söka sig in mot tätortsbildningar, där samhällsservicen är avancerad, är väl inte att förvåna sig över. Det betyder ju inte att man bara talar om storstadsregioner. I propositionen

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

talas om lokalisering till kommunblockscentra och motsvarande tätortsbildningar. Om centerpartiet avser samma sak med sitt uttalande om »ett nät av tätortsbildningar», är vi i huvudsak överens. Vi har ingenting emot om ett företag vill förlägga sin verksamhet till Tanum eller Svenstavik, båda tätortsbildningar i kommunblock med ungefär 400 invånare. Om i så fall en stor industrienhet kommer till, betyder det säkerligen att samhällsservicen i dessa orter snabbt måste byggas ut, men det är ju åtgärder som man kan vara beredd att påtaga sig och även att stimulera till. Om företagen själva — t. ex. i norra Bohuslän — säger att de vill förlägga sin verksamhet till Strömstad, skall vi då lägga hinder i vägen? Skall vi säga att det är i och för sig orimligt? Om man vill lägga sin verksamhet till Sollefteå i stället för till Tåsjö eller Hoting, skall vi då säga: Inte Sollefteå, ty då får ni inga bidrag, utan bidrag utgår bara under förutsättning att ni lägger verksamheten i en mindre tätortsbildning! Därmed inget ont sagt om Tåsjö och Hoting, som båda två är trevliga orter.

Jag tror emellertid att det blir svårt, åtminstone i första omgången, att övertyga ledarna för de stora företagen när det gäller en lokalisering till dessa mindre orter. De säger: Vi måste ta hänsyn till våra möjligheter att få tjänstemän och arbetare till de företag som vi bygger upp för stora pengar; tjänstemännen och arbetarna vill också att den service som samhället kan erbjuda skall finnas att tillgå inom nägorlunda rimligt avstånd.

I detta sammanhang vill jag peka på en annan faktor av vikt, nämligen den att vi har anledning utvidga vårt resonemang till att omfatta också regioner där det inte bara är fråga om centralorten och dess betydelse.

Jag har tidigare talat om Skellefteå-regionen och Örnsköldsviks-regionen som expansiva industriregioner, där det emellertid blir en spridning av före-

tagsamheten inom regionen. Där spelar avstånd på 3 à 4 mil inte någon avgörande roll för en lokalisering av också mycket stora företag. Det beror på att man inom regionen har tillgång till den samhällsservice som människorna i dag efterfrågar.

Det är därför viktigt när utskottet talar om att vi inte bara skall beakta själva tätortsbildningens befolkningsmässiga och ekonomiska underlag. Man måste också fråga sig hur regionen ter sig, hur den närmaste omgivningen ter sig, och vilka förutsättningar som finns för att den skall kunna bilda underlag för en samhällsservice som i dag är allmängiltig: lasarettet, gymnasiet, varuhuset o. s. v. Om vi har detta klart för oss, tror jag inte att det är så mycket som skiljer oss.

Jag vill säga till centerpartiet att om vi är ense beträffande de grundläggande skrivningarna då det gäller målsättningen och när vi har förklarar, att det inte är något slags storstadsromantik som leker oss i hågen utan att vi önskar en lokalisering av företag ut till landets olika delar, i första hand de delar som i dag hotas av en befolkningomflyttning som gått alltför långt — kan vi då inte också vara överens om att här måste gemensamma ansträngningar till för att klara uppgiften med de resurser som vi för dagen är beredda att ställa till samhällets förfogande?

Då har vi investeringsbidragen och lånen, och jag anser att det är bättre att vi ställer lån till förfogande över statsbudgeten än att vi ger kreditgarantier. Jag behöver inte säga mer. Riksbanksfullmäktige har alldeles rätt när de i sitt enhälliga utlåtande förklarar att kreditgarantierna inte har samma värde som en lånefond — i ett ansträngt kreditläge räcker inte ens den statliga kreditgarantien för att kreditinstitutionerna skall ställa medlen till förfogande. Vad kan man däremot ha att använda för den händelse vi ger pengarna över budgeten?

Jag tror också att det är viktigt att

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

vi använder kreditgarantierna i de områden som nu inte kommer att betecknas som stödområden. Företagarföreningarnas verksamhet kommer ju att bedrivas på samma sätt som tidigare, och kanske ännu intensivare. Där vi inte släpper in de rent lokaliseringpolitiska stödåtgärderna får dessa medel och metoder lika stor betydelse i framtiden, ja, till och med ökad betydelse; och där kommer, i huvudsak, kreditgarantierna att stå till förfogande. Jag kan inte tänka mig att det behövs bli någon stor strid om den saken.

När det gäller omfattningen av de investeringsmedel vi skall ställa till förfogande vill jag bara kort erinra om att utredningen föreslog 30 miljoner i form av investeringsbidrag. Det gjorde man efter vissa beräkningar som jag tycker var i och för sig rimliga. Man sade sig att fram till 1970 kommer det att i de norra landsdelarna finnas 50 000 människor som inte kan vinna sysselsättning om inte särskilda åtgärder vidtages. Utredningen var överens om att omflyttningspolitiken måste drivas, men att detta problem inte kan klaras enbart på sådana vägar. Låt oss därför, sade man, göra ett försök att under fem år med investeringsbidrag och lånemedel påverka lokaliseringen så att vi kan klara sysselsättningen för 25 000 människor — 16 000 genom direkta insatser och 9 000 genom sekundärverkningar. Målsättningen för denna aktivitet var alltså att bereda sysselsättning åt hälften av de människor som under femårsperioden fram till 1970 enligt prognoserna inte skulle kunna vinna sysselsättning. Ungefär så har utredningen lagt upp det.

Vi har velat dubbla det föreslagna beloppet 30 miljoner för att medverka till ett eventuellt något bättre resultat. Detta innebär ingen kritik mot utredningen — vi fullföljer dess tankegångar men säger: låt oss gå något längre, eftersom vi nu har ett par års erfarenhet som visar att det är möjligt att påverka företagens lokalisering. Vi har stannat

vid 60 miljoner. Centern föreslår 100 och folkpartiet 75 miljoner. Jag skulle vilja fråga herr Torsten Andersson såsom företrädare för centerpartiet i lokaliseringsutredningen, hur det kommer sig att han nu anser — jag förmodar nämligen att han står bakom centerpartiets reservation — att man skall gå upp till något över tre gånger det belopp han var med om att förorda i utredningen. Jag vill ställa motsvarande fråga till herr Stefanson, som i utredningen stod bakom de 30 miljonerna men som nu har reserverat sig för 75 miljoner. Räknade ni fel i utredningen? Har ni fått fram nya beräkningsmetoder eller ett nytt underlag för beräkningarna, eller vad är det som gör att ni nu begär väsentligt högre belopp? Hade vi inte kunnat ena oss om att fördubbla det av kommittén föreslagna beloppet och se vilken effekt det hade fått? Regeringens förslag bör ju ge effekt snabbare än kommittén hade förutsatt. Men jag är mycket spänd på att höra de förklaringar kommitténs ledamöter kan anföra.

Då det gäller investeringsfonderna kan jag fatta mig kort. Högern och folkpartiet har helt anslutit sig till vår uppfattning, att investeringsfondsmedlen bör användas till det ändamål för vilket fonderna skapats. I går kväll kunde jag i debatten om skogslänens problem redovisa att effekten av investeringsfondsmedlens användning i Norrbotten har blivit en sysselsättningsminskning. Hur kan det komma sig? Jo, förklaringen är att medlen använts till en rationalisering av industrierna där. Detta är alldeles riktigt — vi har på det sättet stärkt företagets konkurrenskraft — men när vi syftar till att genom en lokaliseringspolitik åstadkomma ökad sysselsättning blir ju frågan, om det är med just de medlen och den stimulan- sen vi skall gripa in.

Jag tycker att centerpartiet snabbt skall pröva om sin envetna fastlåsning i fråga om investeringsfondsmedlens användning också i fortsättningen. De

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

är avsedda såsom beredskapsmedel i ett konjunkurläge, där det är utomordentligt angeläget att vi snabbt kan sätta in stora belopp för att påverka den ekonomiska utvecklingen. Då är det inte fråga om hundra miljoner utan om miljardbelopp. Låt oss inte avrusta Norrland från den beredskap som investeringsfondsmedlen utgör.

Ja, herr talman, jag nämnde organisationen. Jag behöver inte mer än upprepa att det viktigaste för näringspolitiken då det gäller landet i dess helhet är planeringsuppgifterna. Det blir inte de direkta lokaliseringspolitiska uppgifterna, som blir det mest angelägna i vissa län, utan samordningen och planeringen kommer att bli det viktigaste under den närmaste tiden då det gäller att bygga upp samhällsservicen på ett samhällsekonomiskt tillfredsställande sätt och ett ur industriens synpunkt tillfredsställande sätt också i de delar av landet, där vi nu inte sätter in de direkta stödåtgärderna.

Det blir en uppgift som lokaliseringsråden snabbt skall gripa sig an med. En uppgift för dem blir också att undersöka och utreda det egna länets förhållanden. I den mån man kan påvisa brister i fråga om näringslivets sammansättning, brist på differentierat näringsliv, undersysselsättning för kvinnlig arbetskraft o. s. v., kan man begära att även de lokaliseringspolitiska medlen skall sättas in i sådant sammanhang.

Denna fråga är alltså, herr talman, inte en norrlandsfråga. Den är en för hela landet utomordentligt viktig angelägenhet, där framför allt planeringsuppgifterna i varje län och varje område nu kommer att bli de mest betydelsefulla.

Låt mig få säga, herr talman, att bortsett från det som jag nu har sagt om vikten av planering, ser jag kanske som det mest betydelsefulla i den fråga som vi nu skall avgöra den solidaritetshandling, som ligger bakom ett beslut att sätta in samhällets ekonomiska och

planmässiga resurser för att avhjälpa svårigheterna i vissa landsdelar. Det sker inte i en känsla av medömkan med människorna där, utan det sker framför allt därför att vi där har våra rikaste naturtillgångar av malm, vattenkraft och skog, vilka har varit av betydelse för hela vårt lands ekonomiska tillväxt och vilka också kommer att bli av betydelse under den framtid vi kan överblicka.

Dessa naturtillgångar skall vi exploatera. Kring dessa tillgångar skall vi bygga upp samhällsbildningar, som måste ha ett rimligt befolkningsmässigt och ekonomiskt underlag för att kunna fungera på ett tillfredsställande sätt. Om själva exploateringen av tillgångarna inte medför ett befolkningsunderlag, som vid en allmän samhällsekonomisk bedömning kan te sig rimlig, är det ju utomordentligt viktigt att vi söker lokalisera verksamheter dit för att bredda underlaget för de viktiga samhällsfunktionerna.

Det är inte minst härför som vi skall sätta in de 800 miljoner kronorna under en femårsperiod och där vi, om vi stannar för den målsättning som vi har föreslagit i vår proposition, ställer samhället som garant för en rättvisare fördelning av de värden som vi gemensamt är med om att skapa. Det sker också för att styra utvecklingen i sådana banor att människorna i alla delar av landet erbjudes en tillfredsställande social och kulturell service.

Herr talman! Jag tror att den uppgiften är möjlig att realisera. Låt oss försöka!

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet har tagit upp så många punkter att jag inte har någon chans att argumentera med honom i alla på dessa sex minuter. Jag skall därför begränsa mig till några få saker.

Statsrådet säger att man år 1928 i remissdebatten har sagt, att arbetet är

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

källan, formerna är inte det väsentliga, men fördelningen är viktig.

Mot det skulle jag vilja invända, att med vårt sätt att se är formerna väsentliga, ty formerna är ju de som bestämmer om vi skall ha ett fritt system eller inte. Och friheten är väsentlig.

Jag skall tillåta mig att läsa upp ett citat ur propositionen på sidan 62, där näringslivets organisationer uttalar sig så här: »Det krävs, heter det i yttrandet, att tillräckligt antal 'företagarämnena' står till buds, som inte bara kan bära en väsentlig del av riskerna utan även är villiga och kapabla att göra en personlig insats. Erfarenheten visar, att där de rätta människorna och de rätta idéerna har funnits, där har också företagsamhet uppkommit och blomstrat även om de ekonomiska resurserna från början varit mycket begränsade.»

Detta är situationen i ett nötskal. Vi kan här inte på förhand säga, att vi genom duktiga människors insatser inom glesbygdsområdena inte skulle kunna få nya samhällen och nya befolkningskoncentrationer att uppstå.

Beträffande Norrland säger herr statsrådet, att strukturomvandlingen går fort inom dessa områden, och han visar detta med siffror. Ingen har bestridit detta; det är alldeles riktigt. Men det är utomordentligt angeläget att vi inte förvandlar glesbygdsområden och då särskilt Norrland till en ödemark. Det är farligt av flera skäl. Inte minst försvarssynpunkterna spelar in, och de har ju helt kommit bort i denna diskussion.

Vad vi bl. a. har begärt att få till stånd är en utredning om den kulturella och sociala servicen inom det inre Norrland, och vidare vill vi naturligtvis att denna utredning skall föranleda åtgärder. Det är ganska ringa kostnader som detta skulle dra med sig, men därmed skulle ju skapas en viktig förutsättning för den fria företagsamhet som är grunden för den ekonomiska utvecklingen.

Det hastar på detta område. Det har

statsrådet alldeles rätt i, när han replikerar mot mig att vi inte kan vänta på en tätortsplanering, därför att det hastar i glesbygdsområdena. Däri instämmer jag med statsrådet. Här finns alltså inga delade meningar, men det hastar som sagt också när det gäller att få den sociala och kulturella servicen ordnad.

Statsrådet nämner några praktiska exempel på företag som har kunnat lokalisera sin verksamhet till Norrland, däribland Hägglund & Söner. Det finns ett annat stort företag i norrlandsområdet som utför beställningsarbeten åt staten, exempelvis när det gäller utvecklingen av gruvorna i Stekenjokk och på andra platser inom Västerbotten och Lappland. Statsrådet säger med all rätt att från storföretagens sida kan det vidtagas åtgärder för att förlägga industrier till glesbygdsområdena och att förhandlingar pågår med ett känt stort företag. Det är också känt att det finns andra stora företag vilka förlagt industrier till glesbygds- och avfolkningsområden. Det är naturligtvis en utomordentligt tacknämlig utveckling, och den visar att det är storföretagen, som i vårt land kanske är de främsta lokaliseringspolitikerna, och det bör vi naturligtvis i möjligaste mån utnyttja.

Så säger statsrådet en sak angående kreditgarantier. Jag noterade att statsrådet kom in i kammaren just som jag hade slutat min utläggning angående kreditgarantierna. Statsrådet säger att riksbanken har rätt i fråga om kreditgarantisystemet. Ja, vad beträffar det skick i vilket förslaget ursprungligen kom, så kan det ligga någonting i vad riksbanken då genmälde, men sådan är inte situationen nu efter den reservation som högern har presenterat. Jag vill inte upprepa vad jag tidigare sagt, ty det hinner jag inte, men jag hänvisar statsrådet till att ta del av protokollet. Vårt resonemang håller, enligt mitt förmenande, och varenda krona av de 100 miljoner, som enligt vårt förslag skulle ställas till förfogande för

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

kreditgarantier och lån, kommer också att kunna ställas till förfogande.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Inrikesministern vänder sig vid åtskilliga tillfällen mot centerpartiets uppfattning i lokaliseringsspörsmålet. Med talmannens tillåtelse har jag fått möjlighet redan nu till ett genmäle. Jag återkommer i ett senare anförande till andra saker och skulle nu endast vilja säga någonting beträffande vad inrikesministern anförde om målsättningen.

Det är inte underligt att inrikesministern har vänt sig mot centern, ty centern har försökt föra en *aktiv* lokaliseringspolitik. Jag förstår att den skiljer sig från regeringens politik, som i många avseenden har varit passiv. Regeringen har fått drivas från ståndpunkt till ståndpunkt för att åstadkomma någonting aktivt.

Jag är alltså inte förvånad över en del av de uttalanden som inrikesministern har gjort. Han har sagt t. ex. att regeringen har följt folkströmmen och försökt ordna så och så. Det är ganska signifikativt för regeringens politik att man följt folkströmmen och försökt mildra vissa olägenheter o. s. v., men det är inte aktiv lokaliseringspolitik.

Inrikesministern sade också att lokaliseringspolitiken skall vara ett medel i arbetsmarknadspolitiken. Jag förstår att man vill se saker och ting på det sättet, men det är inte heller en aktiv lokaliseringspolitik. Man kan för övrigt diskutera det lyckliga i att genom förflyttningar försöka få människor till andra platser. Endast en tredjedel har stannat kvar på de platser dit de blivit lokaliserade, eller vad man kan kalla det.

Inrikesministern har frågat: Vad har centern emot den målsättning som angivits i propositionen? Lokaliseringspolitiken skulle nämligen enligt regeringens mening syfta till att främja en

sådan lokalisering av näringslivet, att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelade så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas. Vidare bör samhället genom aktiv näringspolitik söka styra utvecklingen i sådana banor, att det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt.

Ja, vad har man nu att anmärka mot detta? Inrikesministern har en känsla av att vad vi önskar inte har klart uttryckts. Men också vad regeringen sagt kan synas vara banala och självklara saker. Jag vill inte beteckna någonting i regeringens målsättning bara som en kliché, men nog går det lätt att här ta bort ordet »lokalisering», ty all politik bör ju syfta till de mål som här angetts. Vad regeringen har angett som sin målsättning i detta fall har ju ingenting speciellt att göra med lokalisering, utan det kan gälla för praktiskt taget allting som har med ekonomiska frågor att göra. Sociala och miljöpolitiska frågor och en hel del sådana saker har förbisetts, och man har bara nämnt sådant som gäller om landets förutsättningar i allmänhet i fråga om ekonomiska angelägenheter.

Centern säger i stället att vi skall åstadkomma ett nät av livskraftiga tätorter. Det är lokalisering, och det är inte samma sak som sagts i regeringens förklaring, som kan gälla allting inom alla områden.

Så frågar inrikesministern: Hur skall vi kunna lokalisera till orter där det inte finns förutsättningar?

Jag undrar just hur inrikesministern kan bedöma, vilka orter som har förutsättningar. Hur kan man bedöma att Hägglund & Söner skulle ha förutsättningar på den ort dit företaget skulle lokaliseras? Det är samma sak igen — centerns uttalande om ett nät av livskraftiga tätorter är det relevanta då det gäller att diskutera lokaliseringspolitiken.

Jag vill ingalunda lägga hinder i vägen för företagen att få som de själva

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

vill ha det, men om man skapar förutsättningar genom åtgärder från samhällets sida, då kan man bedriva aktiv lokaliseringsspolitik. Socialpolitiska kommittén var i England för några år sedan för att studera förutsättningarna för lokaliseringsspolitiken. Där bildar man t. o. m. nya städer. Vi besökte en av dem, som från början haft 3 000 å 4 000 invånare. Numera fanns det 60 000 invånare, och det skulle bli 80 000. Jag frågade: Var arbetar dessa människor? Man sade att det inte var någon svårighet i och med att man väl ordnat bostäder o. d. så har företag flyttat dit. Nitio procent av befolkningen arbetade i staden. Det var då en konservativ regering i England, men det intressanta var att inrikesministerns engelska partivänner sade, att den konservativa regeringen arbetade alldeles för dåligt i detta fall. Man borde skapa flera sådana tätorter, d. v. s. bedriva en aktivare lokaliseringsspolitik. Ja, så kan man skapa förutsättningar för företag att flytta ut, och det är vad som kan betecknas som en aktiv lokaliseringsspolitik.

Slutligen vill jag nämna en annan sak. Inrikesministern har flera gånger citerat bankofullmäktige. Jag skulle önska att citatet blev något fullständigare, i synnerhet slutet — jag ser att inrikesministern har bankofullmäktiges yttrande till hands. Jag har ett minne av att slutklämman inte ger riktigt samma bild som inrikesministern har manat fram när han citerade bankofullmäktige.

Herr talman! Om man läser det som centern sagt om målsättningen, förstår jag inte att man kan ha något att anmärka mot vår uppfattning. Vi har uttalat att »lokaliseringsspolitiken bör inriktas på en såväl socialt som ekonomiskt riktig spridning av näringsliv och bebyggelse över hela landet». Jag kan fråga på samma sätt som inrikesministern frågar mig: Vad finns det för anmärkning mot detta? Är det någonting som anger en felaktig lokaliseringsspolitik?

Herr STEFANSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga att jag kan instämma i mycket av det som inrikesministern framhöll i sitt synnerligen intressanta anförande. I vissa detaljer, där propositionen avviker från den Näslundska kommitténs förslag, har jag dock fortfarande i viss utsträckning samma mening som kommittén.

Låt mig också säga att jag personligen är mycket tacksam för att jag fått delta i behandlingen av detta mycket viktiga och intressanta ärende. Det är ju fem år sedan den Näslundska kommittén tillsattes — det var i november 1959 — och kommittéarbetet under dessa fem år har för mig varit utomordentligt intressant och lärorikt.

Så kommer jag till den fråga som inrikesministern ställde: Hur kommer det sig att jag inte kan godta de 60 miljonerna, när kommittén föreslog 30? De 60 innebär dock en fördubbling av medelsramen för investeringsbidrag.

Jag vill först och främst instämma i departementschefens uttalande att investeringsbidragen är ett effektivt lokaliseringsspolitiskt medel. Sedan den Näslundska kommittén framlade sitt förslag har det hänt en del på detta område, bl. a. i fråga om arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet, som ju i viss utsträckning varit en försöksverksamhet. Arbetsmarknadsstyrelsens bidrag till statskommunala beredskapsarbeten för uppförande av industribyggnader har ju visat sig ge en god lokaliseringsspolitisk effekt och en god sysselsättnings-effekt. Det har också kunnat konstateras, att de 50 miljoner kronor som arbetsmarknadsstyrelsen har haft till sitt förfogande det senaste året, har gått åt och att arbetsmarknadsstyrelsen för denna verksamhet behöver ökade medelsanslag. Därför finns det väl också anledning att yrka på att de 60 miljonerna ökas.

Dessutom vill jag peka på att departementschefen i förhållande till den Näslundska utredningen har väsentligt

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

utökat själva stödområdet. Jag vill framhålla att områdena utanför de områden, som föreslagits av den Näslundska kommittén, är mycket expansiva områden, som troligen kommer att ha ett mycket större behov av investeringsbidrag än de områden som föll under kommitténs kriterier.

Det var alltså ett svar på departementschefens fråga. Jag är medveten om och instämmer i att dessa medel har stor betydelse för lokaliseringsspolitiken. Vi från folkpartiet har också sagt att vi nöjer oss med 75 miljoner kronor i år för att efter ett års försöksverksamhet bättre kunna bedöma medelsbehovet.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Herr Åkerlund tog upp de principiella resonemangen på nytt och ville markera skiljelinjen mot oss genom att säga, att för honom och hans parti är formerna det väsentliga.

Jag har för min del sagt att vi inte fäster stort avseende vid formerna — ägandet — bakom näringslivet; det var ju det som vår partiledare sade 1928, ingenting annat.

Jag skulle vilja ställa frågan: Tror verkligen herr Åkerlund att för de människor i Norrbotten som är sysselsatta vid LKAB, vid Norrbottens järnverk eller vid massaindustrin i Piteå är det av avgörande betydelse vem som står som ägare — staten? Tror han att de tycker att det är besvärligare däri-genom? Nej, man måste ju gå tillbaka till skälet för att staten har tagit på sig denna uppgift. Det var ju inte för förstatligandets egen skull. Det var främst för att skapa sysselsättning och utkomstmöjligheter i områden, från vilka människorna annars i väsentligt större utsträckning hade tvingats flytta bort, att alltså åstadkomma en rimligare balans i befolkningsläget.

Herr talman! Jag är övertygad om att om vi inte kan klara uppgiften att underbygga, befolkningsmässigt och eko-

nomiskt, samhällsservicen i vissa områden, så kan det på nytt bli angeläget — för att inte säga helt nödvändigt — att vi överväger att vidga samhällets företagsverksamhet. Vi behöver det inte, om den privata företagsamheten är beredd till en lokalisering och till en uppbyggnad av näringslivet också i de områden där vi nu saknar tillräckliga sysselsättningsmöjligheter. Men vi har inte satt in något tvång i vår lokaliseringsspolitik, och därför menar jag att alternativet måste bli: Kan vi inte påverka med stimulerande åtgärder, får vi överväga att vidga samhällets verksamhet.

Där spelar alltså för oss formen inte den avgörande rollen. Det väsentliga är saken — att man vill skapa sysselsättningsmöjligheter och en rimligare befolkningsbalans i vissa delar av vårt land.

Självfallet kan också andra faktorer komma in i bilden, prissfaktorer o. s. v., men jag behöver inte närmare gå in på det nu. Jag har ändå den uppfattningen, att det inom borgerligheten har skett en väsentlig åsiktsförskjutning i detta avseende — att man inte känner sig lika rädd och främmande som förr för behovet att i vissa sammanhang i vissa områden bygga upp statliga företag. Är det ändamålsenligt har man ju visat sig kunna vara beredd att ge — åtminstone gäller detta en del av borgerligheten — stöd också för detta.

Detta är självfallet en gränsdragningsfråga, och det skulle ha varit intressant att principiellt diskutera vilken omfattning den samhälleliga verksamheten skall ha. Vad skall vi ägna oss åt? Är det bara sjukvården, skolväsendet, kommunikationerna? Är det inte också bostäderna? Enligt vår uppfattning skall vi ägna oss åt bostäderna också — driften och byggandet men framför allt driften av bostäder. Det är en viktig samhällsangelägenhet.

Men vi behöver inte fördjupa oss i detta. Låt oss konstatera att om det är som herr Åkerlund förmenar, att for-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

merna för er är det väsentliga, så må ni ha den uppfattningen. Jag har sagt att för oss är inte formen det väsentliga. Är det erforderligt kommer vi inte att väja undan för att vidga den statliga företagsverksamheten.

Herr Åkerlund hann, sade han, inte i sitt anförande ta upp alla våra motiv för en aktiv näringspolitik och lokaliseringpolitik, men han saknade i min framställning ett viktigt sådant, försvarspolitiken. Jag vill då tillägga, att vi i propositionen har skrivit in försvarspolitiken som ett vägande argument, men jag ansåg mig inte behöva upprepa det i detta sammanhang.

Jag går sedan över till att bemöta herr Bengtson. Han tycker alltid att det är intressant att försöka skjuta andra framför sig. Vi har varit pådrivare, säger herr Bengtson. I nästan varje debatt där man haft att lyssna till honom vill han ungefärligen framställa det som om centerpartiet mäktigt drivit regeringspartiet framför sig från ståndpunkt till ståndpunkt.

Herr Bengtson! Jag erinrar mig en liten småländsk historia. Det är egentligen en gammal fabel, och eftersom vi båda är smålänningar — hur mycket vet jag inte, men vi är i alla fall skrivna i Småland — kan det vara rimligt att jag tar historien just från Småland. Fabeln talar om en oxe som var på vandring till Stockholm. Under hans vandring satte sig en fluga på honom och följde med till Stockholm. När de till sist kom fram och var innanför murarna, så säger fabeln att flugan putsade av sina vingar och sade till oxen: »Det här, det gjorde vi väl bra!»

Ja, det är ungefärligen så herr Bengtson i realiteten verkar. Regeringspartiet *har* en mening och *har haft* en mening i lokaliseringpolitiken. Den vidgar begreppet. Den vill rikta in samhällets ansträngningar på en medveten näringspolitik, där inte minst samhällsplaneringen skall tillhöra det väsentliga, en samordnad planhushållning på det centrala och på det regionala pla-

net, som vi bygger ut instrument för. På det regionala planet vill vi koppla in duktiga kommunalmän i lokaliseringsråden för att där fullgöra uppgiften, och jag tror att dessa lokaliseringråd kommer att få en efter hand växande betydelse.

Vi har inte fört en negativ politik. Vi har från år 1948, då arbetsmarknadsstyrelsen kom till, inlett även lokaliseringspolitiska strävanden. Dessa har tagit sig uttryck i stimulanspolitik, upplysnings- och rådgivningsverksamhet. Vi har fått bli aktiva. Arbetsmarknadspolitiken har fått mejsla ut sina medel i rörlighetspolitiska åtgärder, men dessa har inte varit tillräckliga, utan vi har varit överens om att vi också måste påverka lokaliseringen av företagen, d. v. s. bedriva en rörlighetspolitik även när det gäller företagen, kapitalet.

Självfallet måste dessa frågor utredas. Det var vi överens om vid 1963 års riksdag. En utredning tillkom omedelbart efter det att riksdagen gjort sitt uttalande. Men redan innan utredningen var klar sattes det in lokaliseringspolitiska stimulansmedel. Jag har redan omnämnt arbetsmarknadsstyrelsens användning av beredskapsmedlen, utnyttjandet av investeringsfundsmedlen har prövats o. s. v. Det är inte uttryck för en negativism, utan det är en klar förståelse för hur nödvändigt det har varit att försöka bromsa de flyttningsströmmar, som har kommit allt stridare från de norrländska områdena, och att verkligen gripa an med lokaliseringspolitik i andra former än dem som tidigare har prövats. Om vi nu är överens härom, bör vi väl hälsa detta med allra största tillfredsställelse.

Jag skall inte ytterligare fördjupa mig i målsättningen. Låt mig bara få säga till herr Bengtson, att vi ser lokaliseringspolitiken som ett av medlen i en arbetsmarknadspolitik som är underordnad en aktiv näringspolitik. Det är väl ingenting märkvärdigt i att man här söker åstadkomma en bättre balans mellan en rörlighetsfrämjande politik

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

och lokaliseringssträvanden. Det är ju vad utredningen enhälligt har uttalat; man måste vara på det klara med att vi inte kan åstadkomma en lokalisering av företag i sådan omfattning att vi helt kan hindra den omflyttning av människor, som försiggår från jordbruks- och skogsbruksområdena i riktning mot industri- och serviceorterna. Vi kan emellertid med gemensamma krafter försöka åstadkomma en väsentlig uppbromsning och därmed skapa bättre balans i befolkningsläget.

Herr Bengtson håller sig fortfarande till de allmänna talesätt, med vilka centerpartiet rör sig. Han preciserar inte med vilka medel man skall nå de syften som partiet eftersträvar. Man har inga andra medel att anvisa än dem vi har föreslagit, nämligen investeringsbidrag och lånemöjligheter. Man har inte infört ett tvångsmoment.

Herr Bengtson har talat om att man bör bygga upp nya tätorter och hänvisar därvid till erfarenheterna från England, där man bygger nya städer. Herr Bengtson hade också kunnat hänvisa till Sovjetunionen, där man har byggt upp nya, stora industristäder, dit man flyttat människor. Herr Bengtson hade vidare kunnat tala om Frankrike, där man bedriver en aktiv lokaliseringspolitik, men de omflyttningar av stora företag i parisområdet, som där är aktuella, sker inte till andra orter än sådana som har minst 125 000 invånare. Det exemplet är väl svårt att följa — därom kan vi väl vara överens.

Jag har uttalat, att om man är i huvudsak inriktad på att tätortsbildningarna i kommunblocken — ofta är det främst centralorter — bör bli de orter, till vilka företag bör lokaliseras, då kan vi också bli överens i långa stycken. Peka på något ställe i propositionen där det finns inskrivet något hinder mot en sådan politik! Vi har tvärtom skrivit i riktning mot ett stimulerande av en sådan politik.

Jag skall till sist beröra herr Stefansons anförande. Han var i stort sett

överens med mig — vi har också kunnat konstatera tidigare att när det gäller folkpartiet har meningsbrytningarna inte varit så stora. Folkpartiet vidhåller att man bör ha en bestämd procentsats vid bidragsgivningen och förordar liksom utredningen 35 procent. När vi nu har vidgat området för stödverksamheten till att omfatta också de stora bärkraftiga industriorterna i Norrlands kustland, så finns inte någon anledning att ge ett bestämt procentbidrag till varje ort och område, utan man bör väl kunna förhandla om bidragets storlek. Vi är kanske överens här om, och jag får väl höra vad herr Stefanson har att säga på denna punkt. Vårt förslag innebär att man kan få ut en väsentligt större effekt av de pengar, som ställes till förfogande. Man kan diskutera bidrag med 30, 20 eller kanske lägre procentsats vid lokalisering av stora industrienheter till orter, där lokaliseringsförsättningarna i övrigt är stora. Det finns å andra sidan områden där det kan bli nödvändigt att ge större bidrag för att kunna åstadkomma en lokalisering.

Jag vill, herr talman, till slut villfara herr Bengtsons begäran att jag skulle läsa upp riksbanksfullmäktiges yttrande — herr Bengtson har ju varit en av dem som stod bakom detta enhälliga uttalande. Jag hoppas att jag inte behöver läsa hela ingressen utan bara återge det avsnitt, där riksbanksfullmäktige tar upp frågan om kreditgarantier. De säger följande: »Riksbanksfullmäktige är betänksamma mot kreditgarantierna, i fråga om vilka krav på en realistisk kreditvärdighetsbedömning och en tillfredsställande administration erfarenhetsmässigt är svårast att upprätthålla. Ur lokaliseringpolitisk synpunkt har de ytterligare en nackdel, nämligen att möjligheterna att utnyttja denna form av kreditstöd blir beroende av läget på kreditmarknaden; vid högkonjunkturer framtingas ofta en stark kreditåtstramning medan de lokaliseringsmotiverade stödåtgärderna

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

tar sikte på områden i vilka sysselsättningssituationen även då är otillfredsställande. Det bör enligt fullmäktige i detta sammanhang beaktas att redan nu inom ramen för det statliga kreditstödet till hantverk och småindustri finns ett kreditgarantisystem . . . » — och så uppehåller de sig vid denna sak.

Riksbanksfullmäktige har alltså velat peka på svårigheten att få en garanti för att dessa medel skall stå till förfogande, och därför har man kritiserat den formen. Så långt vi har kunnat förstå har det inneburit att man vill förorda, att om det skall vara en lånegivning skall denna ske i form av lån som via statsbudgeten ställs till förfogande. Då får vi den prioriterade ställning vi här eftersträvar.

Herr ÅKERLUND (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste rätta herr statsrådet på en punkt. Herr statsrådet säger att jag skulle ha sagt, att formen är *det väsentliga* för verksamheten, men jag sade att formerna *är väsentliga* — och det är ju en helt annan sak.

När det gäller frågan om samhällelig företagsamhet bör vi inte, herr statsråd, glömma att ju mer staten tar på sig i form av insatser på den fronten, desto större blir också statens ansvar. I norrlandsområdet är det staten, som i mycket stor utsträckning står för storföretagsamheten. Men det kan inte bestridas att det är de statliga storföretagen, som rationaliserar bort sina anställda. Det kan väl ändå inte när nya företag från statens sida övervägs vara meningen att dessa företag skall gå med förlust. Finns det företag som kan gå med vinst, finns det också möjligheter för det privata näringslivet att åstadkomma företag och sysselsättning. Jag beklagar för min del att förslaget om att använda skattepolitiken som ett lokaliseringpolitiskt medel har avvitsats av utskottet; på den punkten finns säkert en del att göra.

Det var en sak till jag ville nämna.

Herr statsrådet läste upp ett citat av ett uttalande av riksbanksfullmäktige rörande kreditgarantierna. Må det tillätas mig i detta sammanhang, eftersom jag är på linjen med kreditgarantier, att läsa upp ett annat citat i propositionen. Där återges ett uttalande av Svenska bankföreningen, som »hävdar, att inget står att vinna med att låta en del av stödkreditgivningen ske i form av direktlån från en statlig lånefond. Tvärtom skulle detta medföra, att det måste tillskapas en eljest onödig administrativ apparat, där det bl. a. måste finnas kvalificerad personal med vana vid kreditbedömning».

Herr BENGTSO (cp) kort genmäle:

Herr talman! Till skillnad från inrikesministern skall jag inte berätta några fabler utan hålla mig till realiteter. Möjligen skulle jag kunna göra den kommentaren när det gäller oxen, som kom till Stockholm, att hans tid var ute, eftersom han skulle gå till slakt! I övrigt har jag inte någonting att säga om den saken, utan anser att det är bättre att hålla sig till realiteten. I det fallet får gärningarna utvisa vad som gjorts av de respektive partierna — inte minst valutslaget i Norrland kan ge en tankeställare just nu när det gäller lokaliseringpolitiken.

Inrikesministern sade att arbetsmarknadspolitiska medel sattes in i lokaliseringpolitiskt avseende. Detta kan emellertid ske på olika sätt. Dessa medel sattes en gång in också på ett sådant sätt, att man drog bort en stor mängd människor från Norrland. Dessa åtgärder är kända, och hur pass omtyckta de är av befolkningen i Norrland, det vet nog inrikesministern mycket väl.

Vad gäller investeringsfondernas användning i lokaliseringpolitiskt syfte är det ju tacknämligt att någonting sådant kommit till stånd, men det kom till stånd i en situation då det rådde vikande konjunktur. Det var alltså inte bara i lokaliseringpolitiskt syfte detta

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

skedde, utan det skedde också i stor utsträckning därför att konjunkturen var något vikande — det fanns alltså en bitanke åt det hållet också.

Inrikesministern begär sedan preciseringar från vår sida när vi säger att vi önskar »ett nät av livskraftiga tätorter». Men finns det någonting vagare än det som sagts i propositionen när det gäller regeringens målsättning? De uttryck, som där användes, är vagare än de som centern använt beträffande sin målsättning — vad som säges i propositionen är så vagt, att det kan sättas in i vilket sammanhang som helst.

Om man har en så vag målsättning själv, tycker jag inte att man skall anmärka på att centern inte har en klarare målsättning. Jag måste säga, att det i båda fallen är ganska svårt att komma med preciseringar och uttala, att till en viss ort skall läggas flera industrier än till en annan ort. Vi kan då framföra önskemålet om att det skall bli ett nät av livskraftiga tätorter.

Ur jämförelsesynpunkt har jag inte talat om Sovjetunionen eller Frankrike. Jag har tagit ett konkret exempel från England, som numera har ett regeringsparti som motsvarar det parti inrikesministern här företräder och som vill ha en ännu aktivare lokaliseringpolitik än som hittills bedrivits i England. Och den innebär ändå att det skapas nya städer.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Helt kort vill jag säga till herr Åkerlund, att vi har observerat vad Bankföreningen har uttalat. När det gällt att föreslå en administration för den statliga lokaliseringens verksamheten har vi också framhållit, att man bör försöka få kreditinstitutionerna att medverka i arbetet. Två tredjedelsregeln har bl. a. till syfte att vi skall försöka få en bankmässig prövning av den del av kreditbehovet som inte täcks av andra kreditinstitutioner. Självfallet skall de institutioner som står till företagarens

förfogande medverka i denna prövningsverksamhet.

Till herr Bengtson vill jag bara säga, att fabeln inte har någon fortsättning eller något slut! Herr Bengtson är som vanligt beredd att dra slutsatser som passar honom själv.

I fråga om preciseringen skulle jag vilja säga till herr Bengtson, att vi kan vara överens om att det är svårt att göra exakta preciseringar. Men är det inte från centerpartiets sida ett försök att göra det när man säger: Ett nät av tätorter över hela landet! Man vill inge en föreställning om att detta skall gå, men man är inte beredd att peka på var man vill sätta in i sina ansträngningar.

Jag har sagt, att vi i propositionen inte har lagt hinder i vägen för lokalisering till någon enda ort. Vi har angivit kommunblocken och deras tätortsbildningar, därför att vi tycker att det är rimligt att man riktar uppmärksamheten på att följa kommunindelingsreformen. Men med hänsyn till att vi har att följa upp företagens lokaliseringsspolitiska önskemål, måste vi söka dra erfarenheter av den utveckling som vi har haft under efterkrigstiden. Det är på grund av dessa erfarenheter som vi har skrivit in som väsentligt, att ordena i fråga måste ha industriella förutsättningar, bärkraftigt underlag o. s. v.

Herr **STEFANSON** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet framhöll i sitt förra anförande, att folkpartiet hade yrkat på att investeringsbidragen borde fastställas till 35 procent av företagets investeringar.

Ja, det har folkpartiet gjort i sin motion; folkpartiet ansåg där att propositionens formulering var alltför vag. Man sade att möjligheter öppnas för olika behandling av olika företag, så att en del företag kan få en mindre procent i investeringsbidrag och andra högre, upp till 50 procent. Under sådana förhållanden blir det rätt osäkert vilka möjligheterna är att få bidrag, och det-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

ta kommer att resultera i ett stort antal uppvaktningar. Vi ansåg att det borde finnas enhetliga regler för beloppets storlek.

I utskottsdebatten har skäl för propositionens mera flexibla bidragsgivning framförts, och folkpartisterna i utskottet har ansett att dessa argument haft visst fog för sig och därför icke reserverat sig på den punkten.

Herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag ber herr Stefanson om ursäkt för att jag inte har kunnat följa med i folkpartiets alla svängningar.

Herr **JANSSON, PAUL**, (s):

Herr talman! Efter det mycket intressanta replikskiftet mellan statsrådet Johansson och den borgerliga oppositionen är jag rädd att jag kommer att dra ned debatten på ett lugnare plan och i ett monotonare tempo.

Jag vill först deklarerera att jag med stor tacksamhet och tillfredsställelse noterar att regeringen har lagt fram propositionen nr 185, och att vi i dag har tillfälle att diskutera den och, som jag hoppas, fatta beslut i enlighet med de däri framlagda förslagen.

Man kan väl påstå att den debatt, som tidigare förts i lokaliseringsfrågan, i viss utsträckning präglats av två ytterlighetsriktningar. Den ena ytterligheten har gjort gällande att den utveckling som varit rådande, med en stark befolkningkoncentration till storstadsområdena med ty åtföljande massflykt från landsbygds- och skogsbygdsregionerna, skulle vara en naturlig process, som det vore i det närmaste felaktigt att söka ändra på. Framför allt har man hävdad att samhället i varje fall inte borde lägga sig i eller söka påverka industriens och näringslivets lokalisering. Den andra ytterligheten däremot har hävdad, att varje liten kommun, ja, rent av varje litet samhälle här i lan-

det skulle ha rätt att kräva till sig lokaliserade industrier för att suga upp den arbetskraft som friställts genom exempelvis jordbrukets och skogsbrukets rationalisering.

Jag vill för min del påstå att båda dessa upfattningar är ungefär lika felaktiga. Lika felaktigt som det kan anses vara att låta stora delar av vårt land mer eller mindre ödeläggas, utan att man från samhällets sida vidtar några som helst åtgärder för att söka ändra på den utvecklingen, lika felaktigt måste det anses vara att till varje pris kräva en lokalisering av industrier till den ena eller andra orten utan hänsynstagande till om det föreligger företagsekonomiska eller andra förutsättningar för att industrien i fråga skall kunna arbeta rationellt, konkurrera med andra industrier och framför allt bereda sina anställda en rimlig utkomst och en godtagbar trygghet i anställningen.

Låt mig säga att jag för min del tror att propositionens förslag i detta avseende är realistiska och att man har, som man brukar säga, hamnat på mitten och därmed kommit fram till vad som är möjligt att göra med hänsyn tagen till såväl samhällsekonomiska som sociala synpunkter.

I anslutning till propositionen nr 185 har emellertid väckts ett par likalydande motioner, I: 874 och II: 1082, där vi motionärer har föreslagit att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om ytterligare utredning, syftande till en utvidgad lokaliseringspolitik. Jag skall i korthet ge en motivering för detta motionsyrkande.

De riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik som dragits upp i propositionen och de åtgärder som där föreslagits kan väl anses realisera de allmänna målsättningarna för att i avfolknings- och glesbygderna bygga ut näringslivet.

Dessa åtgärder framstår som inte bara önskvärda utan i hög grad nödvändiga för att söka bromsa upp den alltjämt

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

växande befolkningsströmmen särskilt från de nordliga länen ned mot Syd- och Mellansverige.

I detta sammanhang är det att märka, att strukturomvandlingen i första hand drabbar sådana näringsgrenar som undergår en snabb mekanisering och där följden blir ett starkt minskat behov av arbetskraft. Inom jord- och skogsbruket minskar arbetskraftbehovet betydligt snabbare än vad tidigare prognoser givit vid handen. En utglesning med omkring en tredjedel av den aktiva arbetsstyrkan inom skogsbruket under den närmaste femårsperioden kan därför betraktas som sannolik.

De åtgärder som föreslagits i propositionen beträffande stöd till företagslokalisering inom det angivna området bör därför insättas så kraftfullt som möjligt för att motverka en utflyttning och uttunning inom de stora regioner det här är fråga om.

Vad vi motionärer närmast ifrågasätter är den geografiska avgränsningen för de lokaliseringpolitiska stödåtgärderna. Man förutsätter visserligen i propositionen att lokaliseringstöd i vissa fall också skall kunna lämnas i övriga delar av landet. Det framgår dock att sådana åtgärder utanför de i propositionen föreslagna stödområdena närmast skall vara motiverade av att komma till rätta med de problem som uppstår vid nedläggandet av betydelsefulla industri- och sysselsättningsobjekt inom en ort. Punktvis insatta åtgärder av detta slag har naturligtvis sin stora betydelse och har ju redan tidigare prövats vid en rad tillfällen. De är således inte att betrakta som något nytt lokaliseringpolitiskt förslag, men det bör hälsas med tillfredsställelse att det här skett precisering, där det klart sägs ut att statsmakterna bör ingripa i sådana fall.

En av de främsta orsakerna till sysselsättningsssvårigheterna i de nordligaste länen är väl utan tvekan skogsbruksrationaliseringen. Inom andra delar av landet uppstår motsvarande sys-

selsättningsssvårigheter på grund av den kraftiga rationaliseringen på jordbrukets område. Det är ju dock fortfarande så att stora delar av Syd- och Mellansverige är utpräglade jordbruksområden, där vi har anledning att förvänta en strukturomvandling i accelererad takt. Då vissa av dessa regioner saknar några väl utbyggda industricentra, som kan suga upp den friställda arbetskraften kan, enligt vår mening, även här uppstå sådana problem, att det blir nödvändigt med aktiva lokaliseringståtgärder från samhällets sida för att förhindra en alltför stor utflyttning från dessa regioner.

Här kan jag ta ett exempel från mitt eget hemlän Skaraborgs. Den sydvästra delen av länet, nämligen A-regionen kring Vara, är en utpräglad jordbruksbygd. Denna region, som har Vara köping som centrum, kommer sannolikt att få stora svårigheter att behålla sitt befolkningsunderlag, om inte kraftfulla insatser görs för att förse detta industrifattiga område med nya sysselsättningsobjekt. Det kan i detta sammanhang erinras om att den Näslundska utredningen hade med denna region bland sina utvecklingsområden, som alltså enligt utredningens mening uppfyllde villkoren eller kriterierna för lokaliseringstöd.

Det är dessutom så att Skaraborgs län ligger efter i vad det gäller jordbruksrationalisering i förhållande till andra delar av landet.

Av hela antalet yrkesverksamma i länet är inte mindre än 24 procent sysselsatta inom jordbruket. Enär riksmedelatlet i detta avseende ligger på 13 procent, har vi att framöver vänta en stark ökning av rationaliseringstakten och därmed följande sysselsättningsssvårigheter. Vi har för närvarande cirka 70 000 brukningsdelar, av vilka det nu nedläggs en enhet per dag, och allt talar väl för att denna takt kommer att öka kraftigt framöver.

Inom andra delar av landet finns orter med ett utpräglat ensidigt samman-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

satt näringsliv, på sådana orter kan lokaliseringssöd anses befogat med tanke på den konjunkturkänslighet man där är utsatt för, samtidigt som valfriheten, såväl då det gäller yrkesval som yrkesutbildning inom dessa regioner, är starkt begränsad. Ett gemensamt drag för orter med ensidigt näringsliv och utpräglade jordbruksområden synes vara, att löneläget där i förhållande till andra delar av landet ligger lågt. Som exempel kan nämnas att vissa delar av Skaraborgs och Hallands län samt Borås- och Norrköpings-regionerna har ett löneläge som ligger cirka 25 procent under Stockholms-lönen.

En väl avvägd lokaliseringpolitik skulle enligt vår mening även kunna bli ett instrument för utjämningen av olikheterna i inkomster för olika delar av landet. Nu har bankoutsnittet inte ansett sig kunna biträda vårt förslag om en utredning syftande till en utvidgad lokaliseringpolitik. Man hänvisar till att en regional avgränsning av det lokaliseringpolitiska stödet är ofrånkomligt. Man säger vidare: »De resurser som kan anslås för ändamålet måste sättas in i de områden där behovet är störst; en spridning av stödet över hela landet eller större delar därav skulle leda till att dessa områden bleve otillräckligt tillgodosedda.»

För att inga missförstånd skall uppstå på denna punkt vill jag, herr talman, starkt deklarerat, att vi heller inte avsett att splittra de nu föreslagna 800 miljonerna på hela landet. Vi är nog realistiska för att förstå att det vi nu går att besluta om är något av en »brandkårsutryckning» för att i första hand söka rädda Norrlands-regionerna, där svårigheterna är ojämförligt störst. När vi talar om en utvidgad lokaliseringpolitik för hela landet förutsätter detta ny utredning och nya ekonomiska medel till samhällets förfogande.

Låt oss emellertid hoppas att de regionala planeringsorgan, som skall tillställas, blir så aktiva, även i lägena utanför stödområdena, att denna ut-

vidgade lokaliseringpolitik ändå så småningom blir ett faktum.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter. Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Wärnberg* (s) och herr *Larsson, Lars*, (s).

Herr **WIKNER** (s):

Herr talman! Det är kanske sista gången jag tar den här kammarens tid i anspråk, och jag vill nu som avslutning säga några ord i den här viktiga frågan, särskilt som den är en norrlandsfråga.

Jag vill först och främst till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet framföra ett hjärtligt tack för den värdefulla julklass som vi norrlänningar äntligen fått, nämligen Kungl. Maj:ts proposition nr 185 angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik. Jag vill även tacka bankoutsnittet för de extra julklassar som det har lagt ned i säcken.

Jag förstår att orden i utskottsutlåtandena inte klingar så vackert i en del människors öron — jag tänker då närmast på de borgerliga reservanterna. Strindberg lär ha sagt några tänkvärda ord, att man inte behöver ta ner kyrkklockorna därför att de inte klingar så väl i trollens öron. Därmed har jag inte velat likna reservanterna vid troll, men jag menar bara att alla naturligtvis inte kan bli tillfredsställda.

Jag förstår inte riktigt herr Nils Theodor Larsson, när han säger att det är centerpartiet som har drivit fram den fråga vi nu diskuterar. Känner inte herr Larsson till de norrländska socialdemokratiska påtryckningarna i form av utredningar, motioner, uppvaktning m. m. angående lokaliseringsfrågorna i Norrland? Jag skulle vilja ställa en fråga till centerpartiet: Hur många mejerier har lagts ned i hela vårt land under de senaste 20 åren? Jag tycker att centerpartiet kan svara på den frågan i den här kammaren.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Det återstår nu att se om regeringen, AMS och planeringsråden delar ut innehålllet i julklappsäcken rättvist. Det är väl detta som bankoutskottet har räknat med när det höjt antalet ledamöter i planeringsråden från sju till nio för att få en spridning av representationen.

Jag hoppas att man i fortsättningen pratar mindre och utträttar mera. Vi måste nu gå från ord till handling. Här gäller det att handla snabbt. Problemen blir större ju längre vi väntar. Vi får en ogynnsammare åldersstruktur i utflyttningsområdena, och detta försvårar utvecklingen inom både det sociala och det kulturella området. Därigenom försvåras den lokaliseringspolitiska utvecklingen. Vi får naturligtvis inte behandla människorna som man behandlar maskiner och skrota ned dem när man inte behöver dem längre. Alla har rätt att fordra något så när likvärdiga försörjningsmöjligheter.

Norrlandsproblemet är inte något nyfött problem — födslovåndorna har varat ganska länge — och om man skall vara riktigt ärlig så är lokaliseringspolitiken ej aktuell för alla områden i Norrland, men det finns vissa områden, framför allt i Norrlands inland, där det är synnerligen besvärligt. Jag tror att man kan hitta liknande områden i de mellersta och södra delarna av Sverige men där naturligtvis i mindre omfattning. På grund av att procentuellt sett många av invånarna i Norrland är sysselsatta inom skogsbruket och på grund av den starka rationaliseringen i denna näring torde emellertid lokaliseringssåtgärder bli mera påkallade i Norrland.

Som län betraktat är Jämtland typiskt i detta avseende, och det är tillika ett inlandslän. Det finns naturligtvis liknande områden även i andra delar av Norrlands inland, men vi kan väl vara överens om att Norrlands kustland är i en gynnsammare ställning. Det är rikare på industrier, och här har en stark expansion skett inom olika bran-

cher. Näringslivet är även mera differentierat i kustlandet.

De lokaliseringsbidrag som kommer att stå till förfogande bör i första hand användas för områden med svåra lokaliseringsförhållanden, och vi kan väl slå fast att satsningen sker inom områden där det finns centralorter med goda servicemöjligheter. Det finns trots detta centralorter inom Jämtlands län som i propositionen nämnts som lokaliseringssorter som gjort stora ansträngningar för att få industrier till platsen men fått avslag på sina ansökningar. I det område jag här åsyftar är utflyttningen mycket stark och behovet av ett differentierat näringsliv påtagligt för att, som det sägs i propositionen, området skall bli mindre konjunkturkänsligt, för att såväl kvinnor som män skall få arbete och för att ungdomen skall få vidgade möjligheter i sitt yrkesval. Då det nu finns duktiga företagare som vill etablera sig på en ort och satsa eget kapital och som själva bedömt förutsättningarna som mycket goda, borde de få ett positivt stöd. Det har sagts att det lokaliseringsarbete som hittills bedrivits har karaktären av en försöksverksamhet. Då borde man ge kunniga och duktiga företagare möjlighet att starta en efter deras bedömande lönsam industri på den plats där de själva vill etablera sig. Det får naturligtvis ej vara vilken plats som helst — industriromantiken är mig fjärran.

Jag vill passa på att betona att det nu kommer att bli mycket viktigt att de som skall besluta om att lämna bidrag och lån till industrier känner till platsen i fråga. Om så inte är fallet bör man ta stor hänsyn till de rekommendationer som lämnas av den PR-anställda. Jag har faktiskt en känsla av att så ej alltid sker.

Sedan vill jag passa på att understryka, att man bör eftersträva ett gott samarbete mellan de olika länsorgan, som skall medverka i lokaliseringsfrågorna, och den PR-anställda. Detta kommer naturligtvis att ställa mycket

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

stora anspråk på de planeringsråd som skall tillsättas. Om man får till stånd ett gott samarbete tror jag att vi har större möjligheter att genomföra lokaliseringsfrämjande åtgärder till nytta och glädje för den befolkning som bor inom dessa områden. Då måste vi emellertid alla vara överens, och då måste även centerpartiet hjälpa till. Syftet är ju att söka skapa en harmonisk samhällsmiljö, som ger människorna en något så när likvärdig standard när det gäller social och kulturell service, oavsett var man är bosatt. Detta bör vara A och O för vår gemensamma politiska strävan.

Om målet skall kunna förverkligas bör man försöka att flytta industriföretag till orter där det finns arbetskraft. Så har inte alltid skett under de senaste åren, utan man har i stället flyttat arbetskraften till industrierna. Det är självklart att man även i försättningen kanske måste använda båda metoderna.

Någon direkt klarhet om hur det kommer att bli i fortsättningen har jag inte heller kunnat utläsa ur propositionen. Departementschefen säger: »Vad härefter gäller frågan om vilka orter eller områden som skall komma i fråga för direkt ekonomiskt stöd inom det norra stödområdet», — således Norrland — »dit alltså lokaliseringstödet i första hand föreslås skola koncentreras, må till en början påpekas att, såsom också kommittén framhållit, något material för en mera konkret bedömning härav inte föreligger.»

Det vore naturligtvis viktigt om man kunde närmare precisera dessa områden, men jag tror inte att vi just nu är särskilt betjänta av att få dessa områden direkt spikade.

Departementschefen fortsätter: »Strävan från samhällets sida böra vara att söka länka näringslivets lokalisering i banor som är både samhällsekonomiskt och företagsekonomiskt fördelaktiga samt skapa en gynnsam industriell miljö i fler orter och regioner än dem som

redan nu är välförsörjda i detta avseende. Detta innebär att man satsar både på sådana orter och regioner, som redan har en god industriell utveckling, och på sådana som har utvecklingsmöjligheter.»

Jag är medveten om att en längre gående precisering då det gäller vilka orter som skall få lokaliseringstöd till industrier inte är möjlig. Alla vet ju att här fordras ett visst befolkningsunderlag och centralorter med goda servicemöjligheter. Här har nämnts att kommunblocken grundats på näringsgeografiska överväganden liknande dem som kommer att gälla för att erhålla företagsstöd.

Departementschefens uttalande angående placering av industrier i stödområdena är vittomfattande och kan tillämpas över hela fältet. Jag ställer mig dock något frågande inför vad som kommer att ske i Norrland, då problemen skall lösas rent praktiskt. Vi har tidigare haft en folkström från Norrland till de södra och mellersta delarna av Sverige. Kommer folkströmmen att gå mot kusten i fortsättningen? Svårigheterna kommer i så fall att bestå för inlandskommunerna. Det är här som planeringsrådets sammansättning och bedömningar kommer att spela en mycket stor roll. Som norrlänning vill jag ha sagt, att jag hellre accepterar en industri i Norrlands kustområde än i södra och mellersta Sverige.

Jag tror att de frågor som jag här berört även framöver kommer att bli anledning till mycken diskussion. Inrikesministern och även herr Ståhle har här gett oss vissa riktlinjer, som jag tills vidare kan vara nöjd med.

Jag vill även ställa frågan, om man strikt kommer att följa marknadshushållningsteorien? Det är nämligen en fråga som man kommer att ställas inför.

Jag har, herr talman, med dessa små frågetecken i marginalen inte velat kritisera bankoutskottet och dess utlåtande, utan jag har velat göra dessa påpe-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

kanden endast för att söka få klarhet på några punkter. Man måste bl. a. fråga sig, hur det kommer att bli inom de områden som inte har möjlighet att er-hålla lokaliseringsbidrag för att etab-lera nya industrier. Många människor har byggt sig egna hem, sportstugor etc. Dessa människor vill naturligtvis gärna vara kvar i sin hembygd, där de bli-vit som man brukar säga rotfästa. Des-sa problem är fortfarande olösta. Vi som bor i glesbygderna kommer säkert att ställas inför dessa frågor.

Jag tror att vi i och med detta för-slag, Kungl. Maj:ts proposition nr 185, endast har rest stommen i det nya hus som vi nu så småningom skall ta i be-sittning. Då det gäller inredningen, möbleringen m. m. kommer vi att få fortsätta vårt arbete, och det är viktigt att vi inte stannar upp utan också ger människorna denna trivsel.

Jag hoppas till sist att några av de lokaliseringsfrön, som vi satt ut i vår motion nr 888 i första kammaren och nr 1085 i andra kammaren, skall få möjligheter att gro i Jämtland och Här-jedalen. Men vi måste få den hjälp vi behöver för att göra i ordning en gynn-sam grobädd, om fröet skall kunna växa och ge försörjningsmöjligheter åt dem som vill bo kvar i länet. Röde Orm säger, när han återvänder från sina strövtåg: »Det blir lugnast för oss uppe i skogarna.» Som norrlänning till-lägger jag: I Norrland vill vi faktiskt bygga och bo i fortsättningen.

Med det anförda ber jag, herr tal-man, att få yrka bifall till bankoutskot-tets utlåtande.

Herr RÖNNBERG (s):

Herr talman! Herr Wikner började med att säga att han kanske nu höll sitt sista tal här i kammaren — han skall flytta över till medkammaren — och därför tillät sig att ta kammarens tid i anspråk. Jag kommer förmodligen att vara kvar här i kammaren, och där-för skall jag försöka begränsa mitt in-lägg så mycket som möjligt.

Det är egentligen av flera anledning-ar jag begärt ordet. Jag bor inom det norra stödområdet, jag är delvis också kommunalman, och jag har min tjänst hos det verk som aktivt bidragit till att avfolka Norrland.

Jag måste säga att vi hälsar den fö-religgande propositionen nr 185 med största tillfredsställelse. Skulle man yttra något kritiskt om den och om denna fråga över huvud taget, vore det att man vill beklaga att propositionen inte kom redan för åtminstone fem år sedan — det hade kanske kunnat leda till att man tidigare lyckats mildra vis-sa skadeverkningar i Norrland av den arbetsmarknadspolitik som man måst föra här i landet.

Jag har lagt märke till att flera ta-lare i debatten refererat vad som sägs i propositionen om den lokaliserings-politiska målsättningen. Jag bara be-klagar att man inte har refererat hela det ifrågavarande stycket. Vi har i Norrland under de senaste tio åren dis-kuterat lokaliseringpolitiken och fram-fört synpunkter till arbetsmarknads-myndigheterna, till representanter för regeringen och till andra som enligt vår mening har kunnat aktivt påverka utvecklingen, och jag måste säga att den målsättning inrikesministern här angivit överensstämmer mycket väl med de målsättningar vi ansåg att lo-kaliseringpolitiken borde ha. Jag skall därför, herr talman, be att få citera vad inrikesministern säger i den frå-gan:

»Det är ofrånkomligt att en lokale-ringspolitisk målsättning måste ges en allmän och vid formulering. Enligt min mening bör lokaliseringpolitiken syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet, att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt ut-nyttjade och fördelade på sådant sätt att ett snabbt ekonomiskt framåtskri-dande främjas. Samhället bör emeller-tid också söka styra utvecklingen i så-dana banor att det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt och att

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service. De försvarspolitiska synpunkterna får heller inte förbises vid lokaliseringspolitiska avgöranden. Slutligen bör betonas att samhället har ett ansvar för att strukturomvandlingen och den ekonomiska expansionen sker i sådana former och i sådan takt att de enskilda individernas trygghet värnas. Det finns därför starka sociala och mänskliga skäl för samhället att vidtaga åtgärder som modifierar verkningarna av omvandlingsprocessen. Lokaliseringspolitiken bör följaktligen även inriktas på att minska de anpassningssvårigheter som den enskilde ställs inför i ett utvecklingsskede kännetecknat av omfattande strukturrationalisering inom näringslivet med åtföljande befolkningsomflyttning.»

Jag skulle vilja fråga herr Nils Theodor Larsson om inte detta tillfredsställer också hans anspråk på målsättning för lokaliseringspolitiken. Jag måste säga att härovan citerade rader ur propositionen som i ett nötskal ger vad jag anser vara viktigt för att vi skall kunna få en aktiv lokaliseringspolitik. Jag tycker att denna målsättning är i högsta grad verklighetsbetonad, och om den får vara vägledande för de människor som i praktiskt handlande skall omsätta vad jag hoppas att riksdagen i dag beslutar så enhälligt som möjligt, då tror jag att vi kan hysa de allra bästa förhoppningar om en lycklig lösning av de problem det här gäller.

I propositionen och utskottets utlåtande betonas att detta är en försöksverksamhet, och jag tycker att man har all anledning att understryka den saken. Det finns väl ingen som vågar komma med några patentröslningar, utan man får söka sig fram på olika vägar; enligt min mening är det viktigt att understryka också detta. Vi har ju under de senare åren prövat något liknande, nämligen när det gäller de 50 miljonerna till beredskapsarbeten för industribyggnader. Jag vågar på-

stå att dessa pengar har haft en mycket god inverkan beträffande utvecklingen på detta område.

Slutligen vill jag, herr talman, understryka en viktig sak i detta sammanhang, nämligen att erforderliga personella resurser ställs till förfogande för arbetsmarknadsstyrelsen, länsarbetsnämnderna och de andra organ som skall förverkliga de tankegångar som proposition nr 185 innehåller.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande på samtliga punkter.

Herr ANDERSSON, TORSTEN, (cp):

Herr talman! För den som i tjugu år sysslat med dessa frågor är detta en angenäm dag, även om det finns anledning att göra visa reservationer. Det är en angenäm dag därför att riksdagen för första gången tar ett verkligt avgörande praktiskt steg på lokaliseringsrådet.

Den hittills förda debatten har varit intressant ur många synpunkter, och den har berört många aspekter. Vi har t. o. m. sysslat litet med fabler och sagor. Jag kan, herr talman, inte underlåta att tala om att jag fick en förklaring på en historia som jag har gått och funderat på länge. Jag tänker på historien om oxen som med flugan på hornet gick till Stockholm. Att de gick till Stockholm, förstår man, ty dit har ju allting dragits under gångna år. Om nu oxen gick till slakt, vet jag inte om det ens utgick någon slaktdjursavgift, men det är en annan sak. Det står i gamla västgötalagen när det gäller att utmäta straff för den som begått dråp, att om man dräpte en västgöte så utgick hel mansbot — det var en hel ox — men om man dräpte en smålänning så låg han ogill. Nu förstår jag varför smålänningarna inte hade någon mansbot: De hade skickat sin ox till Stockholm; sen hade de ingen att ta till. Och det är väl så, herr talman, det har gått till under alla dessa år. Bönderna ute

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

i landet har skickat vad de haft till Stockholm; de har nog alla skickat sin dragoxe dit. När man skickat den utbildade arbetsföra ungdomen, som i fortsättningen skulle dra lasset i bygden, till Stockholm, har det inte funnits några kvar som kunnat upprätthålla ruljangsen i orten. Detta är givetvis i och för sig en mycket bra aspekt i denna debatt.

Under de år som lokaliseringss Diskussionen har förts har det självfallet förekommit mycket stora överdrifter i diskussionen. Ingen av oss som deltagit i diskussionen har kunnat undgå detta, och det kan nog sägas att mycket har haft önsketänkandets art. Om vi ser debattens innehåll utifrån bygdehorisonten, kan emellertid detta ha sin förklaring. Faktorer som tryckt på i diskussionen har varit folkflykten, det minskade skatteunderlaget och de väsentligt ökade kostnaderna för servicen, vilka så småningom slutat i någon form av defaitism som gripit omkring sig. När man därför började tala om att det borde finnas någon bot mot denna utveckling, är det klart att detta omfattades med det allra största intresse och att man i debatten kom att göra sig skyldig till en hel del överdrifter.

Vi i centerpartiet har ofta beskyllts för att vara romantiker i denna fråga. Romantik är ju någonting skirt, vackert och ömtåligt. Man brukar tala om »romantikens blåa blomma» som skall vårdas väl. Jag tycker emellertid att det är ett ganska långt steg mellan romantiken och det resonemang vi för i lokaliseringsfrågan, vilket nog ibland är ganska hårdfört. Nu är det ju också så, herr talman, att den där lilla ömtåliga blåa blomman har visat sig spira precis lika bra på Gustaf Adolfs torg i Stockholm som någonsin på första, andra och tredje årsvallarna ute i bygderna. Den har kanske inte samma möjlighet att få näring, men den har underhållits väl och den underhålls alltjämt i dag väl — ända uppifrån professorsstadiet och nedåt. Jag glömmer aldrig

den professor, som jag mötte i en diskussion och som hävdade att det egentligen bara fanns en möjlighet att rätt vegetera i detta samhälle, och det var att bo i storstaden. Han levde alltjämt i den tron att där fanns allting, men skulle man gå omkring och fråga storstadsborna, skulle de nog kunna peka på en del saker som inte finns. Det har sålunda skett överdrifter från båda hållen, och jag tror att man för framtiden bör skrinlägga resonemanget om den romantik som blomstrar så kraftigt. Vad har legat bakom resonemanget ute i bygderna? Ingenting annat än det som varje väljare har rätt att kräva av sin förtroendeman eller förtroendekvinna, nämligen att de skall tjäna den enskildes intresse. Ingenting annat!

Jag hajade till när inrikesministern alldeles bestämt deklarerade att det i dag var tid att visa en solidaritetshandling. På den punkten kan jag vara alldeles ense med honom, men när han fortsatte med att säga, att bakom det vi nu föreslår och vill åstadkomma inte på något sätt ligger någon medömkan med människorna utan bara ett krasst tillvaratagande av de naturresurser som finns ute i landet, råder det nog väsentliga skillnader i våra uppfattningar. Jag kan nämligen aldrig komma ifrån att betrakta lokaliseringpolitiken som en omsorg om de enskilda människorna. Att sedan det andra goda följer med, skämmer inte saken.

Utskottets ärade ordförande var litet försmädlig mot centerpartiet i sitt inledningstal. Jag skulle då vilja ställa frågan: Vem skulle egentligen ha hållit diskussionen i lokaliseringsfrågan varm och aktuell, om inte centerpartiet hade fört denna debatt. Ingen kan stå upp och förneka att så är fallet. Jag vill sätta ett mycket stort frågetecken efter påståendet att socialdemokratien har varit en pådrivande kraft i detta avseende. Som jag tidigare sagt gjorde vi för 20 år sedan, alltså till 1944 års riksdag, flera betydelsefulla framstötter, som sedan har upprepats praktiskt taget var-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

je år. Om socialdemokratien verkligen haft det intresse för saken man nu påstår, borde väl någon av dessa motioner ha blivit bifallen, så att vi inte behövt komma igen varje år. Detta är det faktiska förhållandet. År 1954 gjorde vi en av de största samlade framstötarna, då centerpartiet lade fram sin motion — jag tror det var nummer 290 i andra kammaren — i vilken skisserades långtgående krav på samhällsplanering och lokalisering. När sedan den sista utredningen kom till, var den ett resultat av motionsframstötningar från centerpartiet och socialdemokratien. Vi hade visserligen olika motiveringar men kunde enas om en gemensam kläm, vilket ledde till att framställningen bifölls.

Jag vill inte göra anspråk på något monopol i denna fråga, långt därifrån, men jag vill gärna göra anspråk på den del av framgångarna som centerpartiet har varit med om att åstadkomma. Det har vid årets val visat sig att människorna är på det klara med vilken roll centerpartiet har spelat i detta sammanhang. Jag unnar gärna inrikesministern att i dag känna litet av triumf över att man nu står vid ett mål i denna fråga. Jag delar helt och fullt hans glädje och unnar honom gärna att vara målsman för den framgången. Men jag skulle gärna vilja uttrycka den förhoppningen att vi åtminstone skall få vara slaven på triumfvagnen, som då och då kan viska några små ledord. Jag unnar också herr Wikner att få vara med på triumfvagnen, åtminstone på sladden, där han sitter omgiven av Strindbergs tomtar och troll. Jag skulle vilja vara litet elak mot honom, ty han var elak mot oss. Han säger att även centerpartiet måste hjälpa till, om man skall gå in för detta program. Vad i all sin dar har inträffat som skulle kunna föranleda herr Wikner att fälla ett sådant yttrande? Har vi svikit? Jag vill absolut hävda att vi har rätt att ha en bestämd uppfattning i lokaliseringsfrå-

gan. Vi hävdar den också i den tron att vi därmed tjänar våra uppdragsgivare.

Jag skulle i sakfrågan vilja börja med att konstatera, att det är med en viss grämlelse man erfar att våra kriterier sådana de förekom i utredningen helt och hållet har kommit undan vid debatten i denna fråga. För att ingen skall tro att jag försöker vilseleda någon, skulle jag vilja säga att jag inte ens har lyckats övertyga mina egna partivänner om värdet av kriterierna. Vad skulle kriterierna kunna medföra? Jo, de skulle en gång för alla ge något av automatik åt detta arbete så till vida, att läget på en plats omedelbart skulle avgöra huruvida åtgärder skulle sättas in eller inte. Med det system vi nu får, där den kungliga propositionen ligger i botten, blir resultatet att Kungl. Maj:t eller dess befullmäktigade ombud, arbetsmarknadsstyrelsen, sätter fingret på en punkt och säger att vi där skall sätta in åtgärder, medan vi på ett annat ställe ingenting skall göra. Kriterierna har underkänts ur många synpunkter. Det har sagts här förut att de har behandlats illa av remissmyndigheterna, och det är alldeles riktigt, men jag vill gärna sätta frågetecken för om man verkligen grundligt har tänkt sig in i ett sådant system, innan man har fällt sitt omdöme över det.

Jag hade tillfälle att i går studera litet vad som gjorts på detta område i Amerikas förenta stater. Där håller man på med en utvecklingsdrive av mycket stora mått. Varje kommun var upptagen på en karta, och i alla de fall där det rådde brist på sysselsättning eller annat ingick kommunen i utvecklingsprogrammet. Där hade man två kriterier som var avgörande. Det var graden av arbetslöshet och det var undermåligt inkomstläge. Det är ganska betecknande i och för sig, att det första kriteriet i stort sett täckte hela den norra delen av förbundsstaten och det andra väsentliga delar av södern. Det var dessa två förhållanden som avgjor-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

de om vederbörande kommun skulle komma in på den s. k. utvecklingskartan.

Inom EEC-området har man i hög grad sysslat med dessa problem. Jag har en sammanställning av det senaste som hänt inom det området, och den visar att i december 1961 tillsatte kommissionen inom EEC tre stycken arbetsgrupper som fick speciella uppgifter att utreda. De skulle klara ut vilka åtgärder som behövdes för att för det första höja utvecklingstakten inom de underutvecklade regionerna, för det andra återupprätta vitaliteten i områden, vilkas mera betydande industribranscher tenderar att gå tillbaka, och för det tredje förmå företag att etablera sig inom dessa båda slag av regiontyper. Nu har de lagt fram sin rapport till rådet, och den visar att alla EEC-länder lider av dålig ekonomisk balans mellan olika områden. Man åberopar Storbritannien, där det finns regioner i Nordirland, Skottland och norra England, i vilka arbetslösheten alltid är högre än i övriga delar av Storbritannien. Åtgärder är alltså nu påtänkta, och man syftar till att i väsentlig grad åstadkomma förbättringar.

Det sägs också i rapporten att Romfördragets skapare betraktade dylika åtgärder som en väsentlig del av ansträngningarna för att uppnå ett av de centrala målen för den europeiska enheten, nämligen ett förbättrat välstånd bland Europas innevånare. Sålunda åberopar Romfördraget särskilt nödvändigheten av att utveckla Europas i ekonomiskt hänseende mindre gynnade regioner, speciellt genom förbättring av jordbruket, genom att skapa rättvisa konkurrensvillkor och genom att grunda Europeiska investeringsbanken.

Problemet med lokalisering är alltså ett internationellt problem, och i andra länder, där man önskar en mera konsekvent utveckling av samhället, står lokaliseringspolitiken främst. Nästan överallt har man tagit sig an ett eller flera kriterier som mått på de områden

där man skall sätta in sina åtgärder. Här i vårt land blir det inte så, utan man kommer att följa andra principer, och jag menar att detta är att beklaga. Jag tror att man så småningom skall lära sig, att man inte kan fortsätta att handla utan att ha något sammanhållande kitt, som skulle göra det möjligt att bedöma lokaliseringsinsatserna ur mera allmänna synpunkter.

Det är också uppenbart att man i den här situationen inte kan glömma bort storstadskoncentrationen, som ju måste vara en tungt vägande faktor i sammanhanget. Trots vad de lärda påstår kan man ju ändå konstatera att det inte kan fortgå på detta sätt, att man skall tillföra de stora städerna en sådan mängd nya människor varje år och skapa så stora problem att man aldrig hinner ifatt med lösningen av dem — särskilt bostadsfrågan kan anföras som exempel. Det är uppenbart att man med hjälp av en aktiv lokaliseringspolitik kunde göra det möjligt för människorna att stanna kvar — om det nu inte är andra faktorer som driver dem än just angelägenheten att skaffa sig en tillfyllstgörande inkomst — skulle man lösa det problemet, och bostadsköerna skulle minska i samma grad. Jag tror att man behövde föra in detta resonemang i debatten om bostadsförsörjningen mera än hittills har skett. Det torde vara omöjligt att fortsätta att betrakta det spörsmålet som ett från andra samhällseliga problem fristående, utan det måste föras in i sitt sammanhang.

En annan synpunkt som jag tycker starkt talar för en aktiv lokaliseringspolitik är den sjunkande arbetskrafttillgången, som här talats om tidigare. Det har vitsordats av inrikesministern att det är angeläget att ta vara på arbetskraftreserverna, och även om man skulle flytta människor genom en hårdhänt omflyttningspolitik, tror jag att man aldrig skulle komma fram till att tillgodogöra sig den arbetskraft som finns. Den enda vägen måste vara att företagen söker upp arbetskraftreser-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

verna och sätter dem i funktion. Vi kan inte direkt peka på i vilken grad det förekommer arbetslösa i dessa områden, ty det finns ingen statistik som ger ens en chans att göra det, men all erfarenhet visar att det finns en viss mängd dold arbetslöshet, och det gäller att stimulera den arbetskraft som finns till förfogande. Det klarar man aldrig utan att ge människorna möjlighet att välja sysselsättning på hemorten.

Jag anser att det är inte det väsentliga att endast sträva efter att med lokaliseringspolitikens hjälp fördröja en utveckling som man tydligen betraktar som oundviklig, nämligen den totala omflyttningen — på många håll den totala avfolkningen. Jag anser att åtgärderna måste vara av den art att man kan sätta stopp för den utvecklingen. Finns det någon part i samhället över huvud taget som tjänar eller kommer att tjäna på en total utarmning av landsbygden — och därmed inte bara glesbygden utan även många av de små tätorterna? Jag kan inte finna någon part som skulle göra det, utan det skulle vara bättre att förhindra en sådan utveckling.

Man har i debatten diskuterat, i vilken grad det är skillnad mellan centerpartiets och propositionens uppfattning i denna fråga. Låt mig ta upp några punkter, där man har ifrågasatt centerpartiets uppfattning!

Den första frågan gäller var lokaliseringsstödet skall sättas in. Det är ju uppenbart att det är en utomordentligt angelägen sak, en grundläggande sak. Man har skratat åt vår propå att skapa ett nät av livskraftiga tätorter och undrat vad vi menar med det. Det har talats om »centerpartiets pärlband». Kan man över huvud taget, skulle jag vilja fråga, få något annat kriterium på eller beteckning för vad vi önskar, nämligen att lokaliseringspolitikerna skall ske på ett sådant sätt att människorna ute i bygden skall ha, såvitt möjligt, nära till sin sysselsättningsplats? Det är fullt klart och kan inte vålla någon diskussion, att

man inte kan lokalisera företagsamheten anant än till tätorter, som kan erbjuda den erforderliga service och de erforderliga nyttigheter som en företagare och hans anställda vill ha. Men det är också uppenbart att man inte kan föra en lokaliseringspolitik, som skulle tvinga människorna att i båda ändar av sin arbetsdag resa ett par timmar till och från jobbet. Det är säkerligen många människor här i Storstockholm som sätter till nästan hela den tiden, men det kan ju inte lastas dem som bor kvar att de inte kan slippa detta. Ju fler som dras till storstaden, desto längre utanför centrum tvingas de att bo, och det blir ofta långa och tidsödande resor.

Vi vill ha ett nät av livskraftiga tätorter. I propositionen talas det om att man skall satsa på tätorter som är tillräckligt stora för att vara underlag för industriell verksamhet. Då är det inte heller någonting annat än ett nät. Det är bara fråga om att maskorna kan bli så stora att hela reformen slinker igenom, och det vill vi inte vara med om.

Man har sagt att vi skall precisera hur långt vi skall gå. Inrikesministern har varit lycklig nog att ha sina centra i de nya kommunblocken att satsa på. Det är naturligtvis bra i och för sig, men det räcker inte till. Med sådana kommuner som man redan har i Norrland och som man kommer att tillverka i södra och mellersta Sverige skulle det nämligen betyda, att man antingen tvingade människorna att koncentrera sig på ett sätt som inte är lyckligt eller också påtvinga dem långa resor till och från arbetet. Om man över huvud taget menar allvar med en lokaliseringspolitik, som skall tillgodose de enskilda människornas intresse, kan man inte acceptera en propå som sätter målen för lokaliseringen så snävt som Kungl. Maj:t har gjort.

Här har diskuterats frågan om kreditgarantier eller lån, och det har sagts att fonden är en krånglig väg att skaffa pengar på. I lokaliseringsutredningen hade vi frågan uppe till långa och inten-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

siva debatter. Som alla vet finns det på den punkten en reservation av herr Källenius. Han reserverade sig för att alla medel skall utgå i form av kreditgarantier. För min del har jag hävdat att båda delarna måste finnas. Vi har haft tråkiga erfarenheter av långivning, exempelvis genom företagarföreningarna, under de år då vi hade sträng kreditransonering. Frågan är om vi inte är på väg mot ett sådant system igen, där man sålunda kunde komma med ett guldkantat kungligt papper på att man skulle få låna pengar men ändå inte fick några pengar. Om man menar allvar med en aktiv lokaliseringpolitik, kan man inte acceptera ett sådant system, därför måste det finnas en fond att falla tillbaka på. Men jag ger gärna utredningens reservant herr Källenius och herr Åkerlund rätt i att dessa kreditgarantier skulle vara ett stöd åt det lokala näringslivet. Bankväsendet skulle då på ett särskilt sätt engageras i verksamheten. Det är en uppenbar sanning, och det är därför som centerpartiet i sin reservation begärt pengar just för att man skall tillhandahålla sådana kreditgarantier. Att vi gått utanför den ram som regeringen föreslår bottnar i att vi inte velat rubba beloppet i fonden utan tagit beloppet utanför fonden genom kredit i bankerna.

Man behöver sålunda båda delarna. Det går inte att döma ut vare sig den ena eller den andra delen. Jag måste på den punkten säga, att, som jag ser det, Kungl. Maj:ts förslag är lika felaktigt som högerresonemanget.

På den punkten kanske jag också får stanna ett ögonblick vid att inrikesministern ironiserar över att vi bjudit över med våra 100 miljoner kronor. Han ville ställa en fråga till mig, om jag står kvar vid utredningens uppfattning eller om jag delar partiets uppfattning. Jag vill svara att jag står på båda sidorna, därför att utredningens resonemang i sakfrågan håller, medan beloppet, som jag ser det, är en sak som man kan resonera om. Från centerpartiets sida har

utredningens förslag betecknats som ett minimum. Jag har accepterat det, ty det har inte varit möjligt att vinna mer, eftersom det ändå var flera som satt i utredningen, men när inrikesministern säger att man är beredd att satsa och ta till miljardbelopp, måste jag fråga varför man då skall bråka om 40 miljoner. Det verkar som ett slags renlighetsivran, som inte har förankring i verkligheten.

Jag hälsar med tillfredsställelse inrikesministerns resonemang om vad som bör ske i fråga om forskning, samhällsplanering och administrativa åtgärder. När det gäller forskning på detta område råder bedrövliga förhållanden, ty vi vet ytterst litet om hur människorna i stort sett reagerar i dessa situationer. Det skulle vara utomordentligt värdefullt att få alla dessa problem vetenskapligt kartlagda. Jag hoppas att inrikesministern skall vara framgångsrik i detta avseende.

Beträffande samhällsplaneringen är det alldeles uppenbart att denna angelägenhet, som överskuggar det mesta i samhället i dag, måste gå som hand i handske när det gäller lokaliseringpolitiken. Jag tror att jag vid något tillfälle från denna talarstol sagt att en lokaliseringpolitik utan samhällsplanering helt enkelt är otänkbar, ty man måste ju först veta hur det samhälle ser ut och hur det bör se ut, där man skall sätta in resurser för att skapa den sysselsättning som är nödvändig för människorna. Man må hoppas att de organ som skall ha hand om denna verksamhet på samhällsplaneringens område skall ges sådana resurser att de verkligen kan fullfölja vad som behövs.

Det har sagts i denna debatt att det inom borgerligheten skett en förskjutning i uppfattningen på detta område. Jag vet inte om talaren menade just i fråga om lokaliseringpolitiken eller samhällseliga åtgärder över huvud taget. Inom centerpartiet har dessa linjer varit mogna för länge sedan, alltsedan debatten började, men eftersom det var

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

en socialdemokrat som yttrade detta vill jag fråga var förskjutningen egentligen har varit störst. Det är alldeles uppenbart att en väsentlig sinnesförändring på denna punkt skett på socialdemokratiskt håll. Annars borde ju de nu framförda åsikterna ha återspeglats under alla de år som denna diskussion förts här på Helgeandsholmen. Jag hälsar sinnesförändringen på denna punkt med mycket stor tillfredsställelse.

Beträffande frågan om de 100 miljonerna till beredskapsarbeten för uppförande av anläggningar vill jag omtala att jag från arbetsmarknadsstyrelsen fått en alldeles färsk rapport, upprättad den 30 september 1964 och avseende intill denna tidpunkt beslutade beredskapsarbeten, som gäller uppförande av byggnader för industriella ändamål under budgetåret 1964/65, alltså det budgetår som vi nu är inne i. Av denna rapport framgår att man har tillstyrkt 78 ärenden för en sammanlagd beräknad kostnad av 86 430 900 kronor. Till dessa byggnationer får man ut statsbidrag med 32 079 000 kronor. Statsbidraget utgör alltså i medeltal 37,2 procent eller 411 000 kronor per företag. När man kritiserar centerpartiet för att ha ökat på denna summa, skulle jag vilja säga att det är åtskilligt kvar på året från den 30 september — 3 månader — och att det på den tiden kan ha hänt åtskilligt. Dessutom har verksamheten utvidgats. Jag tror därför att vår påspädning på beloppet håller sig väl inom vad som skulle komma att krävas.

Jag skulle vilja sluta ungefär där jag började: med att påpeka att det beslut som kommer att fattas i denna fråga är en åtgärd av mycket stor betydelse. Jag skall vara så generös att jag säger att förslaget må lida av vilka brister som helst, så är det ändå den värdefulla principen som fastställs. Vi säger ut att statsmakterna skall föra en sådan lokaliseringspolitik och vidta sådana därav följande åtgärder, att människorna skall kunna bo kvar ute i bygderna och inte ovillkorligen behöva flytta på

sig för att få sin utkomst. Det är en politik som man har beträtt överallt inom den civiliserade världen, och det är glädjande att vi nu ansluter oss till den. Det är glädjande att man verkligen har tagit det avgörande steget för att göra arbetsmarknadsvapnet fullständigt i detta land. Jag hoppas man skall komma fram till den dag, när ordningsföljden inte är den som arbetsmarknadsstyrelsen i dag tillämpar och som innebär att omflyttningen av arbetskraft kommer i första hand — det är alltid det medel man först tar till — och sedan kommer beredskapsarbeten i andra och lokaliseringpolitiken i tredje hand. Låt oss vända på mönstret och ta lokaliseringpolitiken som det objekt som man alltid först skall pröva, innan man vidtar åtgärder, och låta omflyttningen vänta och komma i sista hand! Erfarenheterna av omflyttningen är ju inte särskilt lysande, såvitt jag kan se. Många människor vänder tillbaka från lokaliseringsorten till den ort varifrån de kommit, och jag anser att det egentligen är en omänsklig begäran att en norrländsk skogsarbetare, som kommer från de stora, tysta, fria vidderna, skall kunna planteras om till ett sådant inferno som ett modernt järnverk i dag utgör. Vetenskapen borde sannerligen sättas in för att utröna vilka konsekvenser detta har för den enskilde, men så mycket torde redan vara klart, att det här gäller en nästan omänsklig begäran. Därför anser jag att det skulle vara samhället värdigare att i första hand pröva varje möjlighet att skaffa arbete åt människorna på deras hemort eller åtminstone på rimligt avstånd från deras bostad och endast i sista hand kräva sådana offer av den enskilde som jag här har berört, ty nerverna kan inte hålla för dylika påfrestningar. Vi diskuterar i politiska sammanhang så många andra åtgärder som syftar till den enskilda människans väl, socialpolitiska, vårdnadspolitiska o. s. v., men vi ger med ena handen, och med den andra sätter vi människor in i den värsta

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

prövning som kan tänkas. Detta kan, ärade kammarledamöter, inte vara riktigt. Vi har nog anledning att tänka om grundligt på denna punkt.

Herr VIRGIN (h):

Herr talman! Jag tror att det är viktigt, när man diskuterar lokaliseringspolitik, att man ständigt försöker hålla den infogad i sitt större sammanhang, i den utvecklingsprocess som har väckt diskussionen till liv. Det är en utveckling och en omdaning, som har pågått länge och som väl för övrigt till sin typ är en förändring som alltid pågår. Den har emellertid i vårt land liksom i alla industriländer under de senaste decennierna varit svindlande snabb. Den har varit så snabb och ställt sådana krav på omvärderingar och nytänkande att många helt naturligt känner sig osäkra, för att inte säga omtumlade. Detta får emellertid inte undanskymma att utvecklingen samtidigt för det stora flertalet har varit utomordentligt gynnsam. Omdaningen har i själva verket varit och är förutsättningen för den enastående snabba välståndsutveckling, som industriländerna med hjälp av teknikens landvinningar har kunnat uppvisa. Så också vårt land. Detta faktum är ett faktum som man ofta måste upprepa inför sig själv, om man liksom jag bor i en bygd, där priset för framstegen betalas, där avigsidorna dagligen skapar svårigheter och problem. I mitt fall gäller det ändå inte en bygd, där olägenheterna är som störst eller som över huvud taget berörs i den aktuella positionen.

För landsbygdens del förklaras skendet av att den produktion, som jord och skog utgör underlag för, inte längre kräver något större mått av arbetskraft. Vidare har de kompletteringsyrken som lämnar tjänster brutit sig ut och koncentrerats till tätorterna. Jag tänker på de yrken inom hantverk, byggskap, handel m. m., vilka förr

satte sin prägel på det dagliga livet på landsbygden och var en integrerad del i detta.

Händelseförloppet är långtifrån avslutat, och det minskar undan för undan ytterligare behovet av arbetskraft och därmed av befolkning på landsbygden. Andra förändringar har ägt rum samtidigt. Möjligheterna att flytta på sig har förbättrats, inte genom att de allmänna kommunikationerna har byggts ut — de har tvärtom blivit sämre — men genom att praktiskt taget varje familj på landet numera har bil. Den förhoppning som man kanske hyste om att detta skulle utvidga det område, inom vilket man kände sig höra ihop, och därmed kompensera befolkningsuttunnningen har inte riktigt slagit in. Tvärtom har det blivit så att närmaste stad eller större tätort har blivit den plats, där samvaro och förströelse sökes. Därmed har man fått ännu en anledning att börja köa framför stadsportarna, nämligen sökandet efter en gemenskap, som många tragiskt nog inte så snart, om ens någonsin, finner där heller. De gamla och svaga lämnas kvar, och sambandet mellan generationerna minskar.

Jag har, herr talman, velat göra en snabbskiss av utvecklingen av två skäl. För det första för att den skapar problem, som man inte kan skjuta ifrån sig men som man hittills i stort sett har skjutit ifrån sig. Det är klart att flykten från landsbygden främst grundar sig på rationella faktorer, men det finns också i den ett inslag av modeinriktning. Vi har ju nu en gång alla en benägenhet att följa med strömmen. Det är nog säkert många fler än man i allmänhet tror som med stor fördel och trivsel skulle kunna förena sitt arbete med bosättning på landet. Trängseln i städerna skapar ju också stora problem och medför väldiga kostnader för dem. Det allmänna skulle göra betydande vinster på en avsaktning i inflyttnings-takten. Hur gör man i stället? Man för t. ex. en bostadspolitik, där många miljoner av hyreskostnaderna lägges på

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

skattebetalarna. Subventionerna får betalas av alla men går i huvudsak till storstadsregionerna. Är det alldeles säkert att lokaliseringsproblemen skulle ha varit lika stora i dag, om vi hade haft öppet redovisade boendekostnader? Är det givet att storstadsregionerna skulle ha haft samma växtvärk om inte deras kommunikationer subventionerades? Man borde enligt vår mening tvärtom försöka ta vara på de vinster, som skulle uppstå vid en dämpning av inflyttningstakten, genom att t. ex. införa skatteregler som kunde uppmuntra och underlätta boendet på landsbygden.

Det skulle innebära en ytterlig utarmning av vårt land, om de nuvarande jordbruksbygderna inte, åtminstone i stora delar av vårt land, skulle kunna bibehålla sin urgamla karaktär av bebott kulturlandskap. Vi har därför i vår partimotion föreslagit, att glesbygdens problem skall skyndsamt utredas. Bankoutskottet har avstyrkt motionen i denna del under påpekande, att utskottet förutsätter att den intensifierade forsknings- och utredningsverksamhet som propositionen aviserar, skall ägna uppmärksamhet också åt dessa problem. Vi kan för dagen nöja oss med detta men vill understryka vikten av att det verkliga blir på det sättet.

Det andra skälet till att jag har velat uppehålla mig vid frågan om flykten från landsbygden är att denna och dess mindre tilltalande verkningar så ofta utgör den känslomässiga bakgrunden till diskussionerna om industrilokaliseringen, trots att den bara i viss mån hör dit. Den är i första hand ett annat problem, som det är föga realistiskt att tro att man kan lösa genom att med påtryckningar eller subventioner åstadkomma ett nät av lagom stora industrier över landskapet, som kan bli så finmaskigt att problemet kommer nämnvärt närmare sin lösning.

När det gäller industriens lokalisering, alltså den fråga som det i dag närmast gäller, vill jag upprepa att bak-

grunden till hela diskussionen är den snabba och lyckosamma välståndstillväxten. Denna har som drivkraft haft enskilda människors arbetsinsatser och initiativ. Den har ägt rum inom ett enskilt näringsliv med marknadshushållning och fri konkurrens. Misstag har naturligtvis gjorts, men de har inte kunnat vidhållas därför att de i ett sådant system automatiskt korrigeras av en bister verklighet.

När vi nu diskuterar en verksamhet, som till viss del måste komma att innebära ingrepp för att dirigera det privata industrianläggandet, vill vi därför uttala vårt bestämda krav på att dessa ingrepp inte får göras så, att framstegens hittillsvarande drivkrafter försvagas eller så att konkurrensen snedvrids.

Vi delar inte den föreställningen, att samhället kan dirigera utvecklingen genom att med bortseende från företagsekonomiska realiteter göra ingrepp i marknadsmekanismen och i alla fall erhålla en god ekonomisk utdelning. Vi vill tvärtom varna för varje övertro på samhällets möjligheter att på ett avgörande sätt ingripa i och styra den ekonomiska processen vid sidan om de lagar som den är underkastad.

Det kanske också kan vara skäl att erinra om att de totala industriinvesteringarna för närvarande årligen uppgår till ungefär 6 000 miljoner kronor. Jag kan inte exakt säga hur stor del av detta belopp som behöver falla på det område, som nu i första hand skall bli föremål för lokaliseringssåtgärder bara för att detta område inte ytterligare skall sacka efter. Det torde emellertid röra sig om en betydande del. Det är säkerligen fråga om belopp som är mångdubbelt större och långt mera betydelsefulla för ifrågavarande landsdelar än de bidrag och lån som nu ställs i utsikt och rimligen kan ställas i utsikt. Det är verkligen inte självklart att man kan addera beloppen och utgå ifrån att de landsdelar som man vill stödja får summan i tillskott. Det är tvärtom

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

en betydande risk för att den privata investeringsverksamheten kan komma att avta. Det kan lätt bli på det sättet att investerarna kommer att kräva bidrag och lån för att över huvud taget göra insatser i de områden, där sådana bidrag och lån kan erhållas — de anser sig kanske inte kunna konkurrera annars.

Vi tror för vår del att man uppnår säkrare resultat genom mera generellt verkande åtgärder. Vi ansluter oss helhjärtat till den form av påverkan som utgöres av upplysning, undervisning och rådgivning och ser viktiga moment i en effektivare samhällsplanering och en modernare byggnadslagstiftning — för att ta ett par exempel.

En allmänt näringsvänlig politik och en stimulans av företagsamheten över huvud taget är ett gott instrument även i lokaliseringspolitik. Det gäller här inte bara att få befintlig industri att flytta ut delar av sin produktion till de områden som nu närmast är aktuella, utan det gäller också och framför allt få nya företag att växa upp där. Nyföretagandet är i högsta grad en funktion av tron på framtiden, och den i sin tur beror på förtjänstmöjligheterna, på skattepolitiken och på samhällets uppmuntran av det privata initiativet. Vi har i skilda sammanhang under den nu tillämdalupna riksdagen lagt fram förslag, som i dessa avseenden liksom i andra skulle få en gynnsam effekt. Jag vill hänvisa till dem.

Herr talman! I fråga om lokaliseringspolitikens mera allmänna målsättning råder väl inga delade meningar. Jag har däremot anlagt kritiska synpunkter, främst med principiell bakgrund, på vissa av de tänkta metoderna. Att vi trots denna tveksamhet ändå i stort sett velat acceptera förslaget, beror dels på att det otvivelaktigt finns samhällsintressen, som inte kommer med i den enskildes bedömningar men som kan behöva vägas in i totalbilden, och dels på att det uttryckligen nu rör sig om en försöksverksamhet på ett om-

råde, där ytterligare kunskaper och erfarenheter är angelägna att få.

Jag ber därför att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 48 i de delar, där reservation av herrar Åkerlund och Risberg icke avgivits. Där så är fallet vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTSO (cp):

Herr talman! Det är glädjande att åtskilliga talare under denna debatt, oavsett skiljaktiga uppfattningar, har betonat vilken betydelsefull fråga lokaliseringen är. Det understrykes redan i utskottsutlåtandet att det gäller — såsom i propositionen klart uttalas — en försöksverksamhet under fem år, och man har också sagt att denna verksamhet skall redan under femårsperioden kunna anpassas med hänsyn till vunna erfarenheter och ändrade förutsättningar.

Vi befinner oss på ett område, där vi inte så klart kan förutsäga vad som kommer att ge den bästa effekten, men vi har en bestämd känsla av att det måste bli en aktiv verksamhet under de närmaste åren.

När man diskuterar lokaliseringsfrågan finns det anledning att beröra dess bakgrund. De förändringar som har skett i vårt samhälle har varit särskilt starka under de senaste hundra åren. För ungefär hundra år sedan var cirka 75 procent av svenska folket sysselsatt i jordbruk, medan det har gått ned till in emot 10 procent nu. Ännu vid 1930-talets början var en tredjedel av svenska folket jordbrukare, och det fanns mera folk på landsbygden än i tätorterna. Sedan dess har skett en väldig omvandling. Det beräknas att inom tio år kommer bara 20 procent av landets befolkning att bo på landsbygden, medan 80 procent bor i tätorterna.

Det var en period, då belägenheten av vissa kraftresurser kom att spela en stor roll för var människorna kom att bosätta sig och arbeta. Man kände inte

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

till kraftöverföringen, och därför måste industrierna förläggas till de platser där det fanns vattenfall.

Kommunikationerna har också hela tiden spelat stor roll, och de gör det än i dag. Det påpekas av kommunindelningssakkunniga att under den gamla hästskjutsåldern förflyttade sig människorna inte fortare än fem km per timme. Under cykelåldern, den tidigare bilåldern och senare tid, med allt större utveckling på kommunikationernas område, har det blivit möjligt för människorna att förflytta sig allt längre på samma tid.

I denna debatt har försvarssynpunkterna inte så starkt betonats. Det bör dock understrykas vilka erfarenheter man har från England under kriget. Under bombanfallen blev det mycket besvärande förhållanden i London, och många människor flyttade då ut från staden. Många av dem har inte återvänt utan stannat på de platser dit de flyttade, ty kommunikationerna utvecklades så starkt, att man sedermera inte var nödsakad att flytta tillbaka. Jag har ju också i ett tidigare genmäle till inrikesministern påvisat Englands försök att skapa nya städer.

Städernas problem inverkar också starkt när vi diskuterar lokalisering. Det fanns en tid då städerna i allmänhet hade lägre kommunalskatt, ja, somliga av våra städer hade t. o. m. de lägsta kommunalskatterna i landet. Detta har förändrats. Man har fått göra avsevärda höjningar, och de större städerna kan inte längre ståta med en särskilt låg kommunalskatt. Ändå skulle deras skatt ha ökat betydligt mera i de större städerna, om de hade lagt ned tillräckligt på att bemästra de svåra trafikproblemen. Detta gäller inte minst Stockholm. Trots dyrbara och välbehövliga tunnelbanebyggen osv. vet vi att vad som gjorts inte kommer att räcka till. Det är fortfarande mycket som behöver göras.

Vi förkortade arbetstiden, och det var en mycket vällovlig sak. Men det

finns en tid som man inte kan räkna ur förhandlingssynpunkt i avtalsrörelser, och det är restiden till och från arbetet för individen. För honom är arbetstiden väl egentligen tiden från det han lämnar sitt hem och till dess han kommer tillbaka igen. Från den utgångspunkten vet vi att arbetstidsförkortningen i Stockholm i många fall blivit ganska illusorisk. Allt längre tid måste tillbringas på resor till och från arbetet, så att man egentligen inte får någon förkortad arbetstid.

Vi har inte någon avoghet mot städerna. Det är inte därför jag säger detta utan bara för att påvisa städernas svårigheter. Det har tidigare sagts ifrån Göteborgshåll att man anser sig ha besvärligheter, och under alla förhållanden är det kanske inte så önskvärt att det nu sker några större inflyttningar i de största tätorterna.

I en större motion för ett par år sedan från centerns sida har vi påvisat betydelsen av miljöpolitiken. Ett av de många stora problem samhället skapat är den stress som förekommer i alla sammanhang. Denna beror mycket av miljön, av var människan bor och under vilka betingelser hon får leva, när hon inte är på arbetsplatsen.

Mot denna bakgrund, som jag helt hastigt har skisserat, och även en rad andra faktorer, som jag inte hunnit beröra, torde det vara fullt klart att vi bör bedriva en aktiv lokaliseringspolitik.

Vi har ifrån centerns sida försökt arbeta mycket för en sådan lokaliseringspolitik, och vi har menat att regeringen inte har varit så särskilt aktiv på det området. Det förefaller dessutom som om regeringen inte heller nu skulle vilja föra en verkligt aktiv lokaliseringspolitik. Man följer med i stället, man mildrar vissa verkningar av befolkningsomflyttningarna, och det förefaller som om man mera ville bemästra omställningssvårigheterna än driva en verkligt effektiv lokaliseringspolitik.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Även om den förkortade arbetstiden inte alltid kommer människorna i de större städerna till del, får dock människorna på andra platser längre fritid. Denna utnyttjas ibland på ett sätt som är glädjande: människorna skaffar sig sommarställen och sprider sig allt längre ut från städerna. De får allt längre resor till sina fritidsplatser. Borde man inte då försöka förlägga arbetsplatsen så, att folk inte behöver dessa långa resor? Genom televisionen, radion och en rad andra audiovisuella hjälpmedel har det blivit möjligt för oss att få del av mycket som vi förr måste resa till en större ort för att få.

Kommunikationernas stora betydelse för lokaliseringen har understrukits tidigare. Det är också en rad andra faktorer som bör betonas: skattens utformning, hur undervisningen ordnas, dyrortsgrupperingen — som bör bort — vatten och avlopp. Hur väl man klarar en hel del sådana faktorer kan påverka lokaliseringens effektivitet.

I fråga om målsättningen för lokaliseringen har jag redan påvisat att man från regeringens sida rör sig med mycket allmänna talesätt beträffande vart man önskar komma i fråga om lokaliseringen. Jag förvånar mig över att man med en sådan svag utgångspunkt kan ge sig till att anmärka på vad centern sagt i fråga om målsättningen. Vi har betydligt bättre preciserat vad vi önskar än vad regeringen gjort och vad som senare accepterats av utskottets majoritet. När man läser vad som föreslagits från regeringens sida vet man över huvud taget inte riktigt om det verkligen är lokalisering regeringen avser. Det förefaller som om regeringen mera är inne på en del andra områden, som inte direkt avser lokalisering.

Herr talman, jag skall bara behandla ytterligare en liten sak, nämligen själva anslagsramen, och beträffande denna bara ett enda område. Man har från denna talarstol åter talat om överbud från centerns sida. Jag vill direkt fråga herrar Ståhle och Åkerlund: Är ni vil-

liga att precisera vad ni menar med överbud? Är det så att man verkligen skall tala om överbud måste ni ha en fast utgångspunkt. Om det är någon som bjuder mer än så kan man tala om överbud, men var finns den fasta utgångspunkten? Jag kan inte tro att respektive företrädare för överbudstallet i dag är så säkra på sin uppfattning att de förklarar den som ett axiom, och sedan talar om överbud om det är någon som bjuder över. Jag är mycket intresserad av om man verkligen kan tala om vilken fast ståndpunkt man utgår ifrån, när man säger att centern har lämnat överbud i fråga om lokaliseringen.

Herr talman, jag skall inte förlänga debatten, eftersom redan tidigare två experter från centern på detta område har talat. Jag inskränker mig till att instämma i det yrkande som tidigare framförts av herr Nils Theodor Larsson.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Med mycket stort intresse har jag följt den debatt som pågår i dag och jag anser mig ha skäl för konstaterandet att om behovet av en aktiv lokaliseringspolitik och om de grundläggande förutsättningarna för denna föreligger åtminstone tills vidare en betydande enighet mellan partierna. Det är inte bara en enighet partierna emellan utan också, såvitt jag förstår, inom hela folket. Visserligen har jag kunnat konstatera att vissa länsbänkar i dag, Stockholmsbänken inte undantagen, varit ganska glest besatta, men jag tror inte att detta i och för sig innebär någon brist på intresse för att man verkligen skall kunna nå lokaliseringens mål. Denna är ju ändå inte bara en fråga för de orter som kan få stöd till industri-lokalisering utan för hela vårt folk.

Att en sådan enighet föreligger är i och för sig naturligt. Så brännande, så akuta som de sviktande livsförutsättningarna har blivit inom stora områ-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

den av vårt land, särskilt på grund av strukturförändringarna inom näringslivet, vore det orimligt om någon i nutidens Sverige skulle vilja ta upp stridsropet »laissez aller». För folkpartiets vidkommande vill jag starkt stryka under de synpunkter om behovet av kraftfulla stödjande åtgärder från samhällets sida, som herr Stefanson tidigare i dag framfört, i syfte att säkra livsvillkoren inom stagnerande eller tynande orter i landet.

Herr talman, jag skall inte lägga mig i den debatt som förekommit i dag mellan framför allt centerpartiet och regeringens förespråkare om vem som haft den största förtjänsten av att denna fråga dragits fram. Personligen tror jag, och jag stöder mig härvidlag på en ganska lång erfarenhet i politiken, att flera krafter från olika partier hjälpts åt. Vem som har gjort det mesta och vem som mest kan ta åt sig äran skall jag låta bli att gå in på. I det avseendet kan jag dock hålla med herr Torsten Andersson om att det parti som nu under mer än 30 år ensamt eller tillsammans med andra haft regeringsmakten givetvis i första hand bär ansvaret för att inte någonting har skett tidigare, i den mån så varit erforderligt.

De meningsskiljaktigheter som nu föreligger och som man i dag diskuterar gäller närmast utformningen av lokaliseringsspolitiken. Det gäller omfattningen av åtgärderna, storleken av de ekonomiska resurser som man skall ställa till förfogande och vissa organisatoriska problem. I och för sig är alltsammans av yttersta vikt och ett stort allmänintresse, men jag tror knappast att man kan säga att det finns sådana motsättningar att man på ena eller andra hållet behöver gräva skyttegravar mellan partierna.

Att det inte är möjligt att med de tänkta åtgärderna nå alla orter som behöver stimulans är naturligtvis beklagligt, men om man vill nå praktiska resultat och inte bara hänger sig åt önskedrömmar — det kan man ju göra litet

till mans — nödvändiggör bl. a. resurserna vissa begränsningar. Skulle inte sådana ske, har jag en känsla av att framställningar kan resas från flera håll i landet med begäran om stödåtgärder, med undantag för vissa storstäder och andra områden där näringslivet tillgodoser sysselsättningsbehovet.

Folkpartiet har i sin partimotion som en viktig målsättning för lokaliseringsspolitiken hävdad att den skall öka människornas valmöjligheter i fråga om bostadsort. Genom lokaliseringsspolitiken som helhet tagen skulle alltså den arbetslöse ha möjlighet antingen att resa till andra delar av landet och få arbete där eller att stanna kvar i hemorten och få arbete där. Detta är en ytterligt väsentlig del av målsättningen. Men naturligtvis kan inte denna valfrihet få tolkas på ett sådant sätt att lokaliseringssstöd ens inom stödområdena skall kunna utgå alldeles oavsett var ett företag slår sig ned, även om man naturligtvis — där instämmer jag i vad som sagts tidigare i dag — måste ta mycket stor hänsyn till företagens egna önskemål.

De allmänna villkoren om samhälllig service kan icke utplånas, men de bör tolkas så vidsynt som motiveras av att ständigt förbättrade kommunikationer, särskilt bilismens utbredning, numera inte nödvändiggör att man bor i en centralort men väl att man har tillgång till en tätorts service, d. v. s. inte bor alltför långt därifrån. Mot den bakgrunden bör alltså lokaliseringssstöd kunna åtnjutas även av mindre företag som vill placera sig utanför en tätort, i en satellittätort eller vad jag nu skall kalla den.

Någon här — jag tror det var herr Åkerlund — ansåg att storföretagen är de mest lokaliseringsvilliga. Jag är inte alldeles säker på att det är en riktig teckning av förhållandet. Jag har egen kännedom om vissa orter som i stor utsträckning har dragit till sig småindustrier vilka har betytt en väsentlig förbättring av hela ortens näringsliv. Jag

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

känner även fall där sådana småföretag har vuxit till åtminstone rätt stora företag i Norrland, även om de inte kan jämföras med Högglunds i Örnköldsvik.

Att alldeles speciella åtgärder kan erfordras för det inre av Norrland, där man måhända måste medverka till en utbyggnad av servicen i vissa särskilt för skogsbruket viktiga områden, har redan tidigare understrukits av flera talare.

I anslutning till ett tidigare meningsutbyte rörande vissa av folkpartiets reservationsyrkanden tillåter jag mig göra ett par reflexioner. Folkpartiet har i sin partimotion kritiserat den brist på klara kriterier som kännetecknar regeringsförslaget. Vi har också uttalat i partimotionen att det hade varit önskvärt att man hade fått förutsättningarna för lokaliseringssöd klarare definierade. Emellertid gick det inte att snabbt få klarare kriterier, och dessutom har ju statsrådet utvidgat norra stödområdet avsevärt. Folkpartiet uttalar därför i sin partimotion att frågan bör underställas riksdagen sedan verksamheten varit i gång någon tid, och det föreställer jag mig är ett önskemål som många delar.

När det gäller stöd till företag utanför norra stödområdet är bristen på kriterier ännu mer betänklig. Under utskottsbehandlingen har det mot den bakgrunden ansetts önskvärt att utöver norra stödområdet tillskapa även ett östligt stödområde, varigenom nackdelarna av obefintliga kriterier för stöd utanför stödområdena skulle få minskad betydelse. Att de områden i östra Götaland som här avses verkligen uppvisar betydande sysselsättningsvårigheter lär inte kunna bestridas av någon.

Det förord som folkpartiet har givit för detta östra stödområde är också ett av skälen till det förslag om ökning av investeringsbidragens ram från regeringens 60 till 75 miljoner, som det varit tal om tidigare i dag. Vi har dessutom haft en stark känsla av att det

finns risk för en hämmande begränsning av investeringsbidraget. Det är svårt att få ett något så när klart begrepp om vilka belopp som verkligen kan bli erforderliga. Jag tror det vore klokt att låta ett principbeslut om en investeringsram på 75 miljoner, som vi förordar, åtföljas av den reservationen, att om det skulle visa sig att det tilltänkta beloppet blir otillräckligt, ökad medelsanvisning bör kunna ske inom ramen för vad statsfinansiella och konjunkturpolitiska hänsyn kan kräva. Ett yrkande i denna riktning har också framförts i reservation till utskottsbetänkandet.

Av sistnämnda skäl har vi även föreslagit att den statliga lånefonden skall kompletteras med kreditgarantier på 50 miljoner. Detta ger en vidare ram för möjligheten att hjälpa företag inom lokaliseringssorter med kapital. Vi har i reservationen begränsat yrkandet till första året i avsikt att bättre kunna bedöma behov och verkningar av kreditgarantierna på detta område för framtiden.

Vidare, herr talman, måste jag uttala ett beklagande av att utskottet inte har velat medverka till att riksdagen ger till känna att lagstiftningsåtgärder som ger samhället möjligheter att tvångslokalisera företag inte skall förekomma. Detta är dock en principiell fråga av mycket stor vikt. Visserligen avvisar departementschefen tanken på en sådan lagstiftning, men han gör den inskränkningen att detta avvisande sker »för närvarande». Därmed kan väl ändå inte menas annat än att han vill ha fria händer i framtiden. Nu har statsrådet i dag sagt, att det kanske kan bli erforderligt med upprättande av statliga företag inom områden där enskilt näringsliv inte vill träda till. Jag föreställer mig att i så fall kommer statsrådet att också ta hänsyn till de företagsekonomiska synpunkter som måste vara bestämmande även vid upprättandet av statliga företag. Men statsrådets uttalande i detta sammanhang kan väl

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

knappast förklara hans uttryck »för närvarande», när det gäller tvångslagstiftning.

Utskottet anser att något uttalande i saken från riksdagens sida inte är aktuellt. Givetvis är det så. Men om departementschefen såsom nu har skett faktiskt svänger ett litet hot framför riksdagen om en framtida tvångslokalisering, hade enligt min mening även utskottet anledning att i princip tillkännage *sin* uppfattning om denna möjlighet. Man står frågande inför vad underlåtenheten härutinnan kan leda till. Man står likaledes frågande inför vad en tvångslokalisering skulle kunna komma att innebära för den näringsfrihet som vi nu har njutit av här i landet i mer än hundra år och som vi har anledning att slå vakt om.

Till sist får jag, herr talman, instämma med herr Stefanson i förhoppningen att syftemålet med den försöksverksamhet, som skall framgå ur dagens — eller rättare sagt nattens — beslut, i största möjliga utsträckning kan nås.

Herr PALM (s):

Herr talman! Debattens omfattning beträffande lokaliseringsfrågorna visar det stora intresse som finns för dessa problem. Utöver en ganska omfattande proposition har utskottet haft att behandla ett 25-tal motioner. Som det har sagts i kammaren i dag vid flera tillfällen har den överväldigande majoriteten i utskottet blivit enig på de väsentligaste punkterna.

Här har emellertid under diskussionens gång i flera inlägg inte minst från centerhåll sjungits landsbygdens lov på sådant sätt att jag vill göra några reflexioner däröver.

Man har talat om gröna ängar å ena sidan och om de förfärliga, fruktansvärda storstäderna å den andra sidan. För mig har det aldrig varit fråga om någon motsättning mellan dessa intressen. Tyvärr är det dock så, att man på

sina håll ute i landet kanske vill driva ett sådant resonemang för att skapa en inbillad motsättning mellan å ena sidan storstadsintressena och å andra sidan landsbygdensintressena. Något sådant har inte framskyntat i det sakkliga utskottsarbetet, utan det har kommit fram litet mer i den enklare agitationen — det är väl en dylik agitation som man nu försöker piska upp med de gamla kända argumenten.

Centerpartiet säger att regeringen har frångått den tidigare målsättningen beträffande lokaliseringpolitiken. Bankoutskottets vice ordförande har i sitt anförande erinrat om att redan 1947 framhölls behovet av befolkningsrörelser. Det ingick i direktiven för den Näs-lundska utredningen att ta med dessa saker i sitt utredningsarbete. Centerpartiet beklagar att propositionen, som man säger, endast avser att bromsa takten i befolkningskoncentrationen till storstadsområdena och de expansiva områdena.

Nu har vi alla med undantag för centerpartiet varit överens om den allmänna målsättningen för utskottets skrivning. I elfte timmen har vi sedan fått ett särskilt yttrande av folkpartiet — man hade väl inom folkpartiet vissa svårigheter hur man skulle ställa sig till de olika synpunkter som kom att bryta sig mot varandra. Centerpartiet har genomgående drivit ett resonemang, där man har velat poängtera miljösynpunkterna. Man har talat om att man vill skapa ett nät av tätorter och pläderat för en stark decentralisering. Vi märkte under utskottsarbetet att man på det hållet hade en ambition att söka skapa sin egen profil i detta sammanhang. Det har inte funnits något intresse från centerns sida att närma sig de andra partierna när det gäller den allmänna målsättningen för lokaliseringpolitiken. Den inställningen har varit rätt genomgående under hela utskottsarbetet, och den bestyrks också av de inlägg från centerpartihåll som gjorts här i dag. Å andra sidan har

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

folkpartiet, som ju skall samarbeta med centern och bilda det nya gul-gröna mellanblocket, poängterat att man skall ta hänsyn till konkurrensfaktorn; här skall marknadshushållningen fungera. Folkpartiet har också i klämman på sin stora partimotion skrivit bl. a. »att konkurrensförhållandena mellan olika företag inom detta område och företagen utanför områdets gränser måste beaktas». Det är tydligt att det blir fråga om stridiga synpunkter mellan dessa två mellanpartier, å ena sidan ett parti som så långt som möjligt vill konservera en gammal struktur och å andra sidan det parti som kanske allra klarast har uttalat sig till förmån för marknadshushållningens princip.

Herr Lundström sade nyss att det var regeringens fel att befolkningsförskjutningarna har ägt rum på det sätt som skett under de senare decennierna. Han säger att regeringen inte har gjort någonting under de 30 år den suttit i ansvarig ställning. Det skulle väl betyda att herr Lundström hade velat ha bra mycket mera av statsingripanden redan för ett par decennier sedan och att han anser att statsapparaten inte har använts tillräckligt hårt för att åstadkomma en annan utveckling.

Jag vill erinra om att hela lokaliseringpolitiken också är sammankopplad med den allmänna arbetsmarknadspolitiken. Tillkomsten av arbetsmarknadsstyrelsen är ju för övrigt ett resultat av den socialdemokratiska politiken här i riksdagen. Arbetsmarknadsstyrelsen är ett ämbetsverk som arbetar mycket modernt, och dess verksamhet accepteras väl numera i praktiskt taget alla yttringar.

Det finns några reflexioner som det kan vara särskilt värdefullt att framföra i denna diskussion. Jag har gått tillbaka en smula i tiden och sett på de remissyttrandena som de olika stora intresseorganisationerna levererade till den Näslundska utredningen. Jag har med alldeles speciellt intresse sett på vad Riksförbundet Landsbygdens folk

hade att säga till lokaliseringsutredningen. Eftersom RLF är en facklig organisation som står centern mycket nära, kan det vara av ett visst intresse att se vad förbundet har sagt i detta stycke. Förbundet förklarade att det fann den i utredningen uppställda målsättningen om så hög nationalinkomst som möjligt vara i behov av viss nyansering. Förbundet fortsatte: »Även om målsättningen kan accepteras som grundläggande princip för den ekonomiska verksamheten, får man enligt förbundets mening inte förbise, att skäl kan föreligga att särskilt på kort sikt vidta åtgärder, som innebär avsteg från denna princip. Det kan vara nödvändigt att göra ingripanden som på kort sikt dämpar utvecklingstakten för att därigenom vinna långsiktiga fördelar.» Frågan är om man kan vara så säker på att en sådan dämpning av utvecklingstakten på längre sikt skulle föra fram till något bättre. Detta resonemang är alldeles speciellt intressant mot bakgrunden av att centerpartiet vid praktiskt taget varje riksdag återkommer med sina motioner beträffande låglönegrupperna här i landet. De låglönegrupper vi har finns ju till stora delar i de områden som är föremål för den moderna arbetsmarknadspolitiken och som väl också blir föremål för den nu utvidgade lokaliseringpolitiken. Det är mot den bakgrunden utomordentligt intressant att se hur sangviniskt man tar på dessa saker inom den fackliga organisationen som står centerpartiet så nära.

Man kan göra många reflexioner om nyttan av befolkningsrörelser, och det är väl de allra flesta överens om, med undantag av centerpartiet, att sådana är helt naturliga. Man kan göra den reflexionen att om vi under 1870-talet skulle ha fört ett sådant resonemang som från centerns sida har förts bl. a. här i dag, så hade kanske alltså 70 procent av befolkningen försörjt sig inom jordbruksnäringen. Det fanns ju också då ett behov för folk att flytta

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

på sig, om man nu föredrog att ge sig i väg från Ljuder och Algutsboda socknar i Småland till Minnesota eller vart man nu gav sig i väg. Man har ju också i dag behov av att flytta på sig, och nu kan man ju välja industriorter inom vårt eget land i stället för de mindre lönsamma jordbruken. Vi kan väl vara överens om att dessa befolkningsrörelser ur nationalekonomisk synpunkt är något som vi allmänt måste acceptera.

Landsorganisationen gick i sitt yttrande över den näslundska utredningen på mycket strikta, ekonomiska och rationella synpunkter. Landsorganisationen framhöll att enligt dess mening samhällets uppgift är att följa och genom ingripanden av olika slag planmässigt leda utvecklingen, så att det bästa resultatet av den ekonomiska verksamheten uppnås. Landsorganisationen sade vidare: »Rikt punkten skall då vara snabb ekonomisk expansion, full sysselsättning och en jämn fördelning av välförhållning till invånarna i landet.» LO betonade i sammanhanget det intima sakliga samband, som råder mellan rörelsestimulerande medel och lokaliseringspolitik. De kan, sade LO, användas både alternativt och så att de kompletterar varandra.

Jag vill ställa LO:s yttrande mot RLF:s, ty det kan ju alltid vara värdefullt att ha dessa yttranden i tankarna vid de ständigt återkommande diskussionerna om låglöneproblemen i vårt land, i den tappning som brukar levereras i centerpartimotioner i januari varje år.

Samma synpunkter som anföres av Landsorganisationen har också anförts av TCO, som underströk att man måste möta utvecklingen genom att vidta vissa rörlighetsstimulerande åtgärder. Jag har velat markera detta. Det finns också ett löntagar- och konsumentintresse i detta sammanhang, som kanske inte tillräckligt kraftigt har markerats, gentemot de ständiga resonemangen om den alltmera avfolkade landsbygden och den

ökade inflyttningen till städerna och till tätorterna.

Nu har det naturligtvis varit regeringens sak att balansera i denna fråga — och man kan med glädje konstatera att en så stor majoritet har samlats bakom utskottets skrivning. En smula irriterad blev kanske stämningen när frågan tydligen fördes upp på partiledarplanet — det vållade väl en smula förvirring i elfte timmen av utskottsarbetet.

Storstadsområdena har nämnts i debatten, och centern har enbart talat om nackdelarna. De grupper jag representerar har den uppfattningen — som uttryckts även av en rad betydande remissinstanser — att omflyttningen av människor i detta land har både fördelar och nackdelar. Utskottet har också markerat de problem som uppstår i storstadsområdena — vi hänvisar i utlåtandet till att departementschefen riktat uppmärksamheten på det då han i propositionen skrivit: »Vid utformningen av en samhällelig lokaliseringspolitik måste hänsyn också tas till föreliggande tendenser till koncentration av befolkningen i storstadsområdena och landets övriga expansiva områden. Om expansionen går alltför snabbt föreligger uppenbara risker för en eftersläpning i utbyggnaden av bostäder, kommunikationer och andra serviceanordningar. Såsom kommittén uttalat och i enlighet med vad flera remissinstanser understrukit bör de problem som är förknippade med storstadsområdenas tillväxt ingående undersökas till ledning för lokaliseringspolitikens fortsatta utformning.» I den frågan har ingen haft en avvikande mening, och det visar väl att detta är inledningen till en lokaliseringspolitik i vidare mening.

Vid behandlingen av propositionen var också gränsfrågorna för norra stödområdet på tapeten. Centerpartiet ville i sin partimotion utvidga området till att omfatta även östra Götaland. Under utskottsarbetets gång har också folkpartiet kommit att ge sin anslut-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

ning till önskemålet om särskilda åtgärder för östra Götalands del. Jag vill erinra om att det fanns en rad motioner där man framhöll nödvändigheten av något större frikostighet. I en motion begärdes att stödområdet skulle utvidgas till att omfatta en del av Gävleborgs län. I en motion från mitt eget län rikta- des uppmärksamheten på Roslagens speciella problem. En rad områden är alltså i samma besvärliga läge som östra Götaland, och det verkar en smula improviserat att man enbart hugger tag i den biten och vill lägga den till det stödområde regeringen har förordat. När det gäller Roslagen har jag sagt, även om det är mina egna partivänner i länet som har motionerat, att vi inte är beredda att ta en strid i utskottet eller kammaren för detta yrkande, därför att vi anser det utomordentligt värdefullt att man håller samman omkring den i propositionen föreslagna gränsdragningen och därmed kan uppnå den effekt regeringen eftersträvar. Vi har ansett det ytterst betydelsefullt att norra stödområdet får ett verkligt handtag, och flera av socialdemokraterna i utskottet har avstått från att hävda mera lokala önskemål just med hänvisning till angelägenheten av att stödet till de norra landsdelarna får den avsedda effekten.

Det finns ju också en annan väg: att gå ett steg vidare och bjuda litet mera. Men med hänsyn till hur det brukar låta främst på borgerligt håll när vi skall skaffa fram resurserna för olika ändamål har vi från socialdemokratiskt håll begränsat oss strikt till propositionens förslag i alla delar.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr AUGUSTSSON (s):

Herr talman! Jag vill beteckna föreliggande proposition som ett i hög grad intressant aktstycke. Den ger belägg för en strävan till en viss styrning av vårt

lands industriella och strukturella omvandlingsprocess. Av naturliga skäl gör den inte anspråk på att vara ett dokument som skall stå sig för tid och evighet, men som arbetshypoteser verkar de förordade riktlinjerna vara realistiska. Utskottets majoritet tillstyrker också i huvudsak vad departementschefen har föreslagit.

I anslutning till propositionen har 25 motioner väckts, och av dem kan väl 8 betecknas som länsmotioner, där alltså det egna länets problem och önsningar tagits upp. I varje län finns ju mer eller mindre av glesbygd och smärre orter som anses behöva kompletterande industrier. Med tanke på intresset ute i landet för industrilokalisering skulle det inte ha förvånat om 24 länsmotioner hade väckts. Varje kommun eller stad med någon självaktning tycks ha en industrikommitté och söker i viss mån föra sin egen lokaliseringsspolitik. Men vi förstår också att det inte är möjligt att göra hela landet till ett stödområde i den aktuella frågan.

Som östgöte kan jag tala om att vi har sådana här problem både i södra och i västra delarna av länet och givetvis gärna skulle se att lokaliseringsspengar även gick dit. Om vi får en medelsram på 800 miljoner kronor, vilket troligen är ett tillräckligt bekymmer för vår gode Sträng att svälja, kan vi förstå att varje prioritering av särskilda kriterier som kan förekomma måste direkt inverka på andra slag av stödområden. Skulle såsom centern och folkpartiet vill, exempelvis också östra Götaland räknas in som ett stödområde — där finns givetvis också dessa behov — måste detta självklart inverka negativt på våra möjligheter att hjälpa Norrland, som väl ändå i första hand behöver det stöd som det nu är fråga om.

I en del av de övriga motionerna har talats om behovet av ytterligare utredningar, men utskottet har inte ansett sådana vara nödvändiga. Verksamheten i sig själv kommer ju att ge erfarenhe-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

ter, och den föreslagna lokaliseringsberedningen, som vi väl hoppas kommer till stånd, skall ju kontinuerligt följa verksamheten och kan själva aktualisera utredningar för att få ett bättre underlag för sina bedömningar. När det gäller partimotionerna kan nämnas att högern givetvis avvisar förslaget om en statlig fond och i stället vill ha kreditgarantier. Folkpartiet och centern godtar nämnda fond men vill dessutom ha kreditgarantier.

Av alla partier står ändå centern i särklass. Dess representanter har bl. a. när det gäller målsättningen upprepade gånger både i motioner och i reservationer men även här i talarstolen talat om ett nät av livskraftiga tätorter över hela landet. Som väl är har inte flera än centern själv fastnat i detta lokaliseringspolitiska nät. Industrilokaliseringen är ju i sig själv i hög grad ett utforskat fält, och karakteristiskt för propositionen är ju just dess karaktär av försöksverksamhet.

Många kommunalmän har, fastän givetvis i mindre skala, brottats med problemen lokalt utan att få något riktigt grepp om frågan. Vi vet alltså i dagens läge alldeles för litet för att såsom målsättning kunna fastslå något mer eller mindre finmaskigt lokaliseringsnät. Centerns uttryck här får kanske ses som en slogan och får väl användas till vad den kanske är avsedd för. I detta sammanhang är det för närvarande dock praktiskt taget uteslutet att ta den på allvar.

Ett annat utslag av centerpartiets lokaliseringspolitiska giv är att centern vill använda investeringsfonderna även efter den 1 juli 1965 i lokaliseringspolitiska syften. Investeringsfonderna är ju dock som förut sagts avsedda att användas vid en konjunkturnedgång, och vi skall inte vara hundraprocentigt säkra på att de inte kan behövas. Vi behöver bara erinra oss Englands prekära situation, som kunde ha fått direkta återverkningar även på vår sysselsättning, om England inte hade fått den

hjälp landet fick. Löntagarna — och det gäller hela landet — har givetvis ett stort intresse av att dessa fonder finns, inte minst i Norrland, där man tyvärr just nu har den lägsta beredskapen i denna form. Centerpartiets reservation riskerar därför att bli en björntjänst åt stora löntagargrupper.

Jag frestas även att ta upp en annan fråga som centerpartiet behandlar i sin partimotion, nämligen dess begäran att en riktig avvägning träffas mellan kravet på ekonomisk effektivitet och kravet på en harmonisk samhällsmiljö. Det senare kravet är vi väl överens om, men vad det gäller är avvägningen om vi skall ha högsta möjliga effektivitet i vårt näringsliv? I så fall och om vi blir akterseglade av andra länder i den internationella konkurrensen, hur blir det då med harmonien bland löntagare och företagare? Avvägningen i denna del är svår att göra, i varje fall har det för utskottet varit omöjligt att slå fast den.

Herr Palm berörde här frågan om låglöner, och centerpartiet diskuterade i sin motion också de regionala skillnaderna i arbetskraftskostnad. Då vill jag utan att belasta centerpartiet, erinra om att det i större städer fortfarande finns företag som tror att de kan få billig arbetskraft om de flyttar ut på landet. Sådana kalkyler vill jag för min del inte acceptera. Låglöneproblemet får absolut inte växa ut, utan vi vill tvärtom ha företag, som kan betala hyggliga löner. Därför bör företagen även vara effektiva.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 19.30.

Herr NILSSON, HJALMAR, (s):

Herr talman! Efter att ha åhört den här debatten i dag får man faktiskt

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

den uppfattningen att alla partier vill ha äran av att det har kommit ett förslag i lokaliseringsfrågan. Jag skulle för min del vilja instämma med herr Torsten Andersson, som efter vad jag kan förstå står på verklighetens grund, när han säger att det är viktigare att vi har fått ett förslag i lokaliseringsfrågan än att diskutera eventuella brister eller frågan om vem som har drivit fram en lösning.

Jag vill, herr talman, inte bara instämma i detta uttalande utan även uttala min tillfredsställelse över att vi äntligen har fått ett förslag till ekonomiskt stöd åt företagare som vill slå sig ned i områden där det finns ledig arbetskraft, och jag vill hoppas att förslaget i någon mån skall stoppa den befolkningsström som under många år gått från Norrland söderut. Ett uppbrott från den egna bygden och från släkt och vänner har i många fall medfört slitningar i familjebanden och givit upphov till tragedier.

Jag är klart medveten om att de rörlighetsstimulerande medlen inte kommer att försvinna och att det alltjämt kommer att pågå en omflyttning från den ena delen av landet till den andra, men det nu föreliggande förslaget blir ändå ett komplement till arbetsmarknadspolitiken, och arbetsmarknadsorganen kan välja vad som är bäst för människorna och landet.

Det nu föreliggande förslaget avviker på många punkter från utredningens. En del avvikelser innebär försämringar i jämförelse med utredningens förslag, medan en del är betydande förbättringar. Jag skall inte ingå på någon jämförelse mellan propositionen och utredningen utan helt ägna mig åt det förslag som nu föreligger. Det viktigaste är ändå, som jag sade tidigare, att vi har fått ett förslag med riktlinjer för de närmaste fem åren. När vi fått erfarenhet av hur förslaget i praktisk utformning har verkat i de berörda områdena och vi ser att ändringar el-

ler tillägg behöver göras så kan vi alltid återkomma.

Man får nu även hoppas att debatten i denna fråga kommer in i ett lugnare tempo och att man får en mera realistisk bedömning av lokaliseringsfrågan. Jag tänker då på dem som talar om »en levande landsbygd» och om »ett pärlband av tätorter» och dem som talar om storstadens fördelar, utan att någon av dessa parter förklarar vad man menar med det ena eller det andra. Romantiska drömmar passar inte in i dessa sammanhang. Därtill är frågan alltför verklighetsbetonad.

Propositionens och utskottets begränsning av stödområdena och stödets lokalisering till vissa centralorter inom kommunblocken kan jag för min del biträda. Detta betyder att jag inte kan tillstyrka reservationen som talar om »ett nät av tätorter över hela landet». Det är ett bra slagord som kanske gör sig under en valrörelse, men hur man skall kunna bilda nya tätorter när man har svårigheter att klara dem som redan finns, både vid kusten och i inlandet, förstår jag inte.

Hela detta förslag bygger ju på frivilligheten hos företagarna och industrien här i landet. Något tvång om förflyttning finns inte i förslaget, och inte ens reservanterna har uttalat något om tvångslokalisering. Bidrag och lån är lockmedlen. Även om man ger generösa bidrag så kommer företagarna att själva vilja välja den bästa platsen för verksamheten. Men vare sig i propositionen eller i utskottets utlåtande görs något undantag för den ena eller den andra orten inom de områden som stödet skall utgå till. Inte heller görs något undantag för kust- eller inlandet eller för skogs- eller landsbygd.

Utskottet anför på sidan 23 följande: »Några bestämda krav på storlek och karaktär hos de orter och regioner där stödåtgärder skall vidtagas bör enligt propositionen icke uppställas. En lämplig handlingslinje anges emellertid va-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

ra att vid den fortsatta lokaliseringsplaneringen välja orter för stödet bland kommunblockscentra.» Lokaliseringsorganet har här en möjlighet till avvägning och en bedömning av olika orters möjligheter till utveckling. Denna avvägning och bedömning av orternas möjligheter till ett industriellt liv kommer att framför allt åvila länsstyrelserna och de föreslagna planeringsråden som skall leda verksamheten inom regionen. Även om planeringsråden kommer att ha en mera rådgivande karaktär kommer de ändå att ha ett inflytande.

Utskottet föreslår en utökning av antalet ledamöter från sju till nio, varav Kungl. Maj:t utser fyra och landstingen fem. Enligt min uppfattning kommer dessa planeringsråd att ha en möjlighet till inflytande på planeringen inom länet och kan framföra sina synpunkter om vilka orter som man skall satsa på.

Det kommer alltså att bero av de regionala organens aktivitet och intresse hur lokaliseringpolitiken skall utformas, och jag antar att landstingen kommer att utse personer med erfarenhet från arbetslivet och industrien som har tillräcklig kraft att föra en verklig lokaliseringpolitik inom respektive områden.

I propositionen föreslås att gränsen för det statliga ekonomiska stödet i form av bidrag och lån skall utgöra två tredjedelar av de totala kostnaderna för företagets investeringar i byggnader och maskiner. Efter särskild prövning kan denna gräns överskridas, står det i propositionen. Utskottet tillstyrker vad departementschefen föreslår i denna del.

I motionerna nr I: 881 och II: 1092 har yrkats på att även rörelsemedlen skall inräknas i de totala kostnaderna. Utskottet har icke kunnat bifalla detta yrkande och anför: »Enligt utskottets mening bör beräkningsunderlaget för den statliga insatsens storlek vara entydigt och lätt bestämbar. En utvidg-

ning av beräkningsunderlaget på det sätt motionärerna föreslår skulle medföra svåra avvägningsproblem vid tillämpningen.» Jag tror för min del att så inte skulle bli fallet. En ansökan om bidrag och lån måste åtföljas av en fullständig och grundlig utredning om planeringen av anläggningen, om byggnadens konstruktion, produktionen och finansieringen och den bör uppta egna tillgångar och lånebehov samt möjligheter till eventuella banklån. I rörelsemedlen måste man även räkna med igångsättningskostnader, såsom lönekostnader under inkörningstiden, kapitalkostnader under igångsättningsperioden samt uppläggning av produktionsplaneringen. Ännu större kostnader får man dessutom för inköp av råvarulager, produkter i arbete, färdiglagrar och kundkrediter.

Startande av en industri innebär inte bara uppförande av en byggnad och inköp av maskiner. Om man skulle följa propositionen med dess krav på bankmässiga säkerheter, skulle ingen mindre företagare kunna anlita de statliga lånen. Bankmässiga säkerheter innebär väl botteninteckning i fastigheten, och därmed omöjliggöres för företagen att låna i bank. Nu har emellertid utskottet mjukat upp denna hårda skrivning och i stort tillstyrkt vår motion i denna fråga.

Det finns ännu en fråga, där jag hälsar med tillfredsställelse att departementschefen tagit upp den i propositionen, nämligen frågan om flyttningsbidrag till kvalificerad arbetskraft, flyttningsbidrag i form av respenning och familjebidrag. Därmed har man i någon mån hävt ensidigheten i denna del av arbetsmarknadspolitiken. Om jag skulle använda hårda ord i detta sammanhang, skulle jag vilja beteckna de nuvarande bestämmelserna som otidsenliga — de innebär orättvisa och ett gynnande av en del av landet.

Utskottet har även i andra punkter i propositionen gjort en mjukare skrivning, vilket innebär en förbättring,

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

och jag kan därför ansluta mig till hela utskottsförslaget. Men till utlåtandet har fogats ett antal reservationer, och jag skall tillåta mig att beröra ett par av dem.

I reservation nr 7 — som efter vad jag förstår är undertecknad av de tre borgerliga partiernas representanter — kräver man en utredning om det norrländska inlandets glesbygder. Man säger där att det av sociala skäl är motiverat att glesbygdernas befolkning får tillgång till en väl utbyggd service. Man är inne på att det skall byggas ut en serviceapparat för glesbygderna i Norrland. Flera av dem som undertecknat motionen tillhör de län här i landet som tagit emot arbetskraft från Norrlands inland och Norrlands skogsbygd — i många fall har det gällt utbildad arbetskraft med flyttningsbidrag från arbetsmarknadsstyrelsen. Nu frågar jag: Är ni beredda att i fortsättningen avstå från denna arbetskraft och stödja Norrlands inland? Jag vill säga herrarna, att det inte är socialhjälp som Norrlands inland behöver, utan det är möjlighet till arbete och sysselsättning.

I reservation nr 15 har krävts en utredning om vissa skattelättnader. Jag har läst motionerna i denna fråga. I folkpartimotionen har man krävt 35 procent avskrivning på byggnad under de första fem åren samt fri avskrivning av maskiner, och det begärs en utredning av hela denna fråga. Eftersom jag har någon erfarenhet av industrilokalisering och nyetablering av företag, skulle jag vilja säga att ett bifall till detta förslag skulle helt enkelt innebära att man gynnade de stora, kapitalstarka företagen här i landet och missgynnade de mindre. Endast de som har egna kapitaltillgångar har någon möjlighet till fri avskrivning på byggnader och maskiner, medan de mindre företagen, som nyetablerat sig på andra orter, har nog med att under en femårsperiod få medel över till normal avskrivning och dessutom stabilisera sin

rörelse. Det innebär att motionen egentligen är tillkommen för att hjälpa de stora företagen här i landet och stjälpade mindre. Jag kan för min del inte tillstyrka reservationen.

Vidare har herr Bengtson sagt i debatten att regeringen har drivits av centerpartiet från ståndpunkt till ståndpunkt. Herr Bengtson, är inte det ganska nytt inom centerpartiet att ni nu har bedrivit en så hård lokaliseringspolitik? Med den erfarenhet jag har från mitt politiska liv i riksdagen och livet utanför vill jag säga att det är väl först på 1960-talet som centerpartiet vaknat till liv i lokaliseringsfrågan. Jag skulle vilja fråga herr Bengtson: Centerpartiet hade ledamöter i regeringen fram till 1956, men varför gjorde ni då ingenting, när ni hade möjlighet att via regeringen ta initiativen i denna fråga både på utredningsstadiet och i form av förslag till riksdagen om en aktiv lokalisering? Vi fick varken någon utredning eller något förslag, och det innebär, herr Bengtson, att frågan står obesvarad: Varför gjorde ni ingenting under de första sex åren på 1950-talet?

Frågan om anslag och personalorganisation för lokaliseringsverksamheten kommer att tas upp i 1965 års statsverksproposition. Detta innebär att de föreslagna bidrags- och lånemedlen finns tillgängliga först den 1 juli 1965. Under den tid som återstår till dess bör organisationen på det centrala och regionala planet vara trimmad och redo att planera och dra upp riktlinjerna för verksamheten. Jag hoppas, herr talman, att så skall ske.

Det finns även en annan fråga som är lika betydelsefull, nämligen tolkningen av riksdagens beslut och handläggningen av ansökningarna. En snäv tolkning kan försvåra en riktig lokalisering, medan en vidsynt och något mera generös tolkning kan underlätta och påskynda en ökad industriell sysselsättning inom de diskuterade områdena och då främst i Norrland. Jag vill hop-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

pas att den senare tolkningen skall bli rådande och att de föreslagna medlen liksom organisationen skall fylla sin uppgift i den framtida lokaliseringpolitiken och att vi därmed skapar sysselsättning och utkomst åt människor i avfolkningsområdena, människor som ingenting högre önskar än att försörja sig själva och sin familj med ett hederligt arbete.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Näsström* (s) och *Dahlberg* (s).

Herr **OLSSON, MANNE**, (s):

Herr talman! I motionerna I: 882 och II: 1088 hemställas att riksdagen måtte beträffande det statliga lokaliseringstödet målsättning och utformning uttala att sådant stöd skall kunna lämnas till orter som av samhällsekonomiska och allmänpolitiska skäl behöver hjälp till en positiv utveckling. Det kanske förvånar att undertecknade av dessa motioner är riksdagsmän från Stockholms län, ett län som varje år ökar sitt invånarantal med omkring 25 000. Men länet omfattar inte enbart expansiva städer och förorter. Länet rymmer även inom sig områden där en stark folkminskning äger rum eller där stagnation råder. Det gäller Roslagen, en betydande del av länet där jord- och skogsbruk samt fiske varit de dominerande näringarna.

Jag tillhör inte dem som anser att man skall sträva efter att få en industri inom varje by. I Roslagen finns tätorter som utgör centralorter för sina kommunblock. Dessa block med berörda näringar har liksom andra orter i landet drabbats av strukturförändringar, vilket inneburit och fortsättningsvis kommer att innebära att dess invånare får lov att söka sig till annan ort för att få sin utkomst.

Det är naturligt att de söker sig arbete i närmaste tätort. Kan arbete där

beredas dem har de också möjligheter att bo kvar på sin gamla bostadsort.

De tätorter som här kan vara aktuella har i en del fall kanske en ensidig näring, någon har kanske stagnerat i utvecklingen och kan inte bjuda sysselsättning åt de arbetssökande från området. Det är här vi avsett att det statliga lokaliseringstödet skulle kunna sättas in, och detta område skulle kunna jämföras med det norrländska behovet. Risken är annars att dessa orter skulle hamna i den onda cirkeln, som departementschefen uttrycker sig.

Statsrådet har här också i dag sagt att detta inte är någon speciell norrlandsfråga. Jag vill erinra om att det snart är 20 år sedan Stockholms läns landsting hade att intressera sig för Roslagens näringsproblem. Det förekom då en uttunning av befolkningen, och många näringar lades ner. Jag tror att det var i början på 1950-talet som Albert Forslund här i riksdagen föreslog visst stöd till Roslagen och även till landet i övrigt. Det tillsattes något som vi kallade för Stockholms läns närings- och kommunikationsråd, som verkade för att få ut industrier, hantverk och dylikt till Roslagens orter. Man sökte också skapa bättre kommunikationer så att man därigenom skulle kunna få ut industrier till dessa orter. Det är således ingenting som har fötts i samband med att proposition nr 185 lagts på riksdagens bord. Detta närings- och kommunikationsråd har numera ombildats till Stockholms läns företagareförening, och landstinget har tillskjutit betydande belopp för att hjälpa näringarna att komma i gång i detta län.

I utskottsutlåtandet finner man vissa positiva yttringar t. ex. i fråga om planeringsråd, där utskottet föreslagit en utökning av antalet ledamöter så att kommunal förankring i rådet kan åstadkommas. I den hemställan som utskottet avgivit har vår motion hamnat i den grupp av motioner som fått den gynnsammaste behandlingen. Av denna

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

anledning, herr talman, har jag ej något yrkande.

Herr **HEDSTRÖM** (s):

Herr talman! Vid denna tidpunkt är det väl knappast möjligt att i nämnvärd mån tillföra debatten några nya synpunkter på ämnet aktiv lokaliseringsspolitik. När jag ändå tar till orda är det för att något beröra ett par punkter som vi har tagit upp i motionerna I: 881 och II: 1092, vilka varit föremål för bankoutskottets handläggning.

I fråga om säkerhet för lånen har vi i motionerna yrkat att som villkor för det statliga stödet icke skall krävas bankmässig säkerhet i vanlig mening. I propositionen framhålles att det är den allmänna kapitalmarknaden och företagets egna resurser jämte den föreslagna statliga kapitalinsatsen som står till förfogande. Dessutom sägs det att det statliga lokaliseringstödet bör utformas på ett sådant sätt att riskerna fördelas på flera intressenter, alltså inte bara på staten utan även på bl. a. företagaren själv. Enligt propositionen kan man ordna detta genom att sätta en viss gräns för det statliga engagemanget i form av bidrag och lån, men där sägs också att syftet skall nås genom att »såsom säkerhet för det statliga lånet regelmässigt skall ställas pant i fast egendom eller annan godtagbar säkerhet». Det framhålles vidare att projektet bör underkastas en bankmässig prövning.

Vi har ingen annan mening än att staten självklart bör ha god säkerhet för sina lån, men om man kräver fullgod säkerhet, skulle detta säkerligen komma att medföra stora svårigheter för vissa företagare. När det blir fråga om att starta företag eller understödja befintliga sådana, är det nämligen sällan fråga om stora eller kapitalstarka företag. I stället är det nog realistiskt att räkna med att företagen kommer att startas av duktiga yrkesmän, som är

villiga och kapabla att driva ett företag men som utöver sin yrkesskicklighet inte förmår satsa annat än i sammanhanget relativt litet belopp. Skulle man där som villkor för statligt stöd kräva fullgod bankmässig säkerhet, skulle det inte vara möjligt att satsa på ett projekt, som kanske ur andra synpunkter vore värt att stödja.

I denna fråga har utskottet tillmötesgått vårt yrkande i motionerna. Utskottet skriver: »Enligt utskottets mening måste vid bedömningen av frågan huruvida en statlig finansieringsinsats skall göras större vikt fästas vid företagets utsikter på längre sikt än vid dess möjlighet att ställa fullgod säkerhet. Med iakttagande av att en fördelning av risktagandet sker bör kraven på säkerheterna för statens åtagande enligt utskottets mening inte ställas alltför högt.»

Detta är en mycket väsentlig punkt, och vi är tacksamma för utskottets positiva skrivning därvidlag.

I motionerna har vi vidare yrkat att den amorteringsfria tiden för statliga lån i lokaliseringssyfte bör förlängas till att omfatta högst fem år. Vi har motiverat detta med att man torde få räkna med en ganska lång inkörningsperiod för de nya företagen som dessutom torde få använda ovan arbetskraft i viss utsträckning. Avkastningen kan av naturliga skäl inte bli så stor under de första åren att det blir möjligt att orka med amortering. Vi anser att det är viktigast att företagen får en god hjälp just i startskedet. Utskottet har i viss utsträckning tillmötesgått oss också på denna punkt. Utskottet skriver nämligen i fråga om den amorteringsfria tiden följande: »I särskilda undantagsfall bör dock Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts medgivande det centrala lokaliseringsorganet äga rätt att medge utsträckning av denna tid till högst fem år.»

I motionerna har vi vidare önskat att också rörelsekrediterna skall medräknas i det sammanlagda statliga stödet

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

vid industrilokalisering. Vi har ansett det vara nödvändigt att man också låter rörelsekrediterna ingå i bedömningen av det sammanlagda finansieringsbehov, på vilket det statliga stödet skall beräknas. Begränsar man stödet till att endast omfatta kostnader för byggnader och maskiner, kommer detta att innebära mycket olika ekonomisk stimulans till olika företag, beroende bl. a. på vilken bransch företaget tillhör och graden av mekanisering inom detsamma.

Det är ju som alla vet så, att inom vissa företag krävs ett förhållandevis stort rörelsekapital, medan de egna anläggningstillgångarna kan vara av ganska blygsam omfattning. Det har ofta visat sig svårt att låna pengar i de ordinarie kreditinstituten, då man inte har tillgång till sådana säkerheter som kan belånas. Men ur sysselsättningsynpunkt kan effekten av ett visst kapitaltillskott visa sig särskilt gynnsam, därför att man inte behöver binda några medel i anläggningstillgångar.

Utskottet har inte kunnat biträda detta yrkande, inte för att utskottet har haft något att erinra mot själva grundtanken i vårt förslag utan för att detta enligt utskottets mening »skulle medföra svåra avvägningsproblem vid tillämpningen».

Det förslag, som nu föreligger för avgörande, är något ganska enastående. Här har det lyckats att efter år av utredningar lägga fram en proposition, som innebär att man inom de områden som propositionen förordar kommer att satsa sammanlagt 800 miljoner kronor under en period av fem år. Det blir fråga om ett försök i stor skala för att stimulera företagsamheten inom framför allt Norrland. Vi hälsar därför förslaget med den största tillfredsställelse.

Det är här fråga om en ny giv, som alldeles säkert kommer att innebära en allmän stimulans för hela näringslivet i de områden som beröres. I Norrbotten har vi betydande naturrikedomar, som ännu i stor utsträckning inte har ut-

nyttjats. Vi har malm, vi har skog och vi har vattenkraft. Vi har dessutom en naturrikedom, som det för närvarande råder brist på i andra delar av vårt land, nämligen arbetskraft. Under många år har vi fått vara med om att utbilda våra ungdomar för att sedan, när de varit färdiga med sin teoretiska och praktiska utbildning, skicka dem till storstäderna och industriorterna i de södra delarna av vårt land. Vi är medvetna om att det nu inte finns möjlighet att ta tillvara hela denna kader av väl utbildat folk, men vi tror att vi nu i viss mån skall kunna hejda strömmen av ungdomar och själva få behålla en större del än förut.

Lokaliseringsutredningen har aktualiserat frågan om arbetskraften som en stor naturtillgång — vår dyrbaraste produktionsfaktor. Tillbörlig mänsklig hänsyn måste visas arbetskraften, och det har man sedan gammalt inte gjort. I lokaliseringspropositionen har lagts fram en delvis ny syn på detta mänskliga problem, vilket vi i Norrland mycket uppskattar. Även om folk flyttar från glesbygder också i framtiden, bör de mänskliga individuella aspekterna kunna påräkna beaktande i större utsträckning. Levande människor flyttar man inte som schackpjäser eller tennsoldater. Strategi vid skrivbordet kan vara betydelsefull, men en mänsklig och praktisk bedömning av levande människors problem är betydelsefullare. Detta är en nödvändighet även i atomåldern, i rationaliseringens och automationens tidevarv.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets förslag på samtliga punkter.

Herr LAGER (k):

Herr talman! Mitt bidrag till denna diskussion om lokaliseringsproblemet skall inskränka sig till ett instämmande och ett yrkande.

Instämmandet gäller vad inrikesministern här sade tidigare i dag, nämligen

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

gen att detta inte enbart är en norrlandsfråga utan rör hela landet. Jag ansluter mig helt till denna karakteristik av den fråga som behandlas. Jag vill härtill också uttala mitt tvivel på att det i praktiken kommer att bli möjligt att hålla den strikta gränsdragning för stödområdena, som förutsättes i propositionen och i utskottets utlåtande. Det är ju nämligen inte bara — som redan tidigare framhållits — ett avflyttningsproblem, som ryms inom denna rubrik, utan det är också i rätt hög grad ett inflyttningsproblem. Och även om de båda problemen är av skild natur, kan de ju vara lika komplicerade.

Jag vill också, herr talman, ställa det yrkandet, att sista stycket på sid. 26 i bankoutskottets utlåtande nr 48, det stycke som börjar med orden »Vad särskilt gäller förslagen...» och slutar med orden »...för lokaliseringpolitiska ändamål avsedda resurserna» — alltså hela sista stycket på sid. 26 — ersättes med följande text: »Vad emellertid gäller förslagen i motionerna I: 876 och II: 1080 om en utökning av medelsramen för utbyggnad av statlig industriell verksamhet vill utskottet framhålla nödvändigheten av att de i propositionen föreslagna åtgärderna kompletteras med förslag till utbyggnad, nyanläggning och samordning av statlig verksamhet på det sätt som angivits i motionerna. Utskottet föreslår därför, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om snabb utredning i detta syfte samt förslag om anvisande av medel för en sådan utbyggnad av den statliga industrien.»

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Jag skall i likhet med de senare talarna bara göra en kortare kommentar. Jag gör den i anslutning till en motion som vi från Gävleborgs län har väckt och vill samtidigt anföra några principiella synpunkter.

I den motion, som vi från hela Gävleborgsbanken i båda kamrarna har

lagt fram, har hemställts att även Gästrikland skall hänföras till det norra stödområdet. I propositionen har som bekant endast landskapet Hälsingland medtagits. Flera goda skäl talar för att man tar med hela länet och behandlar det som en enhet. Det är inte så att hela Gästrikland behöver komma i fråga för lokaliseringstöd — dess bättre förhåller det sig inte på det sättet. Men i de norra och västra delarna finns skogs- och jordbrukskommuner med samma förhållanden som i Hälsingland och i det övriga Norrland. Det skulle alltså vara fullt motiverat att inränga dessa bygder i stödområdet. Det blir naturligtvis ganska opraktiskt och olämpligt att ha en strikt gräns, som skär tvärs över hela länet och utesluter den södra länsdelen.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka vår motion. Bl. a. har väl spelat in att liknande förhållanden föreligger i vissa andra län, varom en rik motionsskörd bär saken. Utskottet har därför icke ansett sig kunna tillmötesgå dessa många önskemål.

I själva sakfrågan har emellertid bankoutskottet gjort ett uttalande som går mycket långt för att tillgodose vår motions syfte. Utskottet säger att det finner det naturligt att man särskilt söker följa utvecklingstendenserna i de områden, som gränsar till norra stödområdet. Vidare skriver utskottet: »Enligt utskottets mening bör Kungl. Maj:t under försöksperioden äga att företaga mindre förändringar av norra stödområdets gränser i den mån sådana visar sig påkallade.»

I sakfrågan har alltså bankoutskottet genom detta uttalande ställt sig positivt till önskemålen, och häröver vill jag uttala min tillfredsställelse. Jag antar att Kungl. Maj:t och lokaliseringsorganen skall handla i enlighet med uttalandet. Därmed bör olägenheterna av en avskärning tvärs över ett län, Gävleborgs eller något annat län, kunna elimineras. Erfarenheten får sedan visa om det i längden är lämpligt eller prak-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

tiskt att arbeta med sådana avgränsningar i stödområdet.

Vårt handlande i lokaliseringsfrågan skall inte bestämmas med hänsyn till en mer eller mindre slumpartat dragen administrativ gräns. Den måste bestämmas av det sunda förnuftet, av de faktiska behoven och av utsikten att på bästa sätt utveckla landets resurser med sikte på en snabb framstegstakt och folkets välgång.

Det får i en sådan politik inte finnas utrymme för romantik och illusionsmakeri. Jag har en stark känsla av att sådana egenskaper tidigare präglat lokaliseringsdebatten i alltför hög grad. En tillnyktring har efterhand skett, varom icke minst denna debatt i riksdagen bär vittne.

Det finns dock skäl att varna för överdrivna förväntningar om lokaliseringens resultat. Jag har svårt för att dela den optimism som även i riksdagen florerat rätt allmänt. Man bör inte vänta sig att ens en aktiv lokaliseringpolitik genom statens insatser skall kunna vända folkströmmen och i grund påverka den sedan länge pågående folkomflyttningen. Vi har här att göra med en företeelse som går sin gång i vårt land liksom i praktiskt taget alla industriländer i världen. Folkströmmen går från glesbygderna till tätorterna, och samma tendens börjar göra sig gällande även i de mest utpräglade jordbruksländerna i världen. Ju mer industrialismen tar fart, ju mer utvecklat samhället blir och ju mer behovet av servicenäringar ökar, desto starkare blir suget från glesbygderna till tätorterna. Det är samma drivkrafter som verkar överallt: folks önskan om bättre arbetsförhållanden och högre inkomster, utsikten till bättre undervisning för sig och sina barn, möjligheterna till en rikare och mer fulltonig tillvaro med den större valfrihet som tätorter kan erbjuda jämfört med en aldrig så livskraftig landsbygd.

Denna folkomflyttning kan möjligen dämpas av en aktiv lokaliseringspoli-

tik, men inte på ett avgörande sätt. Lokaliseringspolitiken får inte och bör inte bli ett hinder för den mest effektiva och rationella användningen av våra resurser i människor och kapital. I så fall skulle den bli till ogagn och resultera i lägre framstegstakt. Under trycket från alla dem som vill komma i åtnjutande av lokaliseringstöd blir det en väsentlig uppgift, både för centrala och regionala lokaliseringsorgan, att se till att inga felinvesteringar sker av våra knappa resurser av kapital och arbetskraft.

När det gäller vårt lands ekonomi tror jag att en lokaliseringpolitik endast kan ge en marginell effekt för ökning av nationalinkomsten. Och vi måste då se klart och styra säkert för att inte effekten skall bli negativ.

Däremot finns starka sociala och mänskliga hänsyn att beakta i folkomflyttningens samhälle. De motiverar fullt väl att samhället nu ingriper och tar ett nytt och större ansvar för näringslivets utveckling genom särskilda insatser. Det privata näringslivet kan inte av egen kraft lösa de problem som uppstår genom folkomflyttningen och den ökade koncentrationen till tätorterna.

Med icke ringa förvåning lyssnade jag till herr Lundström när han lade ansvaret på socialdemokratien med dess 30 år i regeringsställning och fann att vad den gjort var mycket obetydligt. Han sade detta som en anklagelse mot regeringspartiet.

Det är ett ganska märkligt uttalande för att komma från talesmannen för ett parti, som praktiskt taget alltid har värt sig mot tanken på statlig intervention i näringslivet. Ännu så sent som i somras propagerade folkpartiet för en lokaliseringspolitik som skulle vara utan styrning, och detta anser jag fortfarande vara ett illusionsmakeri. En lokaliseringspolitik som förtjänar namnet och som uppträder aktivt kommer alltid att inrymma ett visst mått av styrning från samhällets sida, om inte på annat sätt så genom de subventioner staten

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

ger. Motsatsen skulle vara en ganska meningslös och passiv lokaliseringpolitik.

Jag kan inte säga att herr Lundström och folkpartiet befinner sig i en god position när de riktar kritik mot lokaliseringspolitikens föregående.

Jag tror det är en tvingande nödvändighet, att samhället i dag träder in och genom sina insatser söker lindra, dämpa och motverka de sociala och mänskliga vådorna av den pågående folkomflyttningen och samtidigt söker utforma denna lokaliseringpolitik på ett sätt, som är näringspolitiskt och företagsekonomiskt försvarbart och rationellt. Vi får inte se lokaliseringpolitiken som en självständig, isolerad, företeelse. Vi måste ständigt se den som ett komplement till en aktiv näringspolitik och arbetsmarknadspolitik.

I förhoppning att denna grundsyn — utan alltför överdrivna förväntningar men med ett realistiskt grepp på dessa för vårt land så viktiga frågor — skall prägla lokaliseringsorganens handlande yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att både herr Palm och herr Möller skulle ta och titta på protokollet när det kommer, så att de får klart för sig att jag inte i mitt anförande var så utsvävande som de tycks tro. Jag konstaterade bara, att regeringspartiet, som haft makten i över trettio år, måste ta ansvaret för att åtgärder icke vidtagits, där så eventuellt varit påkallat. Den som har makten har också ansvaret för initiativ. Man kan inte bara säga, som någon talare gjorde: Varför har oppositionen inte gjort någonting? Jag tycker att det främst

är *regeringen* som har skyldighet att göra någonting, då så erfordras. Om man därför anser att det varit för litet av åtgärder, så borde regeringen tagit initiativ, och sedan skulle oppositionen ha haft att ta ställning till dessa initiativ.

Nu har vi faktiskt haft det förhållandet, att det förekommit initiativ från oppositionspartierna i dessa olika sammanhang. Det var därför jag menade att det kanske inte bara är *ett* parti, utan flera, som har hjälpts åt så att vi har kommit i det läge där vi i dag befinner oss.

Herr MÖLLER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Lundström i sitt sista uttalande verksamt trubbat av udden av sitt första anförande, och i så fall kan jag också mildra min kommentar.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga ävensom handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmäldes och godkändes särskilda utskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 407, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren åtskildes kl. 16.41.

In fidem

K.-G. Lindelöw

Onsdagen den 16 december eftermiddagen

Kammaren sammanträdde kl. 19.30; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående bankoutsrottets utlåtande nr 48.

Herr PETERSSON, PER, (h):

Herr talman! Även om den aktiva lokaliseringsspolitiken är ett stort och intressant ämne, vill jag försöka uttrycka mig kortfattat för att inte ytterligare förlänga den här långa debatten.

Jag vill först uttrycka min tillfredsställelse med att riksdagen nu är i färd med att fatta ett för avflyttningslänen positivt beslut. Jag tror dock det är viktigt att vi håller i minnet, att vi måste eftersträva att nystartande och utvidgning av företag sker även utan statligt stöd och att det är nödvändigt att sådana företag utvecklas och nya kommer till stånd även i det s. k. norra stödområdet. Jag tror inte heller att förslagen i det utlåtande som vi behandlar kommer att innebära någon radikal förändring gentemot nuläget när det gäller investeringar i de bygder som innefattas i norra stödområdet. Jag vill därför, herr talman, uttrycka den förhoppningen, att det skall vara möjligt att använda lokaliseringsstödet så att man inte skadar utvecklingsförmågan och expansionslusten hos de många, många företag i berörda bygder som måste förutsättas utvecklas utan lokaliseringsstöd.

Jag beklagar uppriktigt, att utskottets socialdemokrater kategoriskt uttalar att de inte anser det lämpligt att jämsides med det föreslagna stödet också införa

förmåner av skattemässigt slag. Jag hävdar med bestämdhet, att rätt till en snabbare initialavskrivning skulle utgöra ett mycket verksamt komplement till andra stödåtgärder. Jag har mycket svårt att förstå herr Hjalmar Nilssons rädsla för att många stora företag skulle komma att stimuleras att förlägga sin verksamhet till Norrland. Vad vi eftersträvar med en aktiv lokaliseringspolitik är väl just lönsamma arbetstillfällen i de här berörda bygder. Jag tror också att en större skatteandel till produktionskommunerna för vattenkraft och råvaror, liksom borttagande av energiskatten skulle verksamt bidra till en önskvärd snabbare industriell utveckling, och samma effekt skulle lokalisering till norra Sverige av statens egna företag och deras huvudkontor få, bl. a. på grund av att skatteunderlaget ökar.

Som det framhålles i reservationen nr 7 talar både sociala och ekonomiska skäl för att staten känner ansvar för dem som måste bo i glesbygderna för att vårda och utnyttja våra naturtillgångar. De måste också få tillgång till en väl utbyggd service när det gäller bl. a. åldringsvård, sjuk- och hälsovård samt skolor, som det nu anses vara en samhällets uppgift att till största delen svara för. I avflyttningslänen, där antalet barn, ungdomar och äldre är procentuellt högst, blir det en orimlig belastning och en hämmande faktor för företagsamheten, om dessa kostnader skall som nu till väsentlig del bäras av kommuner och landsting. Här måste en rättvisare kostnadsfördelning ske, där staten måste träda till. Jag har också svårt att förstå att herr Hjalmar Nilsson inte kan dela den åsikten.

Herr talman, med det sagda vill jag yrka bifall till reservationerna 7, 8, 15 och 16.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Fröken STENBERG (h):

Herr talman! Efter dagens långa, intressanta och sakkunniga lokaliseringsdebatt vill jag endast göra en kortfattad kommentar med anledning av de i bankoutskottets utlåtande nr 48 behandlade motionerna I:885 och II:1086, i vilka vi motionärer pekat på några enligt vårt förmenande för norra stödområdet viktiga lokaliseringspolitiska frågeställningar.

Det gäller för det första transport- och kommunikationsfrågorna. Av landets allmänna vägnät är ju ungefär 33 procent beläget i de fem norrlandslännen. De tunga transporter på landsväg visar i dessa län tendens till stark ökning. Enligt en av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utförd kvalitetsgradering beträffande vägnätets tekniska standard, dess körförhållanden och trafiksäkerhet har bl. a. vissa delar av Norrlands länsvägnät påtagliga brister i fråga om bärighetsstandard. Vi motionärer har ifrågasatt, om inte den pågående upprustningen av vägnätet i Norrland borde kunna betraktas såsom ett synnerligen effektivt lokaliseringspolitiskt medel och som sådant i ännu högre grad kunna beaktas, bl. a. därför att goda vägförbindelser, goda kommunikationer, är livsvillkor för ett blomstrande näringsliv.

I detta sammanhang bör kanske också erinras om den tendens till minskade anslag för det ordinarie vägbyggnadet som förmärkts i fråga om vissa norrlandslän, samtidigt med att indragningar av vägbyggen som beredskapsarbeten hör till dagordningen. Resultatet för de aktuella lokaliseringsområdena i norr blir då en försämring av såväl vägförbindelser som sysselsättningsmöjligheter.

Utskottet har beträffande en rad motioner om kommunikationsfrågor gjort ett ytterst diplomatiskt uttalande om att strävan att bygga ut kommunikationsnätet och därmed skapa bättre transportförhållanden givetvis är angelägen, inte minst från lokaliseringssyn-

punkt. Utskottet finner emellertid inte anledning att i detta sammanhang ange några närmare riktlinjer för statsmakternas investeringspolitik. Om detta i realiteten betyder ytterligare minskning av vänganslag till t. ex. norra stödområdet, så är det bara att med beklagande konstatera, att en viktig förutsättning för lokaliseringspolitiken därigenom försämrats.

Nu ligger det förstås en viss tröst i departementschefens uttalande i proposition nr 185, där han säger: »En ytterligare förbättring av de norrländska vägförbindelserna erfordras emellertid på många håll. Även i fortsättningen torde sådana arbeten till stor del komma att utföras i form av beredskapsarbeten. Det är härvid angeläget att vägplaneringen intimt samordnas med lokaliseringsplaneringen i övrigt.»

Eftersom man bör tyda allt till det bästa — inte minst så här strax före jul — vill jag tolka departementschefens uttalande som ett positivt ställningstagande till fortsatt lokaliseringsfrämjande vägbyggande. Det må också tillåtas mig att här åberopa inrikesministerns egna ord i dagens debatt »... så att rörlighetsfrämjande åtgärder balanseras mot lokaliseringspolitiska».

För det andra har vi motionärer beträffande ekonomiska åtgärder, som kan tänkas göra det lättare för näringslivet att utvecklas, bl. a. framhållit att speciella avskrivningsregler borde införas vid företagslokalisering inom det s. k. norra stödområdet. Det förslaget har också vidareutvecklats i motion nr I:884, väckt av herr Risberg m. fl. och till vilken jag också anslutit mig. Herr Risberg har ju redan presenterat och försvarat detta förslag, varför jag raskt kan övergå till nästa punkt.

Vi har för det tredje beträffande lokaliseringsverksamhetens organisation understrukit nödvändigheten av att tillräckliga personella resurser — specialister och fackmän — tillföres den arbetsgrupp, bestående bl. a. av företagarföreningens direktör och länsarbets-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

direktören, som på regionalplanet skall bereda ärenden rörande rådgivning och företagsstöd. Här kommer också den kvinnliga arbetskraften in i bilden. Beträffande det kvinnliga arbetskraftsöverskottet har vi understrukit det faktum — detta gäller i första hand alltså det norra stödområdet — att här finns sannernigen plats för lokaliseringsfrämjande åtgärder mot ett mera differentierat näringsliv med arbetsuppgifter för såväl män som kvinnor inom samma ort samt ökade möjligheter till bl. a. deltidsarbete. I arbetsmarknadsbegreppet »dold arbetslöshet» finns också en problematik, som kanske framför allt gäller den kvinnliga arbetskraften.

Detta lilla axplock av lokaliseringspolitiska frågeställningar utgör bakgrund till motionsyrkandet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning och framlägga förslag om att till samhällsvetenskapliga och näringsgeografiska grenarna vid Umeå universitet anknäta forskare med inriktning på den framtida utvecklingen samt lokaliseringsproblematiken.

Utskottet har i anledning av detta förslag erinrat om att från och med innevarande budgetår en professur i kulturgeografi med samhällsplanering inrättats vid universitetet, att samtidigt en särskild samhällsplanerarutbildning försöksvis införts där och att denna forsknings- och utbildningsorganisation i övrigt håller på att utbyggas samt att därför något särskilt initiativ av den art i motionen föreslagits inte kan anses erforderligt.

Jag har bedömt utskottets skrivning så att man menar att bl. a. i kraft av denna av utskottet påtalade forskningsutbyggnad vissa lokaliseringspolitiska frågor skulle kunna tas upp via denna intensifierade forsknings- och utredningsverksamhet. Departementschefen har också i proposition 185 dokumenterat sin positiva inställning till fortsatt forskning omkring lokaliseringsfrågeställningarna.

Om nu alltså såväl departementschef som utskott har en välvillig inställning till lokaliseringspolitisk forskning, så må det mot denna bakgrund vara förklarligt, om en till norra stödområdet hörande medborgare också pläderar för att forskningen lokaliseras dit där problemen kring arbetskraftsbalansen ger särskilt tydliga utslag. Enligt utskottsutlåtandet kommer detta särskilt till synes i Norrland, där vi har de stora befolkningsförskjutningarna från glesbygd till tätort, minskning av arbetskraften inom jordbruket och sysselsättningsökning inom byggnads- och anläggningsverksamhet och inom servicenäringar.

Statsmakternas intresse för utredning och forskning omkring lokaliseringsfrågorna har ju också varit rätt påtagligt. De beslutande myndigheterna har gång på gång sedan 1940-talet framhållit, att riktlinjerna för lokaliseringspolitiken borde preciseras på grundval av undersökningar avseende dels landet i dess helhet, dels skilda län. Det var 1952 års riksdag som sade så. Riksdagen 1956 ansåg att man i avsaknad av erforderligt kunskapsmaterial att lägga till grund för samhällets lokaliseringspolitik borde även fortsättningsvis iakta försiktighet när det gällde att från samhällets sida utöva påverkan i lokaliseringspolitiskt syfte.

Vi är också tacksamma mot 1959 års utredning för det underlag den givit till dagens diskussioner, men fortsatt utbyggd forskning omkring dessa problem blir alltmer nödvändig. Det har därför synts oss motionärer följdriktigt att i kraft av den egenprofil som enligt statuterna Umeå universitet skulle få, också den lokaliseringspolitiska forskningen mitt i norra stödområdet skulle kunna ges speciella resurser i form av en forskartjänst. Enligt föreståndaren vid geografiska institutionen vid Umeå universitet har en hel del lokaliseringspolitiska utredningsförfrågningar inkommit, men på grund av personalbrist kan för närvarande dessa ärenden ej tas upp till behandling.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

Det finns många frågeställningar utöver de tidigare nämnda att ta itu med. Låt mig bara erinra om den nu så aktuella turistnäringens utbyggnad. Jag kan också ta ett annat, nästan dagsfärskt exempel, som inrikesministern anförde: lokaliseringsplaner på att i ett samhälle med 800 invånare uppföra en fabrik, som under fem år skall kunna sysselsätta 400 arbetare. Det skulle enligt uppgift betyda 30 miljoner kronor ur de statliga lokaliseringsmedlen, varav alltså 15 miljoner kronor skulle utgöra statliga kreditgarantier. Det är möjligt att ett sådant enligt min mening ur ekonomisk synpunkt högst intressant projekt genom objektivt bedriven forskning i fråga om femårsperiodens samhällsekonomiska konsekvenser skulle kunna ge en rad nationalekonomiskt viktiga lärdomar och erfarenheter inte minst beträffande frågan hur man kommer till rätta med en eventuell framtida driftinskränkning utan att ha tillgång till den större tätortens mera differentierade näringsliv.

Herr talman! Det skulle kunna botaniseras länge än på det lokaliseringsspolitiska fältet — man kunde t. ex. skärskåda kulturpolitikens och de sköna konstarnas stora betydelse för näringslivsfrågorna i aktuella stödområden — men tiden är långt framskriden, och därför vill jag endast, herr talman, uttala en förhoppning om att såväl centrala som regionala lokaliseringsspolitiska organ allvarligt beaktar de möjligheter till vetenskapligt underbyggda utredningar beträffande lokaliseringsverksamhet, som en forskartjänst t. ex. vid Umeå universitet — i det norra stödområdet — skulle ge. Och som medlemm till herr Risberg ber jag att få instämma i hans yrkande om bifall till den vid bankoutsiktens utlåtande nr 48 under punkt 15 fogade reservationen.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag skall inte delta i den allmänna lokaliseringsdebatt som

förts här i dag utan endast med några ord beröra en specialfråga. Det gäller den lokaliseringsberedning som skall inrättas inom inrikesdepartementet.

Departementschefen säger först och främst att han tänker sig en samordning av flera departements arbete på det lokaliseringsspolitiska fältet. Det tycker jag låter alldeles utmärkt; en samordning behövs säkert. Men sedan säger han att det skall vara en samordning av flera verks ansvarsområden; och då tycker jag nog att han uttrycker sig litet oklart. Man skulle nästan kunna spetsa till det och säga, att han med den formuleringen ifrågasätter om vi i fortsättningen skall ha de enligt den skrivna författningen självständiga ämbetsverk, som vi räknar som en så stor tillgång i vårt land. Nu tror jag inte att departementschefen har avsett att här göra någon grundlagskupp. Det är väl helt enkelt fråga om en oklarhet. Man skulle då kunna räkna med att saken kommer i litet bättre belysning när vi får den speciella propositionen om lokaliseringsberedningens personalorganisation.

Jag vill hänvisa till att kommerskollegium mycket starkt har kritiserat utredningens förslag på denna punkt. Tyvärr har jag inte kunnat finna att inrikesministern med ett enda ord berört den kritiken. Detta gör att man kanske ändå hyser en viss undran om vilken uppfattning inrikesministern själv har i denna fråga. Det skulle nämligen kunna råka bli så olyckligt att olika verks representanter i denna lokaliseringsberedning binder sig för en viss ståndpunkt. I flera fall är ju inte generaldirektören eller chefen ensam bestämmande, utan ett kollegium har beslutanderätten, och man frågar sig vilken glädje vi under sådana förhållanden skulle ha av självständiga ämbetsverk. Ett sådant samråd inte bli fråga om. Ämbetsverken måste ha en egen mening och föra fram den — det är ju detta som bl. a. berikar debatten. Skulle ut-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

vecklingen gå i denna riktning, så att ämbetsverkens självständighet verkligen blir satt ur spel, ja, då måste jag ju säga att konstitutionsutskottet skulle få underbara tillfällen till kritik; om det nu skall betecknas som någonting underbart att få kritisera en sådan ordning.

Jag hoppas alltså för min del att inrikesministern inte har tänkt sig att det skall gå till så här. Men då krävs det att propositionen om beredningens personalorganisation nästa år verkligen klarlägger hur man ser på denna sak.

Jag vill tillägga att arbetsmarknadsstyrelsen givetvis måste yttra sig tillstyrkande eller avstyrkande beträffande de ärenden som lokaliseringsberedningen och därmed i sista hand departementschefen skall avgöra. Såvitt jag kan finna, står ingenting i propositionen om den saken, men jag förutsätter att detta måste vara den rimliga ordningen.

I det sammanhanget vill jag uttrycka min glädje över att utskottet på flera punkter i sin skrivning — och såvitt jag förstår enhälligt — har poängterat att detta är en försöksverksamhet även ur organisatorisk synpunkt. Utskottet säger ju också till slut, att det finns anledning att tro att gränsdragningen när det gäller arbetsfördelningen mellan arbetsmarknadsstyrelsen och regeringen kan behöva en översyn.

I förhoppning att jag liksom fröken Stenberg har tolkat allt på bästa sätt — hon gjorde ju en sådan förmodan i sitt anförande — har jag intet yrkande, herr talman, men jag skall med intresse studera propositionen om lokaliseringsberedningens personalorganisation. Finns där inte klara uttalanden, herr talman, då måste nog riksdagen reagera.

Herr ENARSSON (h):

Herr talman! Näringslivets lokalisering och vad som därmed sammanhänger är en fråga av mycket stor be-

tydelse för både de enskilda människorna och samhället. Den strukturomvandling, som under senare år har skett, har gått lavinartat fram över vissa områden i vårt land. Många människor har nästan överrumplats av att hela deras invanda arbets- och livsmiljö i hast blivit förändrad, men även för samhället har svåra problem uppstått, vilka alla vid det här laget är väl kända. Man kan väl nu säga att läget så till vida har klarnat, att det råder enighet om att något måste göras från det allmännas sida för att i görligaste mån komma till rätta med de avvisidor som följer av den ur konkurrenssynpunkt i och för sig nödvändiga strukturomvandlingen.

Den allmänna debatt, som pågått under lång tid i de här frågorna, har i stor utsträckning rört sig omkring problemställningen, huruvida arbetskraften kan och bör flyttas till orter där arbetstillfällen finns eller om företagen kan flytta till orter där arbetskraften finns. Det är inte så lätt att i dagens läge ta en preciserad ställning till dessa frågor och till dessa problem. Ser jag något på hittills vunna erfarenheter, tycker jag mig finna, att dessa båda utvägar kan växla alltefter olika orters förhållanden.

Vi är väl alla överens om att målsättningen för lokaliseringen av vårt näringsliv måste vara ett effektivt utnyttjande av våra tillgångar för att kunna upprätthålla en fortskridande välståndshöjning. För min del är jag inte beredd att i dag skriva under på att näringslivet endast inom orter av en viss typ och storleksordning med stark koncentration av bebyggelse m. m. kan uppnå denna målsättning, lika litet som jag är beredd att säga, att industriell och liknande verksamhet kan med framgång bedrivas i en nästan öde landsända.

Vad jag här närmast vill framhålla är att den mänskliga faktorn inte får glömmas bort. Arbetsglädje och trivsel är av stor betydelse för en god arbets-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

effekt. Vad som framför allt har grundläggande betydelse för företagsamheten i en bygd är, att det finns tillgång på riskvilligt kapital och människor med företaganda, som är villiga att helhjärtat sätta in sin duglighet, sin initiativkraft och sin arbetsförmåga i företagandets tjänst för att därigenom skapa välstånd åt sig själva och sina medarbetare. Får människor av denna typ i görligaste mån bedöma var de skall bedriva sin verksamhet, i vilken bedömning då säkerligen ingår att den valda orten har och vill ytterligare skapa ett allmänt företagsvänligt klimat, kan en ekonomisk handräckning från det allmännas sida till starthjälp bli en åtgärd, som löser sysselsättningsproblemen på den mindre orten.

Nu bör vi inte överskatta verkningarna av det beslut som i dag kommer att fattas. Näringslivets lokalisering i stort bestämmes också av andra faktorer än de jämförelsevis små penningssummor det här rör sig om — man kan säga att de är rätt små, om man ser dem i förhållande till hela omfånget av den investeringsverksamhet som bedrivs i landet — men detta förringar ingalunda värdet av det stöd som näringslivet — som jag sade tidigare — särskilt i den mindre orten kan få genom beslutet.

I anslutning till vad jag nyss sade om betydelsen av ekonomiskt stöd åt den mindre företagsamheten och dess lokalisering vill jag citera ett uttalande av Sveriges hantverks- och industriorganisation i remissyttrandet över den Näs-lundska kommitténs betänkande. Organisationen säger: »Vi vill dock understryka, att företag inom den sektor vi företräder i betydande utsträckning är etablerade och i fortsättningen med säkerhet även kommer att etableras och utvecklas i mindre tätorter. En nyanserad bedömning av problem och möjligheter för respektive orter bör därför iakttagas.»

En annan faktor, som inte får förbises, är råvarans betydelse för produktionen. Inom skogsindustrien är råva-

ran av »levande materia», och för var och en som sysslat med skogsbruk är det en uppenbar sanning, att om högsta möjliga produktion skall kunna uppnås måste skogen skötas med kunnskap och omsorg. Trots en fortgående mekanisering inte minst på detta område måste det även i framtiden finnas mänsklig arbetskraft av en viss storleksordning, om den eftersträfvade målsättningen skall kunna fullföljas. Visst kan arbetskraften inom denna sektor vara rörlig inom ett inte alltför snävt område, men å andra sidan kan inte de arbetande människornas dagliga färder utsträckas hur långt som helst. Detta leder till den slutsatsen, att det trots allt dock måste bo människor inom de områden där skogsbruk skall bedrivas för framställande av industriens råvara.

Det har under sista tiden blossat upp en hård debatt om företagstyp och äganderättsförhållanden inom skogsbruket. Regeringen har signalerat en avvisande hållning till en sådan företagstyp inom skogsbruk, där ägaren själv arbetar och finner utkomst inom det egna företaget. I motsats till vad regeringen här förkunnar anser jag att företag av denna typ, således i familjeföretags form, är för bygder där naturliga förutsättningar föreligger ett värdefullt inslag i näringslivets lokalisering. Härtill kommer även den fördelen, att företagaren under sådana förhållanden har en fast förankring i verksamhetsorten. Möjligheter till en nödvändig mekanisering har redan prövats, och den prövningen kommer att fortskrida inom denna företagsform som jag tror har möjligheter att även i framtiden utvecklas till god konkurrenskraft och ge sina utövare en tillfredsställande inkomst.

Herr talman! Med dessa reflexioner och kommentarer till det föreliggande utskottsutlåtandet vill jag ansluta mig till detta utom i de punkter där högerledamöterna anfört avvikande mening, på vilka punkter jag ansluter mig till denna.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

Herr JACOBSSON, PER, (fp):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för det beslut vi skall fatta i dag talas om en aktiv lokaliseringsspolitik, som bör syfta till att främja en sådan lokalisering av näringslivet att landets tillgångar av kapital och arbetskraft blir fullt utnyttjade och fördelade så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande åstadkommes. Denna formulering uttrycker en allmän ekonomisk målsättning som det inte finns mycket att invända emot och som jag också tror bör vara i stort sett vägledande för de åtgärder vi beslutar på det här området.

Debatten omkring lokaliseringssfrågorna har varit långvarig, intensiv och delvis starkt känsloladdad. Under denna debatt har myntats uttryck och slagord, vilkas värde är tvivelaktigt och som närmast bidragit till att skapa föreställningar som gör att dessa lokaliseringssåtgärder för många måste te sig i hög grad diskutabla. Vi talar om bidrag och subventioner, om utvecklingsområden och stödområden, och talar man tillräckligt länge och ihärdigt om dessa ting så skapar man associationer som så småningom knyter samman dessa frågor till ett socialt hjälpprogram med den u-landsproblematik som vi haft anledning att syssla med här i riksdagen. Därmed är man inne på sidospår som har mycket litet med praktisk lokaliseringsspolitik att göra.

Jag skall inte gå in på att skärskåda de problem som behandlas i de olika reservationerna — det har andra talare grundligt ägnat sig åt i dag — utan jag vill anföra några principiella synpunkter på frågan om ett norrlandsproblem, vilket — som jag ser det — i grunden är ett svenskt samhällsintresse. Begreppet Norrland har i den allmänna diskussionen enligt min mening fått en vilseledande och olycklig innebörd, just därför att man så ofta uppfattar detta begrepp som en enhet, där betingelserna för industrier och ekonomisk verksamhet över huvud taget är dåliga, med

andra ord ett u-land eller ett stödområde, om man vill yttra sig litet mera nyanserat.

Det måste för den utomstående betraktaren te sig föga lockande, i varje fall föga rationellt ur nationalekonomisk synpunkt, att satsa på en industriell kolonisation av detta väldiga område. Jag tror att det är angeläget att det sägs ifrån att det ju inte alls är detta som det är fråga om. Olyckan med den snedvridning av norrlandsproblemet som den förda diskussionen i viss mån har medfört är, anser jag, framför allt att man kommit att uppfatta Norrland som en enhet, där förutsättningarna för industriell verksamhet är tämligen likartade. Ingenting kan vara mera missvisande än att bunta ihop sådana motpoler som exempelvis Sundsvall och Karesuando, för att inte tala om sådana högindustrialiserade områden som Gävle och Sandviken, som ju också hör till Norrland.

Norrland är ett jätteområde med stora vidder, fjäll och ödemarker, och man måste nog medge att möjligheterna till industriell verksamhet där är i det närmaste obefintliga. Men människor kan ändå leva där och finna sin utkomst under de speciella förutsättningar som där erbjudes. De norrländska fjällområdena står öppna som turistmål för en hel värld. Dessa möjligheter är, såvitt jag förstår, ännu inte på långa vägar helt utnyttjade.

Här syftar vi ju till att föra en lokaliseringsspolitik som främjar ett ekonomiskt och rationellt utnyttjande av landets tillgångar av kapital och arbetskraft, och då ställs man inför den centrala frågan: Är produktionsförutsättningarna ungefär desamma inom dessa stödområden som i landet i övrigt? Jag har en känsla av att det är en rätt allmänt omfattad mening att detta inte är fallet. Har man den meningen, har jag mycket lätt att förstå alla som ställer sig betänksamma och kritiska. Det är detta spørsmål som framför allt behöver diskuteras just därför att vi har

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

fördomar och ett psykologiskt motstånd att övervinna.

Det finns inte i Norrland en företags-tradition att bygga på av samma slag som i Syd- och Mellansverige, och framför allt skulle jag vilja säga att Norrland inte ligger i vägen för de riskvilliga kapitalströmmarna, delvis beroende på orsaker som jag har försökt att antyda.

Jag vill inte bestrida att Norrland har sina problem. Det har ju varje landsända — det har både Skåne och Västkusten — men jag vill påstå att norrlandsproblemet i vedertagen mening är en myt och att produktionsförutsättningarna i Norrland i långa stycken är varken bättre eller sämre än i övriga delar av landet. Jag ber kammarens ledamöter observera att jag inte har sagt, att det är bättre i och för sig, men jag vill påstå att vi kan redovisa plusvarianter av betydelse, som man på många andra håll inte kan hänvisa till. Förutsättningarna är säkerligen lika goda där uppe för mycket stora delar av det svenska näringslivet och för tillverkningsindustrier, som inte är alltför hårt geografiskt bundna och som inte ur fraktsynpunkt är alltför känsliga eller särskilt beroende av att ha ett stort avnämrområde alldeles inpå sig. Det finns säkerligen oändligt många sådana tillverkningsindustrier.

Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att säga att just lokaliseringssynpunkten i många fall blir oerhört övervärderad. Vi har en mångfald företag och tillverkningsindustrier i övre Norrland som går alldeles utmärkt men som på grund av sitt läge obarmhärtigt skulle falla under lokaliseringsexperternas dom och bli nödsakade att i morgon stanna maskinerna om de skulle rätta sig efter experternas och sakkunskapens bedömningar. Jag har svårt att begripa att man inte med lika stor framgång skulle kunna tillverka blåkläder, skjortor och damklänningar i övre Norrland, i Värmland och i Kopparbergs län som i Sydsverige. Jag kan inte inse att det

finns några ekonomiska lagar som gör det självklart att man kan tillverka fiskeredskap med större framgång i Svängsta än i Vilhelmina. Här återkommer jag till vad jag tidigare har sagt om det psykologiska motståndet, en faktor som har mycket litet med ekonomiska och praktiska värderingar att göra.

Jag har pekat på att vi har betydelsefulla plusvarianter att hänvisa till, och jag vill litet närmare utveckla den synpunkten. Vi har först och främst arbetskraften, en arbetskraft som vi har svårt att skaffa sysselsättning åt och som ingenting hellre önskar än att få arbete och utkomst i sin egen bygd, en stabil och bofast arbetskraft. Vi har ett gott byggnadsbestånd. Att inte kunna utnyttja detta i fortsättningen skulle innebära en allvarlig kapitalförstörelse. Vi har ett stort antal välordnade samhällsbildningar, som tål en betydligt större belastning utan att man möter alla de problem av ekonomisk, hygienisk och social karaktär som man brottas med i Stockholms-, Göteborgs- och Malmöregionerna för att nu peka på några av de mest avskräckande exemplen.

Skälet och motivet till att vi i dag diskuterar och är beredda att besluta om ett lokaliseringstöd i Norrland, Värmland, vissa delar av östra Sverige och delar av Kopparbergs län är sålunda enligt mitt sätt att se inte socialt betingat och inte att förutsättningarna är dåliga utan att de är goda. Det är god ekonomisk politik att flytta arbetstillfällena dit där arbetskraften finns. Vi har behov av en geografisk breddning av den industriella sektorn, en synpunkt som inte minst ur försvarspolitisk aspekt är värd att beakta.

Ja, herr talman, jag har inte sysslat så mycket med utskottsutlåtandet och de reservationer som är fogade till detta. Jag vill bara instämma i det yrkande som tidigare har framställts av herr Stefanson. Jag har inte heller varit politiskt polemisk, och i det avseendet hoppas jag på absolution för det ovanliga och kanske opassande uppträdan-

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

det i talarstolen. Jag är även medveten om att min framställning när det gäller denna stora fråga är onyanserad och ofullständig i många stycken.

Sammanfattningsvis skulle jag dock vilja säga att det här gäller ett initialstöd över en begränsad tidsperiod, en satsning varpå många människors framtid är beroende. Låt oss göra detta i en generös och positiv anda, jag tror att vi gör det i hela folkhushållets intresse.

Under detta anförande hade herr talman infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp):

Herr talman! Jag medför inte i talarstolen en kria att uppläsa. I stället ligger en motion I: 880 till grund för de synpunkter jag har att framföra.

Jag vill först beröra förutsättningarna för tillkomsten av den proposition som här föreligger. De är klart politiska. Vi såg effekten av årets andra kammarval, och var och en som nu har studerat siffrorna i de olika trakterna förstår att valutgången var en tankeställare. I stora delar av vårt land var tendensen alldeles påtaglig. Med de kontakter vi har i bygderna kan vi konstatera att det var endast till en ringa del som missnöjet inom stora folkklager verkligen tog sig uttryck i en ändrad röstning vid valet. Bakom det hela kunde förnimmas ett dovt brusande i rättens krater. Hade det fortsatt på detta vis en längre tid till, hade säkerligen utbrottets timme inte varit alltför avlägsen. Den som tvivlar på den saken kan avlyssna de talare från glesbygderna, inte minst på norrlandsbänkarna, som varit uppe och talat om hur illa man ansåg det ordnat. Man skulle inte flytta människor mot deras vilja. Man skulle inte gå in för omflyttningar av arbetskraft, om det inte var absolut nödvändigt o. s. v. o. s. v. Det var ett stilla genljud av den kritiska propaganda som från centerns sida be-

drivits i dessa frågor som vi nu fick höra från helt annat håll. De gömde allt detta i sitt hjärta. Något litet av detta kom till uttryck i dag.

När jag slår fast detta är det helt naturligt, att jag tittar på propositionen, och jag vågar göra gällande att det är fråga om inte en helgjuten uppläggning av detta stora problem utan om något annat. Jag säger inte att propositionen inte innehåller värdefulla saker, jag säger inte att det inte är ett positivt grepp på vissa avsnitt. Det bär dock draget av något »styckevis och delt». — Det helgjutna förslaget kom inte, och det kunde inte komma. Det talas ibland om det nät av tätorter som centerpartiet har velat se uppbyggt av livskraftiga tätorter, och det sades från denna talarstol något om att centern var snärjd i detta nät. I själva verket, herr talman, ligger det till på ett annat sätt. Vi har ett regeringssystem med ett otal utredningar av det mesta på gång, utredningar som inte bara gäller allt möjligt utan som karakteriseras av att man inte riktigt vet var den ena börjar och den andra tar slut.

Jag konstaterar att det i propositionen klart sägs ifrån att detta föranlett en uppstyckning. Det sägs klart ifrån när vi kommer till arbetsmarknadsproblemen att där pågår utredningar. Där kan man inte tänka sig några definitiva ställningstaganden. Statsrådet menar att de problem som gäller dessa saker inte i nuvarande läge kan komma upp på det sätt som han nog såvitt jag har förstått honom önskat och avsett. I propositionen säges att då arbetsmarknadspolitikens framtida utformning för närvarande övervägs av arbetsmarknadsutredningen, upptas de arbetsmarknadspolitiska åtgärdernas användning inte till närmare behandling. Det är vad som konstateras på detta synnerligen centrala avsnitt av problemet.

Jag går vidare och konstaterar att statsrådet betonar att de frågor som ingår i storstadsproblemen bör i framtiden ingående undersökas. Med andra

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

ord: Det finns inga ingående undersökningar att bygga på, och därför är storstadsproblemen såvitt jag kan finna bra nog försummade i den proposition som här föreligger. Dessa problem har dock konsekvenser ur lokaliseringssynpunkt, vilka jag ber att senare få återkomma till.

Jag går vidare och kommer till frågan om hur man skall utforma organen för lokaliseringen ute i länen. Där konstaterar propositionen med all rätt — och det är ingenting att säga om den saken — att länsförvaltningsutredningen pågår. Man kunde också säga — fast det kom kanske litet senare — att problemet om länsdemokrati också var under utredning, och resultatet är att man fått nöja sig med ett provisoriskt arrangemang. Där har emellertid de länsdemokratiska aspekterna inte kommit till acceptabelt uttryck, och kompetensen, i den mån den finns, har hållits mycket snävt. Där står vi dock inför en utveckling som såvitt jag förstår kommer att innebära — jag vill hoppas det — något annat än det lokaliseringsråd som propositionen föreslagit och som utskottet nödtorftigt lappat på. Dessa halvdemokratiska institutioner på länsplan med stora inslag av utav regeringens utnämnda ledamöter vid sidan av de folkligt valda är dock ett system som man borde reformera. Men statsrådet har inte haft möjlighet därtill för att dessa ärenden är under utredning. Det är, herr talman, närmast så att det är regeringen som snärjts i sitt eget nät av utredningar. Så ligger problemet till.

Sedan jag har konstaterat detta går jag vidare och finner att det som föreslagits fick sin betygsättning av herr Hjalmar Nilsson i Kramfors. Han synes ha den uppfattningen att det återstår en hel del att göra, men samtidigt tog han med all rätt vara på de förbättringar som utskottet sparsamt åvägbringat, och det förstår jag. Här skall vi tillvarata alla förbättringar som över huvud taget kan komma till, ty de behövs. Förbättringarna kan inte

sägas ha varit omfattande, men det var praktiska framsteg som nåddes, och när det skedde på grundval av denna proposition framstår de som så mycket mera värdefulla.

Sedan vill jag stanna ett ögonblick vid herr Möllers uttalande. I den milda och mjuka form som är herr Möllers egen var det en kritik av principen för hela uppläggningsfrågan när herr Möller vände sig mot gränsdragningen. Gävleborgslänssynpunkterna var hans utgångspunkt. Han fann att det klart var en vinst när utskottet var inne på att man skulle suddas över gränsdragningen och att de närmast belägna områdena skulle kunna tas i betraktande. I själva verket underströk herr Möller en mycket viktig sak i sitt fortsatta anförande, när han uttalade sitt tvivel på att administrativa gränsdragningar av denna schematiska natur skulle bli bestående. Man får tänka sig att lokaliseringsproblemen, var de än förefinns, måste på ett likvärdigt sätt och utifrån samhällsekonomiska synpunkter upp-tas till behandling för att man skall vinna resultat.

Ungefär så fattade jag de försiktiga antydningar som herr Möller gjorde, och jag måste säga att det ligger mycket i vad han sade. Jag tänkte då — man tänker ju på saker och ting som man finner ligga nära till hands — att vi för några år sedan fick en proposition om de koncentrerade rationaliseringsområdena. De var avgränsade till fyra län. Utvecklingen gick vidare. Från centern motionerade vi redan då och konstaterade att man inte kan dra sådana administrativa gränser när det gäller dylika frågor, utan man fick tänka sig att söka de faktiska problemen överallt där de fanns. Såvitt jag vet pågår en undersökning — vars resultat torde komma att prövas av regeringen inom mycket kort tid — om det inte vore på tiden att slopa de artificiella gränsdragningarna och i stället gå på de samhällsekonomiskt riktiga bedömningsgrunderna.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringsspolitik m. m.

I min inledning berörde jag frågan om de områden som man var nödsakad lämna åt sidan, och jag vill återkomma till dem. Jag stannade framför allt vid de arbetsmarknadspolitiska problemen. De har två aspekter som jag särskilt vill beröra.

Den ena aspekten har att göra med dyrortsgrupperingen av den statliga lönesättningen. I stort sett innebär det en omvändning av vad jag skulle vilja kalla förnuftig lokalisering, när man med högre löneförmåner lockar människor till orter dit de trängs för att komma, och ger lägre löneförmåner där de statliga befattningarna är svåra att besätta. Jag kan inte hjälpa det, men vill man ha en förnuftig lokalisering, kan man inte nonchalera, inte gå förbi de skador ur lokaliseringssynpunkt som dyrortsgrupperingen av lönesättningen faktiskt medför.

Sedan är det en annan sak som berörs här och som sammanhänger med vad jag sade om de speciella problemen i storstadsregionerna. Där råkar man ut för en problemställning som såvitt jag kan bedöma det är väl värd att behandlas. Beträffande storstadsregionerna konstaterar jag, att läget där är att arbetstillfällena är mycket goda. Det är gott om arbetstillfällena, men arbetskraft saknas. Den saknas inte därför att människorna *inte vill* komma dit, utan därför att människorna *inte kan* komma dit. Då har det uppstått en överhettning i löneläget. Här kommer de s. k. arbetsmarknadsmässiga lönesättningarna in. Eftersom tillgången på arbetskraft är liten och efterfrågan är stor, har arbetskraften goda möjligheter att tillgodose sina löneanspråk.

Jag konstaterar att det finns två sätt att lösa dessa problem. Det ena är att man tillgodoser bostadsbehovet och därigenom bereder människorna möjlighet att komma till arbetstillfällena. Den metoden har man försökt, och jag vill ärligt erkänna att det har gjorts mycket för att tillgodose bostadsbehovet i dessa regioner. Men det har inte

lyckats bra, därför att vi samtidigt har att räkna med att den högre lönesättningen ger människorna möjlighet att tillgodose ett ökat bostadsbehov. På det sättet har bostäderna i mycket stor utsträckning absorberats av dem som redan är där. Den effekt som man kan ha velat vinna genom att tillföra bostäder — att skaffa fram arbetskraft — har inte uppnåtts. Jag konstaterar detta och jag betraktar det som en svaghet att detta lokaliseringsproblem inte tagits upp även ur den synpunkten. Kan man inte skaffa bostäder åt ny arbetskraft återstår att flytta ut arbetstillfällena.

De problem, som föreligger för inflyttningsskommunerna och som medför svårigheter för dessa kommuner, är så påtagliga att jag tycker att det hade varit värt att i propositionen mera uppmärksamma dem. Det är klart att en kommun skulle kunna vara glad över att en mängd skattebetalare flyttar in, men under själva övergångstiden uppstår det mycket stora svårigheter för de kommuner som skall ta emot dem som flyttar in, ty det uppstår omkostnader, och skatteunderlagsförstärkning kommer ju först i efterhand. Jag har därför i min motion ifrågasatt, om man inte borde ta hänsyn till dessa förhållanden, så att de orter som växer upp skall kunna få lokaliseringssöd för att kunna genomföra en uppbyggnad som annars kan bli ganska betungande för dem. Jag måste säga att det är ett klart samhällsintresse att få just detta önskemål tillgodosett.

Om jag vidare en smula berör trafikproblemen, vill jag bara säga att de är, såvitt jag förstår, mycket brännande för de stora glesbygderna. Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid motion II:1084 av herr Larsson i Hedenäset m. fl., i vilken motion man pekar på vägproblemen ute i de norrländska glesbygderna. Det räcker inte med att bara bedöma frågorna så att den och den orten, där man vill ha en viss lokalisering, skall ha tillgång

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

till goda kommunikationer, utan människorna runt omkring i bygden bör ha möjligheter till bättre förbindelser och möjligheter att fara till arbetsplatserna. Här investeras på sina håll mycket pengar i bostadsbyggande, men det kan vara klok ekonomi att investera mera i företagsamhet på sådana orter, där bostadsproblemen är mindre brännande och där kommunikationerna kunde ha ordnats på ett bättre sätt. Vi vet att det har gjorts mycket när det gäller att rusta upp vägväsendet — och det erkänner jag gärna — men vi måste å andra sidan säga att resurser icke saknats och att de fonderade automobilskattemedlen borde i större utsträckning ha kommit till användning.

Beträffande dessa tätortsproblem kan jag också konstatera att vatten- och avloppsfrågorna i hög grad är aktuella just på dessa orter och att det föreligger en eftersläpning av statsbidragen av mycket stora mått. Jag konstaterar att det vid årsskiftet 1963/64 var fråga om en eftersläpning av statsbidrag för företag som i sin helhet kostnadsberäknats till 850 miljoner kronor, och det torde nu just inte vara bättre. Jag måste säga att det är intressant att se att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen härom året konstaterade att anledningen till att så stora eftersläpningar uppkommit var de nya tätorterna och de långa ledningarna som krävt en hel del pengar och att man därför hade kommit efter med utbetalningarna — det rör sig om 5 1/2 å 6 år i efterskott. Detta oavsett att anslagen faktiskt höjts för ändamålet. Anslagen har höjts också när det gäller reningsverk men efterfrågan är större. Vill vi ha en effektiv lokalisering, måste det ske en planläggning för hur man skall kunna bygga ut denna verksamhet, tillgodose behoven härför och på det sättet få det hela att klaffa. Det har inte i propositionen dragits upp några riktlinjer på den punkten. Jag kan också hänvisa till de stora belopp av fonderade automobilskattemedel — ca 750 miljoner kronor — om

vilka vi vet att de inte alls — det har man försäkrat oss och det är riktigt — ligger oanvända men att de inte används för det ändamål för vilket de var avsedda utan för någonting annat. Jag anser att det behövs en plan för hur denna verksamhet på dessa punkter skulle stödjas.

Genom denna proposition har dock betydande resurser ställts till förfogande, men den långsiktiga helhetsplaneringen av problemen har inte kunnat genomföras, eftersom det hela blev en improvisation efter valutslaget. Jag kan uttrycka min glädje över vad som har åstadkommit och kan tillfoga att en viss förstärkning väl även ernås genom bifall till de reservationer som avgivits av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp. Otvivelaktigt skulle detta innebära en förbättring, men lika fullt står det klart att det här är fråga enbart om någonting som har påbörjats och resultatet beror på hur det kan fullföljas.

Jag ber, herr talman, att få sluta med att understryka, att resultatet i fortsättningen kommer att bero på dels det praktiska utnyttjandet av de nya resurserna men framför allt på den utbyggnad på olika områden, som verkligen behövs för att det skall bli en effektiv lokaliseringspolitik till gagn för glesbygderna men också för tätorter och storstadsregioner.

Herr **MOSSBERGER** (s):

Herr talman! Innan jag gick upp i denna talarstol blev jag uppvaktad från flera håll och ombedd att fatta mig mycket kort. Jag skall gärna villfara denna begäran, eftersom kammarens ledamöter vet att jag är s. k. kvittningsman. Jag vet också vad det innebär att försöka hålla ledamöterna kvar, när det är något av uppbrotsstämning. Jag skall inte heller ta kammarens tid i anspråk med att upprepa vad som tidigare har sagts i själva lokaliseringsfrågan. Jag vill bara framhålla en liten sak, som

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

tydliga har skett i motionsbehandling-
en i anslutning till detta ärende.

Utskottet har enligt mitt bedömande inte varit riktigt konsekvent i behandlingen av motionsparet I: 874 och II: 1082. På sidan 18 i utskottets utlåtande står bland annat, att frågor rörande den kvinnliga arbetskraften behandlas i flera motioner. Vidare står att svårigheter föreligger att bereda viss arbetskraft, i synnerhet de gifta kvinnorna, sysselsättning, och detta gäller ju speciellt de gifta kvinnornas möjlighet till arbete på orter där industrien är ensidigt sammansatt. Detta har enligt utskottet framförts i huvudsak i motionerna I: 879 och II: 1081. Likartade tankegångar, säger utskottet, återfinnes i motionerna I: 874 och II: 1082. Det är just denna motion I: 874, vilken Paul Jansson tidigare något har berört i sitt anförande, som även jag har undertecknat.

Nu säger utskottet, att det fäster stor vikt vid de här redovisade synpunkterna och för sin del vill instämma i de önskemål som uttalas i motionerna. Det är med andra ord en välvillig behandling och ett visst tillstyrkande. Men när vi sedan kommer till sid. 38 i samma utskottsutlåtande, verkar det som om utskottet har glömt vad man sagt på sid. 18 beträffande motionen I: 874. De fyra motionerna, som på sid. 18 har behandlats som liknande varandra, har vid slutbehandlingen rönt olika öden. Motionerna I: 879 och II: 1081 har utskottet ansett vara besvarade genom vad utskottet ovan anför, d. v. s. på sidan 18. Motionerna I: 874 och II: 1082 föreslår däremot utskottet icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd, trots att de är likartade, allt enligt utskottet.

Jag förstår att det inte är lätt att nu få riksdagen till något annat beslut än vad utskottet har föreslagit. Jag hoppas, tror och vill dock vädja till Kungl. Maj:t, att, om man i framtiden läser detta utskottsutlåtande och diskussionerna omkring det samt om detta utskottsutlåtande skall ligga till grund för den

framtida lokaliseringspolitiken, man då ger motionsparet I: 874 och II: 1082 samma bedömning som har givits motionerna I: 879 och II: 1081.

Jag har, herr talman, inget annat yrkande än vad utskottet har kommit till, men jag vill med detta ha poängterat, att det måtte ha varit ett olycksfall i arbetet att Paul Janssons motion har hamnat under punkten D, då den rätteligen borde höra hemma under punkten B.

Herr STÅHLE (s) kort genmäle:

Herr talman! I anledning av herr Mossbergers yttrande måste jag påpeka, att det är två skilda saker som behandlas i dessa motionspar. I motionsparet I: 874 och II: 1082 är det fråga om en utredning, och det yrkandet har utskottet icke kunna bifalla.

Herr WIDÉN (fp):

Herr talman! Jag tar till orda i anledning av en väckt motion, I: 887 och II: 1083. Jag tror mig redan på förhand kunna lova att inte heller jag skall bli så långvarig. Vi har talat om lokaliseringspolitik hela dagen och även haft långa debatter om den ute i landet. Därvid har Norrland kommit i förgrunden, och man tror att detta är en speciell och betydelsefull norrlandsfråga. Nu har ju denna del av landet väsentligt olika strukturförhållanden, geografiska, ekonomiska m. fl. Skilda områden av Norrland bjuder också på olika grad av utvecklingsmöjligheter. De skillnader som finns i de fyra nordligaste länen är markanta dels emellan norr och söder och dels, och kanske ännu mer, emellan kustlandet och det betydande och stora inlandet bakom det. Detta inland är föremål för många intressanta spekulationer, mer eller mindre poetiskt och romantiskt färgade. Under valrörelsen hörde jag en ganska känd talare i detta land — en mycket känd man för resten; han är icke norrlänning — och han talade om speciellt Härjedalen, Jämtland

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

och södra Lappland såsom det ideala strövområdet för Västeuropas industri-befolkning. Det skulle vara detta inlands framtid att bli rekreations- och viloställe, där människorna från det industrialiserade Västeuropa skulle förlusta sig, ströva omkring, trivas och ha det bra. Vi kan väl inte missunna dem att ha det bra, men att de skall kunna ströva omkring i detta område måste väl innebära att området i största möjliga utsträckning är en orörd vildmark. Under sådana förhållanden blir man kanske en aning betänksam och undrar vad de människor som bor där upppe skall leva av.

Det är detta jag vill kalla en aning poetiskt och ett något romantiskt betraktelsesätt på de speciella och naturligtvis mycket materialistiska problem som detta område erbjuder.

Som citerats både i propositionen och i utskottsutlåtandet har vi en Jämtlandsutredning, ingående i statens offentliga utredningar och som sådan givetvis högst auktoritativ i alla avseenden. Den bjuder dock på mera realistiska tankegångar. Vi har de väldiga avstånden — jag skulle vilja säga de stora och besvärliga avstånden; vi har kommunikationsväsendet — problem som inte får underskattas; vi har brist på riskvilligt kapital; vi har problematiska frågor om jord- och skogsbruk; vi har frågor om sjöregleringar, elkraftverk och en rad andra saker. Dessutom har vi en mycket ojämn befolkningsfördelning. Det problemet finns bevarat på många andra ställen i vårt land, men jag undrar om det någon annanstans finns så pass markerat som i dessa avfolkningsbygder.

Utskottet har behandlat motionen om att man skall beakta sådana problem som inre Norrland bjuder på, men utskottet har inte funnit att någonting speciellt behöver göras i detta läge utan föreslår att vi skall fundera litet på detta, först se hur de generella lokaliseringspolitiska åtgärderna kommer att verka o. s. v.

Nu vill jag inte alls, herr talman, gå in på hela den problematik som detta innebär och inte heller diskutera några konkreta förslag, utan jag yrkar helt enkelt bifall till reservation 7 av herr Nils Theodor Larsson m. fl., som i stort sett tillmötesgår motionens yrkande om att denna del av Norrland skall komma i en alldeles speciell ställning och att den får speciella stödåtgärder. Jag vill i anslutning härtill citera de ord som jag tycker är viktigast i reservationen, nämligen: »Det är nödvändigt att Norrlands inland har erforderligt befolkningsunderlag för att omvårdnaden och utnyttjandet av våra naturtillgångar skall kunna upprätthållas.»

Jag yrkar alltså bifall till denna reservation. Jag anser för min del inte att detta bör vara i någon större utsträckning någon politiskt särskiljande fråga.

Herr WANHAINEN (s):

Herr talman! Jag trodde givetvis som många andra att jag skulle ha mycket klokt att säga, men på grund av den sena timmen avstår jag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att vid den nu förestående voteringen komme att följas ordningen i en i förväg utdelad stencil och komme på vederbörlig plats att upptagas de yrkanden, som under överläggningen därutöver framställdes.

Det avsnitt, som å sid. 16—17 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vad beträffar själva målsättningen» och slutade med »kunna väsentligt reduceras»

I fråga om utskottets uttalande i förevarande del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 1 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 16—17 avsnittet »Vad beträffar själva målsättningen — — kunna väsentligt reduceras.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 1 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 124;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 17—18 i det tryckta utlåtandet började med orden »Med lokaliseringspolitiken» och slutade med »bringas att upphöra»

Vidkommande utskottets uttalande i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 2 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets

uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 17—18 stycket »Med lokaliseringspolitiken — — bringas att upphöra.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 2 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 18 i det tryckta utlåtandet började med orden »En särskild fråga» och slutade med »i denna fråga»

I vad gällde utskottets uttalande i förevarande stycke, anförde nu herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna reservationen nr 3 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets uttalande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 18 stycket »En särskild fråga — — — i denna fråga.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 3 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 124;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 20 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet finner» och slutade med »en utvidgad lokaliseringpolitik»

I vad avsåge utskottets uttalande i förevarande del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 4 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 20 stycket »Utskottet finner — — — en utvidgad lokaliseringpolitik.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 4 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 123;

Nej — 15.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det avsnitt, som å sid. 22 i det tryckta utlåtandet började med orden »En regional avgränsning» och slutade med »visar sig påkallade»

Beträffande utskottets uttalande i detta avsnitt gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 5 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskot- tet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 22 avsnittet »En regional avgränsning — — visar sig påkallade.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 5 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 94;

Nej — 45.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det avsnitt, som å sid. 23 i det tryckta utlåtandet började med orden »Mot detta angivande» och slutade med »motionärernas synpunkter befogade»

Rörande utskottets uttalande i förevärande avsnitt, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna reservationen nr 6 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition

Den, som godkänner vad bankoutskot- tet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 23 avsnittet »Mot detta angivande — — motionärernas synpunkter befogade.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 6 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 124;

Nej — 16.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 24 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet är för sin del» och slutade med »härav föranledda förslag»

Angående utskottets uttalande i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 7 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskot- tet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

24 stycket »Utskottet är för sin del — — härav föranledda förslag.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 7 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 74;

Nej — 67.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 26 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vid en jämförelse» och slutade med »yrkandet i motionerna I: 889 och II: 1078»

I avseende å utskottets uttalande i förevarande stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 8 av herr Åkerlund m. fl.; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Åkerlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 26 stycket »Att, såsom i motionerna — — — såvitt nu är i fråga, motionerna I: 889 och II: 1078.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 8 av herr Åkerlund m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Åkerlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 115;

Nej — 24.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 26 i det tryckta utlåtandet började med orden »Att, såsom i motionerna» och slutade med »såvitt nu är i fråga, motionerna I: 870 och II: 1079 samt I: 878 och II: 1089»

I vad anginge utskottets uttalande i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 9 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 26 stycket »Att, såsom i motionerna — — — såvitt nu är i fråga, motionerna I: 870 och II: 1079 samt I: 878 och II: 1089.», röstar

Ja;

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 9 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 41.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 26 i det tryckta utlåtandet började med orden »Den av departementschefen» och slutade med »kan utskottet inte tillstyrka»

Vidkommande förevarande stycke, yttrade vidare herr talmannen, hade yrkats 1:o) att utskottets uttalande skulle godkännas; 2:o), av herr *Larsson, Nils Theodor*, att kammaren skulle godkänna reservationen nr 10 a av honom och herr Hansson i Önnarp; samt 3:o), av herr *Stefanson*, att reservationen nr 10 b av honom m. fl. skulle godkännas.

Härpå gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav herr talmannen upptog vardera av de båda återstående yrkandena med hemställen, huruvida kammaren ville antaga det samma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig finna de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville

till kontraposition antaga bifall till herr Nils Theodor Larssons yrkande.

Herr *Stefanson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående bankoutskottets uttalande i utlåtande nr 48 sid. 26 stycket »Den av departementschefen — — kan utskottet inte tillstyrka.» antager godkännande av reservationen nr 10 a av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av reservationen nr 10 b av herr *Stefanson* m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 19;

Nej — 27.

Därjämte hade 95 ledamöter tillkännagivit att de avstode från att rösta.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 26 stycket »Den av departementschefen — — — kan utskottet inte tillstyrka.» röstar

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 10 b av herr Stefanson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 40.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 26 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vad särskilt gäller» och slutade med »ändamål avsedda resurserna»

Beträffande detta stycke, anförde herr talmannen, hade yrkats *dels* att utskottets uttalande skulle godkännas, *dels ock*, av herr *Lager*, att kammaren skulle godkänna det av honom under överläggningen föreslagna uttalandet.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarades propositionen på godkännande av utskottets uttalande vara med övervägande ja besvarad.

Det stycke, som å sid. 27 i det tryckta utlåtandet började med orden »I likhet med departementschefen» och slutade med »norra stödområdet till godo»

Vad beträffade utskottets uttalande i förevarande del gjordes propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 11 av herr Nils Theodor Larsson; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Det stycke, som å sid. 31 i det tryckta utlåtandet började med orden »Vissa taxefrågor» och slutade med »i motionerna framförda förslagen»

I fråga om utskottets uttalande i detta stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 12 av herr Stefanson m. fl.; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Stefanson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 31 stycket »Vissa taxefrågor — — — i motionerna framförda förslagen.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 12 av herr Stefanson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Stefanson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 105;

Nej — 27.

Därjämte hade 8 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 31 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet vill också» och slutade med »öland och fastlandet»

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.

Såvitt gällde utskottets uttalande i förevarande stycke gjordes propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 13 av herr Nils Theodor Larsson; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Det avsnitt, som å sid. 32 i det tryckta utlåtandet började med orden »Utskottet instämmer i» och slutade med »i lokaliseringspolitiskt syfte»

Med avseende å utskottets uttalande i detta avsnitt, yttrade herr talmannen, hade yrkats dels att detsamma skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna reservationen nr 14 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Därpå gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande av utskottets uttalande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 32 avsnittet »Utskottet instämmer i — — i lokaliseringspolitiskt syfte.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 14 av herr Nils Theodor Larsson och herr Hansson i Önnarp.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

parat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 125;

Nej — 16.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 33 i det tryckta utlåtandet började med orden »Såsom utskottet understrukit» och slutade med »ett lokaliseringspolitiskt medel»

Beträffande förevarande stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av utskottets uttalande samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 15 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 33 stycket »Såsom utskottet understrukit — — — ett lokaliseringspolitiskt medel.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 15 av herr Nils Theodor Larsson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Larsson, Nils Theodor*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringpolitik m. m.

Ja — 76;

Nej — 63.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 33 i det tryckta utlåtandet började med orden »Frågan om en utjämning» och slutade med »av berörda intressenter»

Vidkommande utskottets uttalande i denna del gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare på godkännande av reservationen nr 16 av herr Åkerlund m. fl.; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Åkerlund begärde **votering**, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 33 stycket »Frågan om en utjämning — — av berörda intressenter.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 16 av herr Åkerlund m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Åkerlund begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 113;

Nej — 24.

Därjämte hade 5 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Det stycke, som å sid. 36 i det tryckta utlåtandet började med orden »I motionerna I: 878» och slutade med »vad departementschefen anför»

I fråga om utskottets uttalande i förevarande stycke gjorde herr talmannen propositioner, först på godkännande av detsamma samt vidare därpå att kammaren skulle godkänna reservationen nr 17 av herr Stefanson m. fl.; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets uttalande, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Stefanson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner vad bankoutskottet uttalat i sitt utlåtande nr 48 sid. 36 stycket »I motionerna I: 878 — — vad departementschefen anför.», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes reservationen nr 17 av herr Stefanson m. fl.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr Stefanson begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 87;

Nej — 52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Utskottets uttalanden i övrigt

Godkändes.

Ang. riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m.*Utskottets hemställan*

Bifölles.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets memorial nr 49, angående instruktion för nästkommande riksdags bankoutskott, bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets memorial nr 210, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65, bifölles vad utskottet i detta memorial hemställt.

Anmälde statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 395, till Konungen angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1964/65.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i memorial nr 210 bifölles även av andra kammaren.

Anmälde bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 408, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren fattade beslut i enlighet med vad i skrivelsen angivits.

Anmälde riksdagens kanslis förslag till Sveriges riksdags beslut under riksdagens vår- och höstsesssioner år 1964.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att andra kammaren fattade beslut i enlighet med vad i förslaget angivits.

Justerades protokollsutdrag för denna dag.

Herr TALMANNEN anförde: Jag ber få meddela, att de vid höstsessionens slut icke justerade protokollen framläggs till godkännande onsdagen den 30 december kl. 12.00.

Härefter yttrade herr TALMANNEN: Härmed är då för första kammarens del 1964 års riksdagsarbete avslutat.

Arbetet har under större delen av höstsessionen flutit i tämligen jämn takt. Dock har behandlingen i sessionens slutskede av de båda stora frågorna om reformering av de gymnasiala skolorna och om riktlinjer för en aktiv lokaliseringspolitik medfört att avslutningen av höstsessionen i år sker vid något senare tid i december än som varit fallet närmast föregående år.

Då nu även dessa ärenden avgjorts vill jag tacka alla kammarens ledamöter för Edra insatser i årets riksdagsarbete.

Som kammarens talman under några år har jag haft rika tillfällen att se ledamöternas arbetsinsatser mer koncentrerat också i kammaren. Tidigare följde jag nära arbetet på utskottsplanet. Jag har vidare, liksom envar av Er, deltagit i partiernas beredande arbete och i ståndpunktstagandena inom de olika partigrupperna. Det är mig angeläget att ge uttryck för min bestämda uppfattning att ledamöterna av vårt lands riksdag utgör en arbetande församling med mycken sakkunskap, representerad i de mest skilda spörsmål och bl. a. genom vårt utskottsväsende tillvaratagen till landets bästa. Det är mig en glädje att nu i avskedets stund, efter åtskillig tids erfarenhet av politiskt arbete även på riksplenet, få ge uttryck för det förtroende och den tillit som inom denna kammare föreligger mellan kammarkamraterna också över partigränserna och andra gränser som till synes eljest lätt skiljer människor åt.

Ett avsevärt antal ledamöter lämnar vid årsskiftet kammaren, därav dock en del för att fortsätta sitt riksdagsarbete i medkammaren. Utan att nämna några

namn tackar jag Er alla som lämnar kammaren och särskilt Er som lämnar riksdagen för Edra insatser i riksdagsarbetet under den längre eller kortare tid Ni tillhört riksdagen.

Då också jag med detta års utgång lämnar riksdagen, har jag vid detta tillfälle särskild anledning att till kammarens ledamöter och dess tjänstemän uttala ett personligt, mycket varmt tack för den vänlighet och det överseende som alltid har visats mig i egenskap av kammarens talman. Jag ber också att få framföra vice talmännens tack.

Och så önskar jag Er alla en god jul och ett gott nytt år!

Detta tal besvarades av herr **UNDÉN** (s) i följande ordalag:

Herr talman Sundelin! Det har fallit på min lott att vid detta tillfälle framföra kammarledamöternas hjärtliga tack för de vänliga ord som Ni har riktat till oss vid årets riksdagsavslutning. Till vårt tack fogar jag en tillönskan om god jul och gott nytt år.

Men vår traditionella julahälsning är denna gång också ett avsked. Ni har låtit oss veta att Ni med detta års utgång lämnar riksdagen och följaktligen också talmanskapet. Jag vet att jag uttrycker denna kammares enhälliga mening när jag säger att vi med livligt beklagande mottagit detta meddelande.

Säkerligen är Ni medveten om det förtroende och den sympati Ni tillvunnit Er såsom talman. Med kunnighet, vänlighet och gott humör har Ni presi-

derat vid våra överläggningar. Vi kommer att sakna Er trygga gestalt i talmansstolen, men vi respekterar Er begripliga önskan att dra Er tillbaka från Ert tidvis betungande värv. Vi önskar Er all vederkvickelse och tillfredsställelse när Ni nu får efter klassiskt mönster ägna Er åt att odla Er kål och med upphöjt sinneslugn på avstånd följa det politiska livets växlingar.

Vårt varma tack för Er långa bana som riksdagsman och för Er tid som denna kammares talman!

Fru **MYRDAL** (s) framträdde nu och överlämnade till herr talmannen en blomsterhyllning från kammarens ledamöter med följande ord:

Jag ber att från kammarens samtliga ledamöter — från alla partier — få framföra en hyllning och en välgångsönskan med mycket hjärtligt eftertryck.

Slutligen anförde herr **TALMANNEN**:

Jag tackar ännu en gång er alla och förklarar — under förutsättning att medkammaren ej stannar i sådant annat beslut än första kammaren som föranleder sammanjämkning — 1964 års riksdags höstsession för första kammarens del avslutad.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 21.45.

In fidem

K.-G. Lindelöw